

RENESANS W POLSCE.

DIE RENAISSANCE IN POLEN.

470 n

BI-12

470_n
BI-12

RENEŠANS W POLSCE.

ZABYTOKI SZTUKI Z WIEKU XVI. I XVII.

ZEBRAŁ I OBJAŚNIŁ

SŁAWOMIR ODRZYWOLSKI

W KRAKOWIE.

DIE

RENAISSANCE IN POLEN.

KUNSTDENKMALE

DES

XVI. UND XVII. JAHRHUNDERTS.

WIEN 1899.

VERLAG VON ANTON SCHROLL & Co.

I. MAXIMILIANSTRASSE 9.

POLITECHNIKA KOŁAŃSKA
WYDZIAŁ ARCHITEKTURY
KATEDRA HISTORII
ARCHITEKTURY POLSKIEJ

NR. INW. 470m

DI-12

Badania i publikacje zabytków architektury w Polsce bardzo niedalekiej sięgają przeszłości. Poczynają się one dopiero w drugiej połowie bieżącego stulecia. To, co zrobiono przedtem, nie ma dla poznania tych zabytków istotnego znaczenia. Były to najczęściej notatki historyczne, ilustrowane czasem widoczkami, nie pozwalającymi wyrobić sobie ścisłego sądu o charakterze stylowym, o czasie powstania, a tem mniej odróżnić, co w danym zabytku jest pierwotnem, a co wniosły do niego czasy późniejsze, nie liczące się zwykle z myślą pierwotnego twórcy. Dopiero po roku 1860 pojawiają się u nas pierwsze publikacje zabytków architektury, przedstawiające je w rysach geometrycznych poziomych i pionowych. Występuje więc: ś. p. Filip Pokutyński z kilku kościołami krakowskimi, a nestor badaczy architektury w Polsce, Władysław Łuszczkiewicz, podejmuje w 5^{ciu} zeszytach wydawnictwo „Zabytków dawnego budownictwa w Krakowskiem“. W ślad za tym zasłużonym badaczem obejmuje dalsze badania architektury i sztuki w Polsce Akademia umiejętności w Krakowie. W dziale architektury zaczęto słusznie od najstarszych zabytków, jako najmniej licznych i zębem czasu najwięcej dotkniętych, a więc od pomników romańskich.

Wydawnictwa Akademii umiejętności zgromadziły w kilku tomach okazały zbiór zabytków romańskich, a prócz tego cały szereg zabytków z bliższych nam epok, opracowanych monograficznie albo podanych w formie rysunkowego komunikatu. Między temi pracami pomieściłem niejedną przyczynkę do inwentarza naszej architektury wieków ubiegłych. W dwóch ostatnich dziesiątkach lat pojawiały się też w kilku zeszytach zdjęcia ś. p.: Zacharjewicza we Lwowie, dalej szkice architektoniczne Jana Hinza w Warszawie; wreszcie w ostatnich czasach rozpoczęło wydawnictwo warszawskie zabytków architektury w światłodrukach Władysława Mareoniego. Z obcych najpoważniejszą rzecz o zabytkach, Krakowa dotyczących, napisał August Essenwein (Mittelalterliche Kunstdenkmale der Stadt Krakau). Wreszcie wyłącznie o kaplicy Zygmunto-wskiej traktującą publikacją ze zdjęciami N. Nawarskiego wydał K. Lind w Wiedniu. I to, jak sądzę, jest wszystko, coby na wspomnienie zasługiwało. Wydawnictwa te nie objęły jeszcze bardzo wielu zabytków, nie podały nawet tych, które śmiało można zaliczyć do najcenniejszych w naszym kraju.

Wydawało mi się więc rzeczą pożyteczną, aby po kilkunastoletnich studiach nad zabytkami budownictwa w Polsce, to, co zebrałem, zestawieć razem, a podając kolegom architektom i miłośnikom ten materiał w rozmiarze dostatecznym do ocenienia szczegółów, dać im sposobność poznania poważnej kolekcji zabytków renesansowych, jakie mogłyby być chlubą każdego kraju.

Przy różnorodnych zajęciach nie mogłem pracą tą objąć całego kraju. Gdyby dzieło, które oddaję w ręce publiczności, zyskało uznanie kół artystycznych, łatwo byłoby rozszerzyć takie wydawnictwo na inne prowincje naszego kraju.

Nie kusilem się też o szczegółowe zbadanie historii każdego zabytku, o wykazanie jego genezy i odkrycie najczęściej nieznanego autora. Przechodziłoby to może przy dość licznych zbiorze okazów, tutaj przedstawionych, siły jednego człowieka. Zresztą, dla celów praktycznego studjum, a o to chodziło mi przedewszystkiem, jest to zbyteczne. Mimo to, o ile czas powstania zabytku i jego twórca są znane, albo też zostały przezemnie wysledzone, starałem się to podać bądź na tablicach samych, bądź też w krótkim objaśnieniu.

Szczególne uwagę poświęciłem w tej pracy naszym coraz mniej licznyim zamkom. Chociaż w przedstawieniu bardzo streszczonem podałem tu po raz pierwszy kilka cenniejszych w Małopolsce i na Rusi. Wszakże zamki nasze takie jak w Podhorcach i Krasieczynie nie były dotąd publikowane choćby w rysie poziomym, a zamki w Baranowie i Mirowie, przezemnie opracowane, dopiero w ostatnich latach weszły do wydawnictwa Akademii umiejętności.

Te zamki nasze, to dzieła prawdziwej architektonicznej wartości, a ponad niemi wszysłkiem stoi zamek królewski na Wawelu. Dziś wprawdzie rozlicznymi przeróbkami oszpecony, ale gdy zostanie umiejętnie oczyszczony, odzyska znowu całą swoją piękność. —

Pobudką do niniejszego wydawnictwa był dla mnie jeszcze wzgląd inny.

Wszak na każdym polu staramy się nawiązać pracę naszą społeczną z tem, co było dobrem i pięknem w naszej przeszłości. Architekt polski, tymi samymi zamiarami ożywiony, natrafia na nadzwyczajne trudności, gdyż, o ile nie poznał zabytków ojezystych z własnych studiów i podróży, spotyka nader mało materiału publicystycznego, a w nielicznych wydawnictwach często mniej szczęśliwy wybór pomników.

Śmiało powiedzieć mogę, że to, co uczniom moim należało wśród wykładów powiedzieć o renesansie w Polsce, prawie wyłącznie oprzeć musiałem na materiale, przezemnie zgromadzonym.

Niechże ta praca, posuwająca, jak sądzę, znajomość naszych zabytków renesansu o pewien krok naprzód, zachęci kolegów architektów w innych dzielnicach kraju do publikowania swych studyów, a wtedy, za niewiele lat dziesiątków, młodzi nasi koledzy, gdy zapragną szukać w zabytkach naszej przeszłości zachęty i podniety do swojej artystycznej działalności, nie będą potrzebowali zaczynać, jak my, własnymi siłami od początku.

Przy przedstawieniu wszystkich tablic przyświecała mi przedewszystkiem myśl jaknajwiększej wierności i prawdy.

Wszystkie tablice rysunkowe wykonane zostały w mojem biurze, bądźto własnoręcznie, bądź też z udziałem moich uczniów i współpracowników. Między tymi wymienić pragnę przedewszystkiem pp.: Dyonizego Krzyckowskiego, Franciszka Mączyńskiego i przedweześnie zgasłego ś. p.: Ksawerego Naziemskiego.

W Krakowie w Lipcu 1899.

Sławomir Odrzywolski.

Tabl. 1.

Pomnik Wawrzyńca Spytka Jordana z Melsztyna, kasztelana krak. i jego rodziny, w kościele S^{ej} Katarzyny w Krakowie, wykonany z kamienia pinczowskiego przez nieznanego dotąd artystę około r. 1568. Pomnik ten jest pod względem nagromadzenia figur niezwykle bogatym i jednym z najokazalszych w Krakowie. Co do wartości artystycznej należy do najszlachetniejszych, powstałych w Polsce w 2^{ej} połowie w. XVI^{go}.

Tabl. 2.

Dom dziekański kapituły katedr. krak. przy ulicy Kanonicznej l. 21., zbudowany w r. 1592 przez kanonika krak. Stanisława Skarszewskiego, jak świadczy napis na tablicy fundacyjnej, pomieszczony pod B na tabl. 4. Szczególnie piękny i malowniczy arkadowy dziedzińcyk tego domu jest już ostatnim, dobrze przechowanym z tego rodzaju dziedzińców, częstych w dawnych domach patrycyuszowskich z w. XVI^{go}. Budowniczy tego domu dotąd nie znany.

Tabl. 3.

Okazały portal główny domu dziekańskiego, przedstawionego na tabl. 2.

Tabl. 4.

A. Odrzwia z krużganków O. O. Dominikanów.
B. Odrzwia z I^{go} piętra domu, przedstawionego na tabl. 2.
C. Portal z kościoła S^{ej} Katarzyny; wszystkie trzy w Krakowie z końca w. XVI^{go}.

Tabl. 5.

Odrzwia z dawnego ratusza krakowskiego, rozebranego w r. 1820, wykonane z kamienia pinczowskiego, a przeniesione do biblioteki Jagiellońskiej.

Tabl. 6.

Szczegół drzwi z ratusza krakowskiego (zob. tabl. 5.) inkrustowanych bogato różnokolorowym drzewem, zawieszonych na pięknych zawiasach z żelaza kutego. Jakkolwiek niema na drzwiach daty, jest to niewątpliwie robota z połowy w. XVI^{go}.

Tabl. 7, 8.

Stalle w kościele Bożego Ciała w Krakowie. Robota nieznanego datąd autora z połowy w. XVII^{go} bardzo dobrze skomponowana i modelowana. Dwoje takich stall wypełnia znaczną część długości presbiterium. Po stronie północnej, z której przedstawiono system, umieszczony jest jeszcze ponad stallami zamknięty balkon, służący za oratorium dla zakonników. Bardzo bogata rzeźba jest w części złożona. W zapleczkach stall zmieniają się figury świętych w polach węższych, z obrazami malowanymi w polach szerszych.

Tabl. 9, 10.

Kaplica Zygmuntowska przy katedrze krakowskiej, zbudowana w r. 1520 jako kaplica grobowa Barbary, pierwszej żony króla Zygmunta I^{go}, przez architekta Bartłomieja Berecci z Florencji. Kaplica

Tafel 1.

Das Denkmal des Laurentius Spytek Jordan von Melsztyn, Castellans von Krakau, und seiner Familie in der Kirche von Set. Katharina in Krakau, ausgeführt von einem bisher unbekanntem Künstler in Pinczower Stein um das Jahr 1568. Dieses Denkmal ist mit Rücksicht auf die Fülle von Figuren ungewöhnlich reichhaltig und eines der angesehensten Denkmäler Krakaus.

Was den künstlerischen Werth anbelangt, so zählt es zu den edelsten Denkmälern, welche in der zweiten Hälfte des XVI. Jahrhunderts in Polen entstanden sind.

Tafel 2.

Das Decanat-Haus des Krakauer Cathedral-Capitels in der Canonici-Gasse Nr. 21, erbaut im Jahre 1592 durch den Krakauer Canonicus Stanislaus Skarszewski, wie dies die auf der Widmungs-Tafel sub B. auf Tafel 4. angebrachte Inschrift zeigt.

Der besonders schöne und malerische Arkadenhof dieses Hauses ist bereits der letzte dieser Art Höfe, welche als gut erhalten zu betrachten sind, und welche man in den alten Patricier-Häusern des XVI. Jahrhunderts des Oefftern antraf. Der Baumeister dieses Gebäudes ist bis nun unbekannt geblieben.

Tafel 3.

Hauptportal des auf Tafel 2. dargestellten Decanat-Hauses.

Tafel 4.

A. Thürumrahmung in dem Kreuzgang des Dominikanerklosters.
B. Thürumrahmung im 1. Stockwerke des auf Tafel 2. dargestellten Gebäudes.

C. Portal in der Set. Katharina-Kirche; sämtliche in Krakau aus dem Ende des XVI. Jahrhunderts.

Tafel 5.

Thürumrahmung des ehemaligen Krakauer Rathhauses, das im J. 1820 demolirt wurde, ausgeführt in Pinczower Stein und späterhin in die Jagiellonische Bibliothek übertragen. —

Tafel 6.

Thürflügel aus dem Krakauer Rathhause (vide Taf. 5), mit verschiedenfarbigem Holz reich incrustirt und mit schönen schmiedeisernen Bändern beschlagen. Wiewohl auf der Thüre kein Datum verzeichnet erscheint, so ist es zweifellos, dass diese Arbeit dem XVI. Jahrhundert entstammt.

Tafel 7, 8.

Chorgestühl in der hl. Frohnleichnams-Kirche in Krakau. Das Werk eines bisher unbekanntem Künstlers des XVII. Jahrhunderts, sehr gut componirt und modellirt. Zwei solche Chorstühle nehmen eine bedeutende Länge des Presbyteriums ein. An der Nordseite, von der das dargestellte Motiv entnommen ist, ist über dem Chorgestühl ein geschlossener, als Oratorium für die Klosterbrüder dienender Balkon angebracht. Die sehr reiche Bildhauerarbeit ist zum Theil vergoldet. In den Rückenlehnen des Chorgestühls wechseln heilige Figuren in schmälern Feldern, mit gemalten Bildern in breiteren Feldern.

Tafel 9, 10.

Die Sigismund-Kapelle bei der Krakauer Cathedral-Kirche, erbaut im Jahre 1520 durch den Architekten Bartholomäus Berecci aus Florenz als Grabkapelle der Königin Barbara, der ersten Gemahlin

ta stała się później wspólną dla ostatnich Jagiellonów, odkąd Anna Jagiellonka do pomnika Zygmunta Starego dołączyła pomnik brata swojego Zygmunta Augusta, polecając zarazem zbudować pomnik dla siebie, przed stallami marmurowymi. Kaplica wykonana z piaskowca uległa z biegiem czasu silnemu zwietrzeniu. Gruntowna restauracja kaplicy dokonana w r. 1891 — 1894 (ofiarą krak. kasy oszczędności pod kierunkiem autora niniejszej publikacji) przyprowadziła ten wspaniały zabytek do pierwotnej świetności. Wszystkie członkowania i rzeźby zewnętrzne odtworzone zostały ze ścisłą wiernością w dawnych formach, w kamieniu szydłowieckim. Pokrycie kopuły łuską miedzianą grubo w ogniu złoconą sprawiła także Anna Jagiellonka, jak świadczy litera na łusce: A. I. R. P. M. D. L. (ANNA JAGELLONICA REGINA POLONIAE MAGNA DUCISSA LITUANIAE.)

W medalionie poniżej liter osadzony był niegdyś orzeł, umieszczony dzisiaj na zapleczkach stall tabl. 14. po za pomnikiem Anny Jagiellonki.

Tabl. 11, 12.

Óltarz srebrny, silnie złocony, jako tryptyk otwarty i zamknięty. Wnętrze óltarza przedstawia w 12 obrazach historię życia N. M. Panny, SS^{ca} Stanisława i Wojciecha. Wszystkie obrazy wykute z blachy srebrnej bogato złoconej i ujęte w subtelnie ornamentowane obramienia. Zewnętrzna strona óltarza pokazuje w 14 obrazach malowanych, ujętych w drewniane obramienie, historię życia i cierpienia Jezusa Chrystusa. Obrazy środkowej części óltarza ujęte są tutaj pięknie cyzelowaną i złoconą ornamentacją z blachy srebrnej. Na bokach predelli znajdują się dwa piękne medaliony, przedstawiające Zygmunta I^o i Zygmunta Augusta fig. 1. i 2. Cenne to dzieło sztuki złotniczej i cyzelskiej z r. 1536 jest prawdopodobnie robotą augsburską. Król Zygmunt I^o ten swój óltarz połowy ofiarował później kaplicy i tutaj ustawić polecił.

Fig. 1.

Fig. 2.

Tabl. 13, 14.

Wnętrze kaplicy Zygmuntońskiej z pomnikami Zygmunta I^o, Zygmunta Augusta i Anny Jagiellonki, żony Stefana Batorego. Całe pomniki i obramienia wykonane są z czerwonego marmuru węgierskiego; dwa ostatnie są prawdopodobnie dłuta Santi Gucci.

Tabl. 15.

Krata brązowa, bogato zdobiona ornamentem wypukłym i grawerowanym, zamykająca kaplicę Zygmuntońską od strony nawy bocznej, wykonana pomiędzy r. 1525—1527 przez mistrza ludwisarskiego Serwazego, podług rysunku mistrza Sebalda. Cena kraty wynosiła na ówczesną monetę 2259 Fl.

Tabl. 16.

Zakończenie latarni nad kaplicą Zygmuntońską, Aniołek i korona odlane są z miedzi. Wszystkie inne części zakończenia, jak korona dolna, trzon, bania i krzyż, kute z miedzi, oraz części odlewane są w ogniu grubo złocone.

Tabl. 17.

Lichtarz srebrny, częściowo złocony, z kaplicy Zygmuntońskiej w katedrze na Wawelu. Dwa takie lichtarze należą do óltarza połowego króla Zygmunta I^o. Wyszły one niewątpliwie z tej samej mistrzowskiej pracowni co óltarz, przedstawiony na tabl. 11. i 12^{ej}, jak to zdradzają liczne szczegóły ornamentalne. Napis na stopie lichtarza oznacza jego wykonanie na r. 1536.

Sigismunds I. Seitdem Anna Jagiellonica zu dem Denkmale Sigismund des I. das Denkmal ihres Bruders Sigismund August hinzufügte und gleichzeitig ein Denkmal für sich aufbauen liess, ist die Kapelle zu einer gemeinschaftlichen für die letzten der Jagiellonen geworden. Diese Kapelle, welche aus Sandstein ausgeführt ward, verfiel im Laufe der Zeit infolge starker Verwitterung.

Die gründliche Restaurirung der Kapelle, ausgeführt in den Jahren 1891—1894 (mit Spende der Krakauer Sparcassa unter der Leitung des Verfassers dieser Publication) führte dieses prächtige Denkmal der ursprünglichen Herrlichkeit zu. Sämmtliche Gliederungen und äussere Bildhauerarbeit wurden in den alten Formen aus Szydłowiecer Stein mit treuester Genauigkeit wiedergegeben. Die Eindeckung der Kuppel mit stark feuervergoldeten Kupferplatten schaffte ebenfalls Anna Jagiellonica an, wie die folgenden Buchstaben auf den Platten beweisen: A. I. R. P. M. D. L. (ANNA JAGELLONICA REGINA POLONIAE MAGNA DUCISSA LITUANIAE.)

Im Medaillon unterhalb der Buchstaben sass einstmal der Adler, welcher gegenwärtig auf der Rücklehne der Marmorbank Taf. 14 untergebracht ist.

Tafel 11, 12.

Silberner Altar stark vergoldet, als Flügelaltar zum Oeffnen und Schliessen. Das Innere des Altars stellt in zwölf Bildern die Geschichte aus dem Leben der heiligsten Jungfrau, des Sct. Stanislaus und des heiligen Albert vor. Sämmtliche Bilder sind aus reich vergoldetem Silberblech geschmiedet und in zierlich ornamentirte Rahmen eingefasst. Die äussere Altarseite zeigt in 14 gemalten und in hölzerne Rahmen eingefassten Bildern die Lebensgeschichte und die Leiden Christi. Die Bilder des mittleren Theiles des Altars sind hier mit schöner aus Silberblech verfertigter, ciselirter und vergoldeter Ornamentik umrahmt. An den Seiten der Predella befinden sich zwei schöne Medaillons, welche Sigismund I. und Sigismund August darstellen. (Fig. 1 und 2.) Dieses Prachtwerk der Goldarbeiter- und Ciselirkunst, aus dem Jahre 1536 ist höchst wahrscheinlich Augsburger Arbeit. König Sigismund I. widmete diesen seinen Feldaltar der Kapelle und ordnete die Aufstellung desselben hierselbst an.

Tafel 13, 14.

Das Innere der Sigismund-Kapelle mit den Denkmälern Sigismunds I., Sigismunds August und Anna Jagiellonica, der Gemahlin Stephan Batory's. Die Denkmäler sowohl, als auch die Umrahmungen sind aus rothem ungarischem Marmor ausgeführt; die zwei letzt-erwähnten Denkmäler sind wahrscheinlich das Werk Santi Gucci's.

Tafel 15.

Bronce-Gitter, mit erhabener und gravirter Ornamentik reich geschmückt, schliesst die Sigismund-Kapelle vom Seitenschiffe ab und wurde nach der Zeichnung des Meisters Sebald durch den Broncegiesser-Meister Servazius zwischen 1525 und 1527 ausgeführt. Das Gitter kostete in damaliger Münze 2259 Fl.

Tafel 16.

Laternen-Abschluss über der Sigismund-Kapelle. Das Engelchen und die Krone sind in Kupfer gegossen. Alle anderen Theile des Abschlusses, als: die untere Krone, der Schaft, die Kugel und das Kreuz, welche in Kupfer geschmiedet sind, ferner sämmtliche Guss-theile, sind stark im Feuer vergoldet.

Tafel 17.

Silberner Leuchter, theilweise vergoldet, aus der Sigismund-Kapelle der Kathedralkirche in Krakau. Zwei solche Leuchter gehören zum Feldaltar des Königs Sigismund I. Unzweifelhaft sind sie aus demselben Kunstatelier hervorgegangen wie der auf Tafel 11. und 12. dargestellte Altar. Die zahlreichen ornamentalen Details weisen darauf unzweifelhaft hin. Die am Fusse des Leuchters angebrachte Inschrift deutet auf das Jahr 1536 als Zeitpunkt der Ausführung.

Tabl. 18.

Pomnik biskupa Andrzeja Zebrzydowskiego, zmarłego w r. 1540, wykonany z kamienia pinczowskiego z wkładkami z marmuru czerwonego. Postać biskupa rzeźbiona w czerwonym marmurze węgierskim. Gdy wznoszono pomnik Zebrzydowskiemu, przebudowano widocznie i kaplicę (dziś jego imienia), więc włączono pomnik organicznie w jedną architektoniczną całość. Ślady tej architektury odnalazły się pod wyprawą przy obecnej restauracji.

Tabl. 19.

Pomnik króla Stefana Batorego w katedrze krak., wykonany z kamienia pinczowskiego a w części z marmuru i alabastru krajowego. Postać króla rzeźbiona w czerwonym marmurze węgierskim. Podług napisu na górnym cokole, autorem pomnika jest Santi Gucci. Choć włoch, uległ on już, jak widać, wpływowi północy. Pomnik wzniesiony został kosztem Anny, królowej wdowy po r. 1586.

Tafel 18.

Denkmal des Bischofs Andreas Zebrzydowski, gestorben im Jahre 1540, ausgeführt aus Pinczower Stein mit Einlagen aus rothem Marmor. Die Gestalt des Bischofs ist in rothem ungarischem Marmor gemeisselt. Als das Denkmal dem Zebrzydowski errichtet wurde, hat man augenscheinlich auch die Kapelle umgebaut und verband also das Denkmal organisch mit der Kapelle in ein architektonisches Ganzes. Die Spuren dieser Architektur fand man bei der derzeitigen Restaurierung unter dem Verputz.

Tafel 19.

Denkmal des Königs Stefan Batory in der Krakauer Kathedral-kirche, ausgeführt in Pinczower Stein und zum Theile in rothem Marmor und einheimischem Alabaster. Die Figur des Königs ist in rothem ungarischem Marmor gemeisselt. Der Verfasser dieses Denkmals ist, nach der am oberen Sockel angebrachten Aufschrift, Santi Gucci. Wiewohl ein Italiener, unterlag er schon, wie man sieht, den Einflüssen des Nordens. Das Denkmal wurde um das Jahr 1586 auf Kosten der Königin-Witwe Anna errichtet.

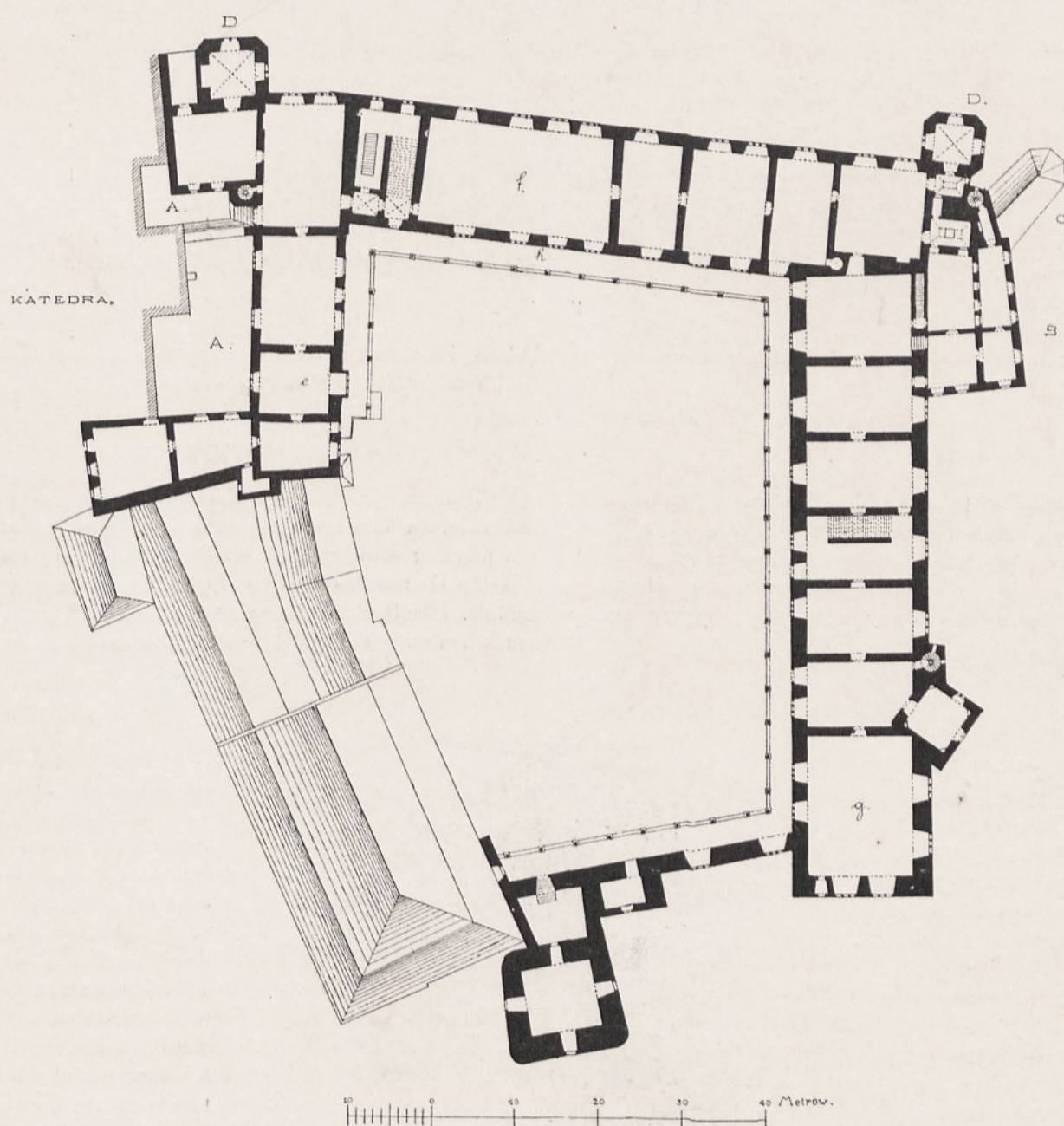

Fig. 3.

Tabl. 20.

Pomnik biskupa Piotra Tomickiego, podkanclerzego Zygmunta I. Stał on w kaplicy, zbudowanej kosztem biskupa w katedrze krak. około r. 1535; sądząc po robocie, jest on niewątpliwie dziełem włoskiego dłuta. Figura biskupa, sarkofag i płaskorzeźba, wykonane są z czerwonego marmuru węgierskiego. Inne części pomnika, bogato rzeźbione z szarego piaskowca, niegdyś miejscami złocone a znacznie zwietrzałe, odnowiono przy obecnej restauracji.

Tabl. 21.

Pomnik Jana Olbrachta w katedrze krakowskiej, zmarłego w r. 1501, wykonany zaraz po śmierci króla w stylu włoskiego renesansu z kamienia piaskowego. Pomnik, w dolnych częściach silnie zwietrzały, odnowiono obecnie gruntownie. Leżącą postać króla z czerwonego węgierskiego marmuru wykuła ręka innego artysty, nie hołdującego dotąd nowym prądom renesansu, a pracującego jeszcze w duchu dawnych miejscowych tradycji późnego gotyku.

Tafel 20.

Denkmal des Bischofs Peter Tomieki, Unterkanzlers Sigismunds I. Es wurde aufgestellt um das Jahr 1535 in der auf Kosten des Bischofs erbauten Kapelle in der Krakauer Kathedral-kirche. Nach der Arbeit zu urtheilen, ist es zweifellos das Werk eines Italieners. Die Statue des Bischofs, der Sarkophag und die Flachreliefs sind aus rothem ungarischem Marmor; die anderen Theile des Denkmals, welche aus grauem Sandstein hergestellt wurden, mit reicher, einstmals hie und da vergoldeter Bildhauerarbeit verziert und bedeutend verwittert waren, wurden bei der dermaligen Restaurierung erneuert.

Tafel 21.

Denkmal des Johann Olbracht in der Krakauer Kathedral-kirche, vom Jahre 1501, ausgeführt gleich nach dem Tode des Königs in italienischer Renaissance in Sandstein. Das in den unteren Theilen stark verwitterte Denkmal wurde jetzt gründlich renovirt. Die liegende Gestalt des Königs modellirte die Hand eines anderen Künstlers, welche bis nun der neuen Renaissance-richtung nicht huldigte und noch immer im Geiste der alten localen Traditionen der Spätgotik arbeitete.

Architektoniczna część pomnika jest obok wykusza w zamku król. na Wawelu jednym z najwcześniejszych okazów włoskiego renesansu w Polsce.

Wartość artystyczna części ornamentalnych pomnika niezupełnie stoi na wysokości innych pomników renesansu włoskiego w katedrze na Wawelu. Zwłaszcza pola tylnej ściany i podniebienie łuku tryumfalnego pomnika, cechuje pewna sztywność i oschłość w traktowaniu modelunku oraz mniejsza pomysłowość w kompozycji.

Tabl. 22.

Pomnik biskupa Filipa Padniewskiego, zmarłego w r. 1572, wykonany z wapienia pińczowskiego; do wkładek użyto marmuru czerwonego, a do niektórych części rzeźbionych alabastru. Przy restauracji pomnika, dokonanej zapewne w pierwszej połowie bieżącego stulecia, niektóre szczegóły dolnej części pomnika odtworzono wadliwie i nie dość w charakterze całości.

Fig. 4.

Der architektonische Theil des Denkmals ist nebst dem Erker im königlichen Schlosse am Wawel eines der frühesten Vorbilder der italienischen Renaissance in Polen.

Der künstlerische Werth der ornamentalen Theile des Denkmals steht nicht ganz auf der Höhe der übrigen Denkmäler der italienischen Renaissance in der Kathedrale. Insbesondere kennzeichnen die Felder der Hinterwand und die Laibung des Triumphbogens des Denkmals, eine gewisse Steifheit und Trockenheit der Modellirung, bei geringerem Erfindungsreichtum in der Composition.

Tafel 22.

Denkmal des Bischofs Philip Padniewski, vom Jahre 1572, ausgeführt in Pinczower Kalkstein; zu den Einlagen wurde rother Marmor, und zu manchen sculptirten Theilen Alabaster verwendet. Bei der — wahrscheinlich in der ersten Hälfte des laufenden Jahrhunderts — durchgeführten Restauration des Denkmals wurden einige

Details des unteren Theiles des Denkmals fehlerhaft und nicht ganz im Charakter des Gesammten wiedergegeben.

Tabl. 23.

Pomnik biskupa Konarskiego w katedrze krakowskiej z kamienia piaskowego, w stylu włoskiego renesansu, wzniesiony około r. 1525. Pięknie modelowana i w szczególach z artystyczną finezyą przedstawiona postać biskupa wykonana jest z czerwonego marmuru węgierskiego. Pomnik jest zapewne dziełem jednego z artystów, zajętych przy kaplicy Zygmuntońskiej.

Tafel 23.

Denkmal des Bischofs Konarski in der Krakauer Kathedrale aus Sandstein, in italienischer Renaissance, errichtet um das Jahr 1525. Die prächtig modellirte und in den Details mit artistischer Finesse dargestellte Gestalt des Bischofs, ist in rothem ungarischem Marmor ausgeführt. Das Denkmal ist wahrscheinlich als Werk eines jener Künstler anzusehen, welche beim Baue der Sigismund-Kapelle beschäftigt waren.

Tabl. 24.

Pomnik króla Władysława Jagielly w katedrze krakowskiej, jest dziełem dwóch epok stylowych. Tumba z płaskorzeźbami, trzonami kolumn i postacią króla z czerwonego marmuru węgierskiego pochodzą zapewne z czasu bezpośredniego po śmierci króla w r. 1434. Natomiast kapitele kolumn i baldach z wapienia pińczowskiego, sprawione przez króla Zygmunta I^o, pochodzą z r. 1524 i zdradzają rękę jednego z artystów pracujących przy kaplicy Zygmuntońskiej. Pomnik, pomieszczony obecnie, w kapl. S^o Krzyża, stał zapewne do końca w. XVIII° w kościele naprzeciw kaplicy Wazów, otoczony kratą.

Tafel 24.

Das Denkmal des Königs Ladislaus Jagiello in der Krakauer Kathedrale, ist das Werk zweier Stylepochen. Die mit Flachreliefs ausgestattete Tumba, die Säulenschäfte und die Gestalt des Königs, aus rothem Marmor, entstammten wahrscheinlich der Zeit, unmittelbar nach dem Tode des Königs, d. i. dem Jahre 1434. Hingegen, die aus Pinczower Kalkstein errichteten Kapitäle der Säulen und das Baldachin, welche Sigismund I. anschaffte, gehören dem Jahre 1524 an und verrathen die Hand eines der beim Baue der Sigismund-Kapelle beschäftigten Künstler. Dieses, derzeit in der Kapelle des heiligen Kreuzes untergebrachte Denkmal, stand bis Ende des XVIII. Jahrhunderts in der Kirche gegenüber der Wasa-Kapelle, von einem Gitter umgeben.

Fig. 5.

Tabl. 25.

Stalle w kaplicy króla Stefana Batorego w katedrze krakowskiej są niewątpliwie dziełem tego samego artysty, Santi Gucci, który wykonał pomnik króla Stefana, przedstawiony na tabl. 19. Obdasznica stali wykonana z kamienia pińczowskiego. Siedzenie i przednią część stali z czerwonego marmuru widocznie już przerabiano.

Tafel 25.

Das Marmorgestühl in der Kapelle König Stefan Batory's der Krakauer Kathedrale, ist zweifelsohne das Werk desselben Künstlers Santi Gucci, welcher das auf Tafel 19 dargestellte Denkmal des Königs Stefan ausführte. Die Verdachung des Gestühls ist in Pinczower Stein ausgeführt. Der Sitz und der Vordertheil, des aus rothem Marmor hergestellten Gestühls, sind augenscheinlich schon umgearbeitet worden.

Tabl. 26.

Relikwiarz złoty z w. XVI. w skarbcu katedry krakowskiej. W środku, w cylindrycznej puszcze szklanej, kostka S^o Zygmunta;

Tafel 26.

Goldenes Reliquiar aus dem XVI. Jahrhundert in der Schatzkammer der Krakauer Kathedrale. In der Mitte, in einer cylindrischen

w dwóch arkadach bocznych figury świętych, na wierzchu postać S^o Zygmunta.

Tabl. 27, 28.

Przedstawiają widok perspektywiczny i system architektury wspaniałego dziedzińca dawnego zamku król. na Wawelu w Krakowie, jakby wyglądał po odrestaurowaniu. Zamek ten, sięgający w czasy Kazimierza Wielkiego, przerabiany i powiększany w w. XV^{ym}, ostatecznie został w latach 1512 do 1525 znacznie rozszerzony i upiększony. Gdy zamek tak wykończony w r. 1536 zgorzał, odbudowano go powtórnie, a budowniczym był teraz Bartłomiej Berecci, twórca kaplicy Zygmunto-wskiej. Z tego czasu pochodzą arkady, obiegające dziedziniec i całe 2^{ie} piętro. Parter i pierwsze piętro skrzydła północnego oraz część skrzydła wschodniego sięgają wcześniejszych czasów. Arkadowanie parteru i I^o piętra przypomina dziedzińce włoskie. Natomiast kolumny 2° piętra o stosunkach niezwykle smukłych, jak i środkowe przewiązki na nich, świadczą o wpływie lokalnych tradycji gotyckich.

Charakterystycznie krakowskim jest motyw dzbanuszków, ustawionych na kolumnach 2° piętra. Nadzwyczajną smukłość stosunków kolumn 2° piętra możemy sobie wytłumaczyć jedynie, przyjmując nad nimi lekki strop drewniany. Oryginalnym jest także olbrzymi kroksztyn, wysunięty przez całą szerokość ganku 2° piętra a przeznaczony do dźwignia muru ogniowego. Fig. 3. przedstawia rys poziomy 2° piętra zamku krakowskiego. Mieściło ono najważniejsze sale reprezentacyjne, salę senatorską (f), salę sejmową (g) i pokoje królewskie. W skrzydle (e) były apartamenty królowej. Załączony widok obecnego stanu fig. 4. wskazuje, jak znacznie zamek na Wawelu ucierpiał przez przeróbki, dokonane w bieżącym stuleciu.

Kominiek z herbem Wazów fig. 5 zdoła jedną salę 2° piętra.

Glasbüchse, befindet sich ein Knöchlein des Heiligen Sigismund, in zwei Seitenarkaden sind heilige Figuren untergebracht, während oben die Gestalt des Heiligen Sigismund aufgestellt erscheint.

Tafel 27, 28.

Diese Tafeln stellen die perspectivische Ansicht und das System der Architektur des prächtigen königlichen Schlosshofes am Wawel in Krakau dar, und zwar wie er nach der Restauration aussahen würde. Das, bis in die Zeiten Kasimir des Grossen reichende Schloss, wurde im XV. Jahrhunderte umgearbeitet und vergrößert und ist schliesslich in den Jahren 1512 bis 1525 bedeutend vergrößert und verschönert worden. Als das so ausgestaltete Schloss im Jahre 1536 abbrannte, wurde es wieder aufgebaut durch Bartholomäus Berecci, den Schöpfer der Sigismund-Kapelle, welcher schon die frühere Restauration zu Ende führte. Dieser Zeit entstammen die um den Hof herumlaufenden Arkaden und das ganze zweite Stockwerk. Das Parterre und der erste Stock des Nordflügels, sowie auch ein Theil des Ostflügels, reichen in ältere Zeiten. Die Arkadengalerien des Parterres und des ersten Stockwerkes erinnern an die italienischen Höfe. Hingegen bezeugen die in ungewöhnlich schlanken Verhältnissen gehaltenen Säulen des zweiten Stockes und die auf denselben befindlichen Mittelbänder den Einfluss localer, gothischer Tradition.

Charakteristisch für Krakauer Architektur ist das Motiv der auf den Säulen des zweiten Stockes aufgestellten balusterartigen Stützen. Die ausserordentliche Schlankheit in den Verhältnissen der Säulen des zweiten Stockwerkes können wir uns nur auf diese Weise erklären, indem wir das über demselben befindliche Gebälke, als von Holz hergestellt annehmen. Bemerkenswerth ist auch eine über die ganze Breite der Galerie des zweiten Stockwerkes vorgeschobene riesige Console, welche zum Tragen der Feuermauer bestimmt ist.

Fig. 3 stellt den Grundriss des zweiten Stockwerkes des Krakauer Schlosses dar. Es enthielt die wichtigsten Repräsentationssäle, den Senatssaal (f), den Sitzungssaal für den Landtag (g) und königliche Zimmer. Im Flügel (e) befanden sich die Gemächer der Königin. Die beigegefügte Ansicht des derzeitigen Bestandes, Fig. 4, zeigt, wie stark das Schloss am Wawel gelitten hat, in Folge der im laufenden Jahrhunderte durchgeführten Umarbeiten.

Der Kamin mit dem Wasa-Wappen, Fig. 5, schmückt einen der Säle des zweiten Stockwerkes.

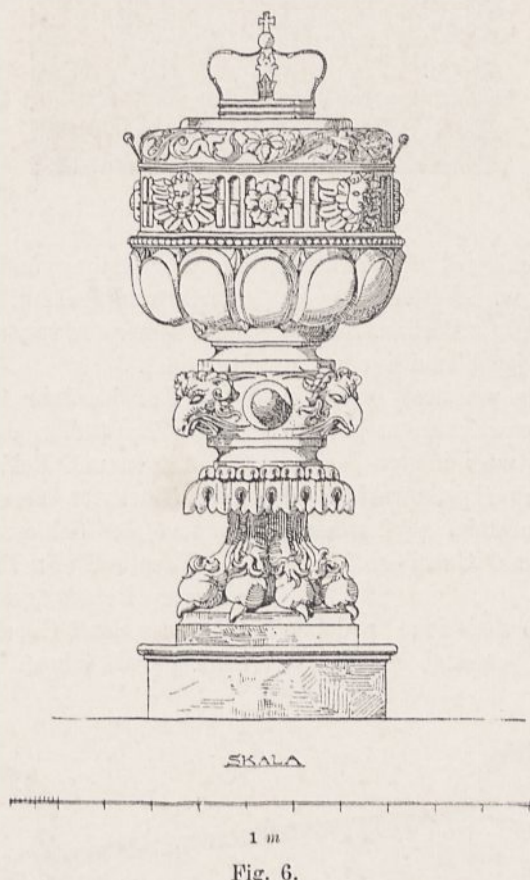

Fig. 6.

Tabl. 29, 30, 31, 32.

Przedstawiają szczegóły drzwi i okien dawnego zamku król. na Wawelu. Tabl. 31. przedstawia motywa czysto renesansowe, jako należące do części budowy, które dopiero za Zygmunta I^o w późniejszym stadium zostały wzniesione. Inne tablice, odnoszące się do parteru i I^o piętra, mają dużo elementów jeszcze gotyckich i należą do pierwszych czasów budowy Zygmunta Starego a w części zapewne do jego poprzedników.

Tabl. 33.

Wykus w zachodnim skrzydle zamku król. na Wawelu, wedle opisu dawnego zamku król. był umieszczony w izbie królowej (e). Stąd widać było ruch na dziedzińcu, więc i wrzące życie możnego dworu i turnieje, gdy się w zamku odbywały. Herb austriacki we fryzie obok orła i pogoni świadczy, że wykusz musiał być robiony dla Elżbiety, matki Zygmunta I^o. Wykus wspierał się niegdyś na kroksztynach, widzialnych jeszcze dzisiaj na ganku I^o piętra pod podniebieniem sklepienia; po zbudowaniu obiegających galeryi stracił on swoją rację bytu.

Tabl. 34, 35, 36, 37.

Kaplica Firlejów przy kościele parafialnym w Bejsceach, zbudowana około r. 1600. Kaplica zewnątrz bardzo skromna, interesująca jest pod względem wewnętrznego wyposażenia.

Mało jest już bardzo zabytków w Polsce, któreby utrzymały się tak dobrze i przechowały całokształt pierwotnej kompozycji, w niezem prawie niezmiennym. Ołtarz, pomnik Mikołaja Firleja, kasztelana

Stellen Thür- und Fensterdetails des alten königlichen Schlosses am Wawel dar. Die Tafel 31. veranschaulicht reine Renaissance-motive, zu jenen Theilen des Baues gehörig, welche erst unter Sigismund I. in einem späteren Stadium zur Ausführung gelangten. Die anderen, das Parterre und den ersten Stock darstellenden Tafeln, enthalten noch viele gothische Elemente und gehören in die erste Bauperiode unter Sigismund I. und zum Theile wahrscheinlich noch unter seine Vorgänger.

Tafel 33.

Erker im westlichen Flügel des königlichen Schlosses am Wawel. Nach der Beschreibung des alten königlichen Schlosses war dieser Erker im Zimmer der Königin (e, siehe Grundriss) untergebracht. Von hier aus sah man bequem den Verkehr im Hofe, das rege Leben des mächtigen Hofstaates und die Turniers, wenn solche im Schlosshofe stattfanden. Das österreichische Wappen im Fries neben dem polnischen Adler und dem Lithauischen Wappen „Pogoń“ deutet darauf hin, dass der Erker für Elisabeth, die Mutter Sigmunds I., gemacht worden war.

Der Erker stützte sich einst auf Consolen, welche noch heute auf dem Gange des ersten Stockes unter der Gewölbelaibung zu sehen sind; nach Erbauung der umlaufenden Galerien verlor er seine Bedeutung.

Tafel 34, 35, 36, 37.

Kapelle der Familie Firlej bei der Pfarrkirche in Bejsce, erbaut um das Jahr 1600. Die Kapelle, äusserlich sehr bescheiden, wird in Bezug auf die innere Ausstattung recht interessant.

Es gibt wohl sehr wenig Architekturdenkmäler in Polen, welche sich so gut erhalten und in der fast nirgends veränderten Gesamtgestalt der ursprünglichen Composition conservirt hätten. Der

krakowskiego i chrzcielnica fig. 6 powstały równocześnie z budową kaplicy i są dziełem tego samego autora. Wszystkie te części, jak rzeźby i członkowania architektoniczne, wykonano z kamienia wapiennego z pobliskiego Pińczowa. Do wkładek i niektórych części ołtarza i pomnika użyto marmuru i alabastru. Oryginalnością odznacza się pomnik. Znać tu śmiałego artystę, który nieraz z brawurą tworzy nowe spłoty i formy, choćby one czasami były mniej odpowiednie dla kamienia. Wszystkie rzeźby ołtarza, pomnika i chrzcielniczy były w części złocone. Autor tego cennego zabytku architektury renesansowej w Polsce niestety dotąd nieznaną. Pokrewieństwo motywów architektonicznych i rzeźbiarskich pozwala sądzić, że autor kaplicy należał do szkoły rzeźbiarsko-architektonicznej krakowskiej, z jakiej pod koniec w. XVI. wyszli autorowie pomników Spytka Jordana, Stefana Batorego i zamków w Baranowie i Mirowie.

Tabl. 38.

Zamek w Mirowie pod Xiążem W. Skromna, jak pokazuje rys poziomy, rezydencya Myszkowskich, zbudowana została pomiędzy r. 1585 do 1595 przez Myszkowskiego, biskupa krakowskiego i jego bratanka Piotra.

Fasady wykonano z kamienia pińczowskiego. Zamek uległ kilkakrotnie zniszczeniu i był przerabiany w w. XVII. i XVIII. tak, że obecnie jedynie architektura zewnętrzna świadczy o pochodzeniu z końca w. XVI^{go}.

Okolo r. 1860 powołany do restauracyi architekt z Berlina, August Stühler, przebudował część środkową zamku, dodając blanki i narożne bastyoniki. Na szczęście dla budowy restauracyę tę przerwały wypadki polityczne. Gzems główny zamku jest wiernem powtórzeniem gzemu kaplicy Stefana Batorego na Wawelu. Pokrewieństwo i innych jeszcze szczegółów pozwala przypuszczać, iż twórcą zamku Myszkowskich był Santi Gucci. Domysł ten nasuwa się zupełnie naturalnie, gdyż właśnie Piotr Myszkowski, podówczas biskup krakowski, znał Gucci'ego i jego prace w kaplicy Stefana Batorego.

Po zarzuceniu myśli przebudowy zamku, przeniesiono podobno niektóre zewnątrzne urządzenia do obecnej rezydencyi właściciela Mirowa, Margrabiego Myszkowskiego Zygmunta Wielopolskiego, do Chrobrza pod Pińczowem.

Tabl. 39.

Przed głównym frontem zamku w Mirowie stoi na prawo kaplica przedstawiona na tabl. 39. a na lewo taki sam budynek, przeznaczony na bibliotekę zamkową. W tej kaplicy przechowała się tablica fundacyjna z napisem, oznaczającym budowę kaplicy i zamku na lata między 1585—1595.

Tabl. 40, 41, 42.

Zamek w Baranowie nad Wisłą. Zbudowany między r. 1579—1602 przez Andrzeja Leszczyńskiego wojewodę brzesko-kujawskiego.*) Jestto zapewne jedna z najpiękniejszych rezydencyi magnackich w Polsce z w. XVI. z pięknym arkadowym dziedzińcem, tem dla nas cenniejsza, że dotąd, mimo zmiennych kolei losu, dobrze zachowana. Fasadę frontową tabl. 40. zmieniło w w. XVII. dodanie attyki. Zewnętrzna loggia A. po lewej stronie dobudowali Lubomirscy, posiadacze Baranowa pod koniec w. XVII. i w początku w. XVIII. Szczegół pięknego arkadowego dziedzińca fig. 7. mającego znowu dużo powinowactwa z arkadami podcienia kaplicy w Mirowie, podaje tabl. 41. Tabl. 42. przedstawia interesujące obramienia drzwiowe, z których szczególnieś środkowe,

*) Obszerniejszą monografię zamku w Baranowie pomieścił autor w Spraw. kom. hist. sztuki T. V. Akad. Umiej. w Krak. 1896.

Altar, das Denkmal Nicolaus Firlej's, Krakauer Castellans, und der Taufstein (Fig. 6) alle gleichzeitig mit dem Baue der Kapelle entstanden, sind das Werk eines und desselben Künstlers. Alle diese Theile, wie die Bildhauerarbeit und die architektonischen Gliederungen sind in Kalkstein aus dem nahegelegenen Pinczow ausgeführt. Zu den Einlagen und zu einigen Theilen des Altars und des Denkmals, verwendete man Marmor und Alabaster. Originell ist das Denkmal. Man erkennt hier einen flotten Künstler, welcher manchmal mit seltener Bravour neue Verbindungen und Formen schafft, wenn sie auch stellenweise weniger für Stein geeignet erscheinen. Sämtliche Bildhauerarbeit des Altars, des Denkmals und des Taufsteins waren zum Theil vergoldet. Der Verfasser dieses werthvollen Kunstdenkmals der Renaissance-Architektur blieb leider bis nun unbekannt. Die Verwandtschaft der Architektur-Sculpturmotive lässt darauf schliessen, dass der Verfasser der Kapelle, der Krakauer Bildhauer- und Architekturschule angehörte, aus welcher zu Ende des XVI. Jahrhunderts die Schöpfer der Denkmäler des Spytek Jordan, Stefan Batory und der Schlösser in Baranow und Mirów hervorgingen.

Fig. 7.

der Verwüstung und wurde im Innern im XVII. und XVIII. Jahrhunderte umgebaut, so dass gegenwärtig nur die Aussenarchitektur von seiner Abstammung aus dem Ende des XVI. Jahrhunderts bekundet.

Um das Jahr 1860 hat der aus Berlin zur Restaurirung berufene Architekt Stühler, den Mitteltheil des Schlosses umgebaut, indem er die Zinnen und Eckbastionen dazugab. Politische Verhältnisse hatten, zum Glück für diesen Bau, die Restaurirung unterbrochen. Das Hauptgesimse des Schlosses ist eine treue Wiederholung des Gesimses an der Kapelle Stefan Batory's am Wawel. Die Verwandtschaft auch noch anderer Details gestattet die Vermuthung, dass der Schöpfer des Schlosses Santi Gucci war. Diese Idee drängt sich ganz natürlich auf; denn gerade damals kannte Peter Myszkowski, der damalige Krakauer Bischof, Gucci und seine Arbeiten in der Kapelle des Stefan Batory.

Nach Aufgeben des Gedankens, das Schloss umzubauen, wurden einige Stücke der inneren Einrichtung in die derzeitige Residenz des Eigenthümers von Mirów, des Markgrafen Myszkowski, Sigismund Wielopolski, nach Chrobrze bei Pinczow übergetragen.

Tafel 39.

Vor der Hauptfront des Schlosses von Mirów steht rechts die auf Tafel 39 dargestellte Kapelle; links ein ebensolches Gebäude, das als Bibliothek diente. In dieser Kapelle hat sich eben die Stiftungstafel erhalten mit der Aufschrift, welche den Bau der Kapelle und des Schlosses auf die Jahre 1585 und 1595 feststellt.

Tafel 40, 41, 42.

Schloss in Baranow an der Weichsel. Erbaut zwischen 1579 und 1602 durch den Brzesko-Kujawar Wojwoden Andreas Leszczyński.*) Sicher ist es eines der schönsten Herrensitze in Polen aus dem XVI. Jahrhundert, mit schönem Arkadenhof; um so werthvoller, weil er trotz wechselvoller Begebenheiten gut erhalten ist. Die im XVII. Jahrhunderte aufgesetzten Attikas, veränderten die Front-Façade, Tafel 40. Die äussere Loggia A. auf der linken Seite wurde durch die fürstlich Lubomirski'sche Familie, welche zu Ende des XVII. und zu Beginn des XVIII. Jahrhunderts im Besitze von Baranow war, zugebaut. Ein Detail des schönen Arkadenhofes Fig. 7, das wiederum nach vielen Richtungen hin, in verwandtschaftlicher Beziehung mit der Bogengallerie

*) Eine ausführlichere Monographie des Schlosses in Baranow veröffentlichte der Verfasser in den Berichten der Commission für Kunstgeschichte in Polen Bd. V. Akademie der Wissenschaften in Krakau 1896.

z motywem dwóch zwieszających się smoków w obdasznicy, świadczy o wybitnej indywidualności autora.

Twórca tego tyle cennego zamku nie znany. Wykazaliśmy na innym miejscu jego pokrewieństwo ze współczesnymi zabytkami Krakowa i kaplicami w Bejscech i Mirowie.

W pożarze w r. 1849 wypaliły się wszystkie stropy I^o piętra; sklepienia parteru są jeszcze pierwotne.

der Kapelle in Mirow steht, stellt die Tafel 41 vor. Auf Tafel 42 sind interessante Thürumrahmungen zur Darstellung gebracht, von welchen insbesondere die mittlere, mit zwei herabhängenden Drachen in der Vordachung, ein Zeugnis von der kühnen Individualität des Verfassers abgiebt.

Der Schöpfer dieses so sehr werthvollen Schlosses ist unbekannt. Wir haben an anderer Stelle dessen Verwandtschaft mit den von jener Zeit abstammenden Alterthumsdenkmälern Krakaus und den Kapellen in Bejsce und Mirow nachgewiesen.

Der Brand im Jahre 1849 vernichtete sämtliche Decken des 1. Stockwerkes; die Parterre-Gewölbe sind unversehrt geblieben.

Tabl. 43.

Do celniejszych, a sławnych w dawnej Polsce, należał zamek w Podhorecach, przedstawiony w rysie poziomym i fasadzie na tabl. 43. Zbudowany pierwotnie przez hetmana Stanisława Koniecpolskiego pomiędzy r. 1635—1640 przeszedł w r. 1682 w posiadanie rodziny Sobieskich i króla Jana III°. Później dostał się rodzinie Rzewuskich, którzy w drugiej połowie bieżącego stulecia przekazali go X^{ciu} Eustachemu Sangusze. Zamek leży na wyniosłym płaskowzgórzu, staczającym się w kilku obszernych kondygnacjach ku parkowi, a następnie ku nieprzejrzanym łąkom na północny wschód ku Wołyniowi. Do pierwszego piętra wiodą okazałe schody zewnętrzne przez loggie, otwierające się na obszerne terassy, okalające dziedziniec zamkowy. Pierwsze piętro ma jeszcze urządzenia wewnętrzne z czasów Jana III°, nieźle dochowane i pokój sypialny z łóżkiem tego króla.

Fig. 9.

Zugang zu breiten, den Schlosshof umgebenden Terrassen vermitteln. Im 1. Stockwerke befindet sich noch die innere gut erhaltene Einrichtung, aus den Zeiten Johanns III. mit dem Schlafzimmer und dem Bette dieses Königs.

Tafel 43.

Zu den vorzüglichsten und berühmten Schlössern im ehemaligen Königreich Polen gehörte das auf Tafel 43 im Grundrisse und in der Façade dargestellte Schloss in Podhorce. Ursprünglich durch den Hetman Stanislaus Koniecpolski erbaut zwischen 1635 und 1640, überging es im Jahre 1682 in den Besitz der Familie Sobieski und des Königs Johann III. Später erhielt es die Familie Rzewuski, welche dieses Schloss in der zweiten Hälfte des laufenden Jahrhunderts dem Fürsten Eustachius Sanguszko überwies. Das Schloss liegt auf einem erhöhten Bergplateau, welches sich in mehreren breiten Abstufungen gegen den Park zu abwälzt, um dann in nordöstlicher Richtung gegen Wołynien zu, in unabsehbare Felder zu übergehen. Zum 1. Stock führt eine äussere Freitreppe durch Loggien, welche den

Tabl. 44.

Piec kaflowy z zamku w Podhorecach z herbem rodu Rzewuskich „Krzywda“, powtarzającym się w kilku egzemplarzach. Jak się zdaje, jestto wyrób gdański. Ornamentacya w części modelowana, w części malowana kolorem niebiesko granatowym.

Tafel 44.

Kachel-Ofen aus dem Schlosse in Podhorce mit dem Wappen der Familie Rzewuski „Krzywda“, das sich in einigen Exemplaren wiederholt. Wie es scheint, ist dies eine Danziger Arbeit. Die Ornamentik ist zum Theil modelirt, zum Theil in licht- und dunkelblauer Farbe gemalt.

Tabl. 45.

Brama wjazdowa do zamku w Wiśniczu w murach obronnych, okalających podworec zamkowy, pochodzi z r. 1621, kiedy Wiśnicz przeszedł w ręce Lubomirskich; świadczy o tem napis na tablicy marmurowej i herb Śreniawa ponad bramą. Sam zamek, wspaniała-niegdyś rezydencya Kmitów i Lubomirskich, jest dziś prawie w zupełnej ruinie. Wzniesiony w w. XVI. przez Kmitów, a następnie kilkakrotnie przebudowany, ma już dzisiaj tylko nieliczne ślady z epoki swego powstania.

Tafel 45.

Einfahrtsthor des Schlosses in Wiśnicz, in den den Schlosshof umziehenden Umfassungsmauern, stammt aus dem Jahre 1621, als Wiśnicz in den Besitz der Familie Lubomirski überging, worüber die Inschrift auf der Marmortafel und das Wappen „Śreniawa“ über dem Thore Aufschluss geben. Das Schloss selbst, einst die prächtige Residenz der Familien Kmita und Lubomirski, ist heute fast eine Ruine. Aufgeführt durch die Familie Kmita im XVI. Jahrhunderte und dann mehrmals umgebaut, besitzt es heute nur Spuren der Epoche, aus welcher es entstammt.

Tabl. 46, 47, 48, 49.

Zamek w Krasieczynie, położony w dolinie Sanu, otoczony był niegdyś wodą i dostępny jedynie przez most zwodzony i wieżę środkową, zegarową. Jak widać ze szkicu fig. 8, zamek układa się w czworo bok na około wielkiego dziedzińca. Cztery narożniki ujmują okrągłe baszty, zwane: szlachecką, królewską, papieską i boską. Ostatnia, nakryta kopułą, jest kaplicą zamkową fig. 10.

Fig. 10.

Schloss in Krasieczyn, in der Ebene des San gelegen, war einst mit einem Wassergraben umgeben und einzig und allein mittelst Zugbrücke durch den mittleren Uhrthurm zugänglich.

Wie man aus der Skizze Fig. 8 ersieht, bildet das Schloss ein mächtiges, einen geräumigen inneren Hof umschliessendes Viereck. Die vier Ecken flankiren vier runde Bastionen, genannt: adelige, königliche, päpstliche und göttliche. Die letzte, mit einer Kuppel gedeckt, ist die Schlosskapelle Fig. 10. Der Stifter des Schlosses war Stanislaus Krasicki, Castellan von Przemyśl im Jahre 1598. Den Bau beendete Martin Krasicki, gestorben im Jahre 1633. Diese Daten wurden der Gedenktafel entnommen, welche über der Einfahrt angebracht und mit einem grossen, durch zwei Löwen gehaltenen Wappen der Familie Krasicki bekrönt ist. Das Krasieczyners Schloss, welches seit Ende des vorigen Jahrhunderts im Besitze der Grafen Piniński und seit 1834

Fundatorem zamku był Stanisław Krasicki, kasztelan przemyski w r. 1598; budowę kończył Marcin Krasicki, zmarły r. 1633. Dąty te wzięto z tablicy pamiątkowej, umieszczonej ponad wjazdem, a uwieńczonej okazałym herbem rodu Krasickich, trzymanym przez dwa lwy.

Zamek krasieczynski, będący od końca zeszłego wieku w posiadaniu hr. Pinińskich, a od r. 1834 w rękach książąt Sapiechów, spłonął r. 1852. Po pożarze odrestaurowano jedynie skrzydło wschodnie i część północnego; reszta czeka większych nakładów i gruntownej restauracji

w duchu historycznym. Fasady zewnętrzne i dziedzińcowe są wyprawiane. Głównym motywem dekoracyjnym tych fasad są sgrafitta, pokrywające je w całej prawie wysokości, czy to dzieląc ściany, czy też przedstawiając sceny myśliwskie, figury w nyzach, wieńce i t. d. Szczególnie oryginalny charakter nadają zamkowi krasiezyńskiemu attyki, przeprowadzone konsekwentnie, a zakończone wszystkie mury i wieże, jakoby przeźroczą koronką. Motyw więc attykowy, tak w 17. w. w Polsce ulubiony, został tu zastosowany do ostatnich konsekwencyi i nadał fizyognomii zamku charakter wielce indywidualny. Tabl. 46. przedstawia widok zamku od strony południowo-wschodniej i północno-zachodniej, fig. 9. widok baszty królewskiej, tabl. 47. drzwi do kaplicy, tabl. 48. drzwi do zakrystyi, a tabl. 49. obramienia drzwiowe suto rzeźbione, ze skrzydła północnego, pożarem mocno uszkodzone.

Tabl. 50.

Pomnik Tarnowskich w katedrze tarnowskiej, wykonany z kamienia pińczowskiego, zdradza bardzo wyraźnie rękę artysty przybyłego z Włoch; stylowo należy niewątpliwie do szeregu pomników pierwszej połowy w. XVI., pomieszczonych w tem dziele, a tak licznie dochowanych w Krakowie. Data śmierci 3^{ch} osób, przedstawionych na pomniku r. 1511 i 1515 pokazuje, że pomnik jest prawie współczesny z budową kaplicy Zygmuntowskiej na Wawelu.

Tabl. 51.

A i B. Dwie tablice nagrobkowe z krążanków kościoła Franciszkanów w Krakowie.

C. Pomnik Barbary Tarnowskiej z domu Tenczyńskiej w katedrze Tarnowskiej z r. 1521, niewątpliwie robota włoska.

Tabl. 52.

Pomnik Marcina Łyczki z Ryglie, proboszcza kościoła tarnowskiego, zmarłego r. 1578.

in Händen der Fürsten Sapieha ist, verbrannte im Jahre 1852. Nach dem Brande wurden nur der Ostflügel und ein Theil des Nordflügels wiederhergestellt; der Rest wartet auf eine günstige Gelegenheit und eine gründliche, mit grösserem Kostenaufwand durchzuführende Restauration im historischen Sinne. Die äusseren und die Hoffaçaden sind in Putz hergestellt. Das decorative Hauptmotiv dieser Façaden sind Sgraffittos, welche sie fast in ihrer ganzen Höhe bedecken und die Wände entweder theilen, oder Jagdscenen, Figuren in Nischen, Kränze etc. darstellen. Einen besonders originellen Charakter geben dem Krasiezyner Schlosse die Attikas, welche, consequent durchgeföhrt, sämtliche Mauern und Thürme mit einer Art durchsichtigem Spitzennmotiv abschliessen. Das im XVII. Jahrhunderte in Polen so sehr beliebte Attika-Motiv wurde hier bis zur äussersten Consequenz angewendet und prägte der Silhouette des Schlosses einen durchaus individuellen Charakter auf. Die Tafel 46 stellt die Ansicht des Schlosses von der Südost- und Nordwestseite dar, Fig. 9 Ansicht der königlichen Bastei, Tafel 47 Thür zur Kapelle, Tafel 48 Thür zur Sacristei und Tafel 49 mit reicher Bildhauerarbeit verzierte Thürgewände aus dem Nordflügel, welche durch den Brand stark beschädigt wurden.

Tafel 50.

Das Denkmal der Familie Tarnowski in der Kathedrale zu Tarnow, ausgeföhrt in Pinzower Stein, verräth sehr deutlich die Hand eines von Italien stammenden Künstlers. Was den Stil anbelangt, so gehört es zweifellos zu der Reihe von Denkmälern der ersten Hälfte des XVI. Jahrhunderts, welche in diesem Werke citirt wurden, und welche in so grosser Zahl in Krakau erhalten geblieben sind. Das Todesdatum dreier auf dem Denkmale dargestellter Personen — das Jahr 1511 und 1515 — zeigt, dass das Denkmal fast zur selben Zeit erbaut wurde, wie die Sigismund-Kapelle am Wawel in Krakau.

Tafel 51.

A. und B. Zwei Gedenktafeln aus den Kreuzgängen der Franziskanerkirche in Krakau.

C. Denkmal der Barbara Tarnowska aus dem Hause Tenczyńska, in der Tarnower Kathedrale, vom Jahre 1521, unzweifelhaft italienische Arbeit.

Tafel 52.

Das Denkmal des Martin Łyczko aus Ryglie, Pfarrers der Kirche in Tarnow, gestorben im Jahre 1578.

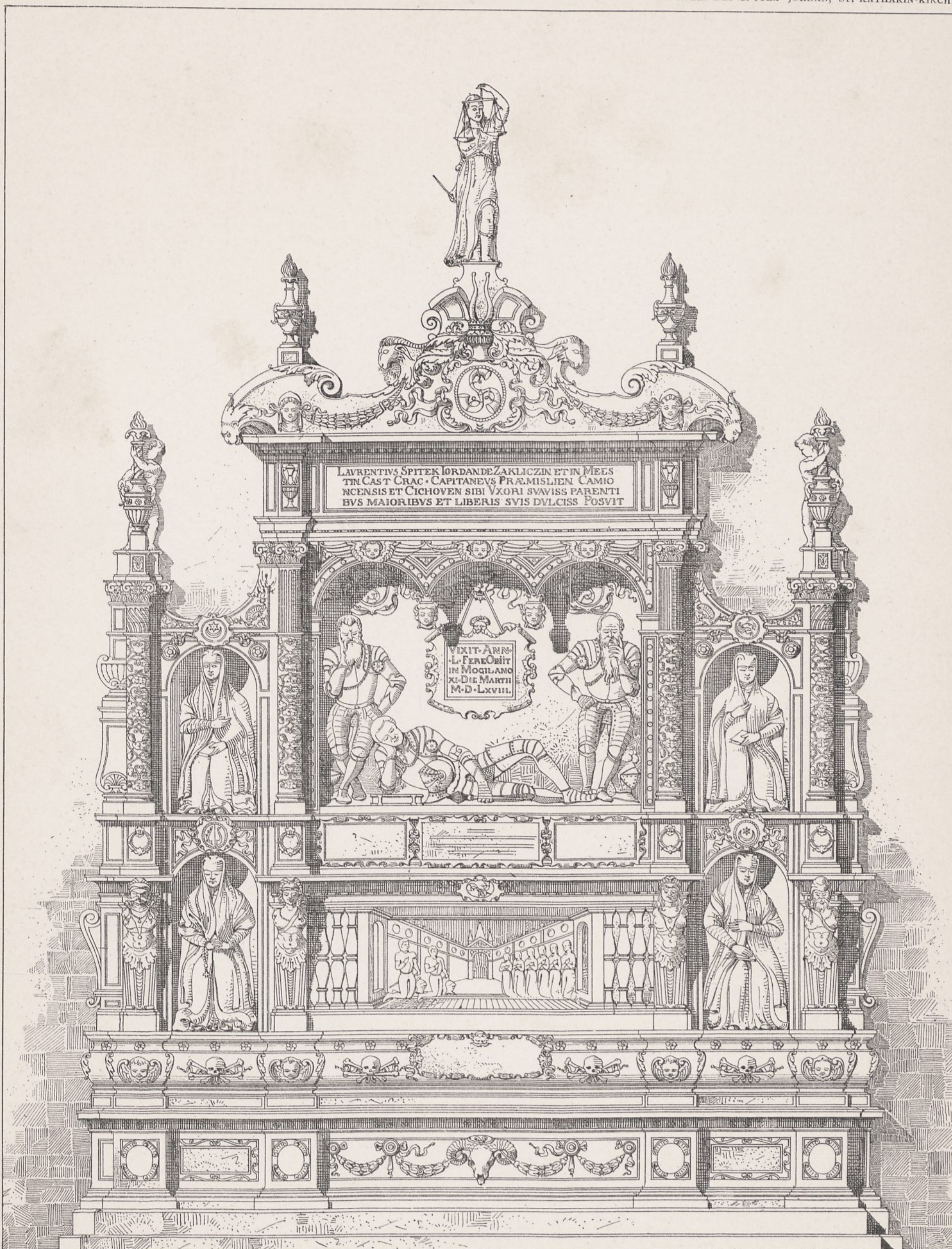

KRAKÓW—KRAKAU.

POMNIK SPYTEK JORDANA, KOŚĆ. ŚT. KATARZYNY.

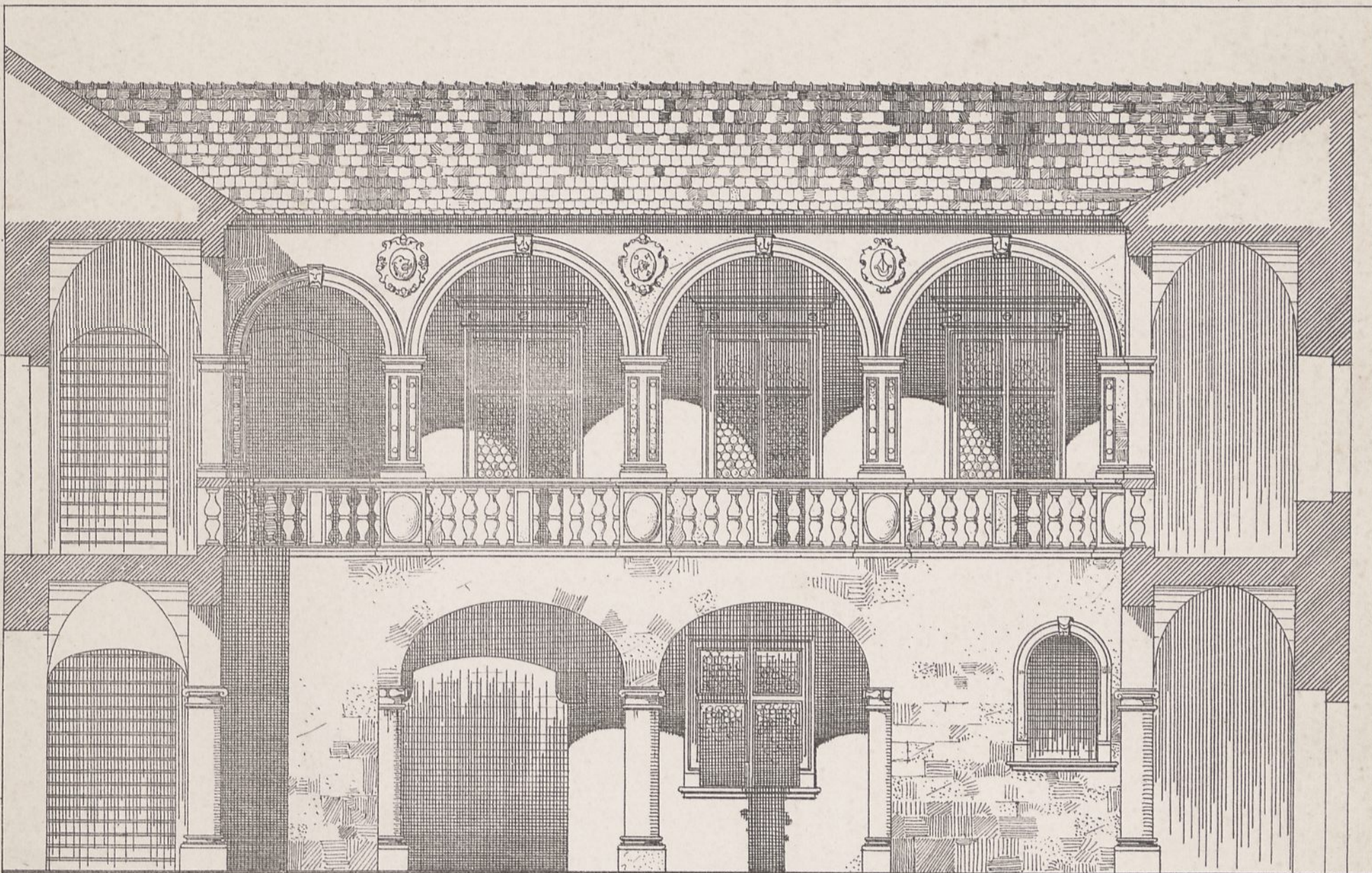
DENKMAL DES SPYTEK JORDAN, ST. KATHARIN-KIRCHE.

RENESSANS W POLSCE.

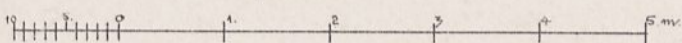
DIE RENAISSANCE IN POLEN.

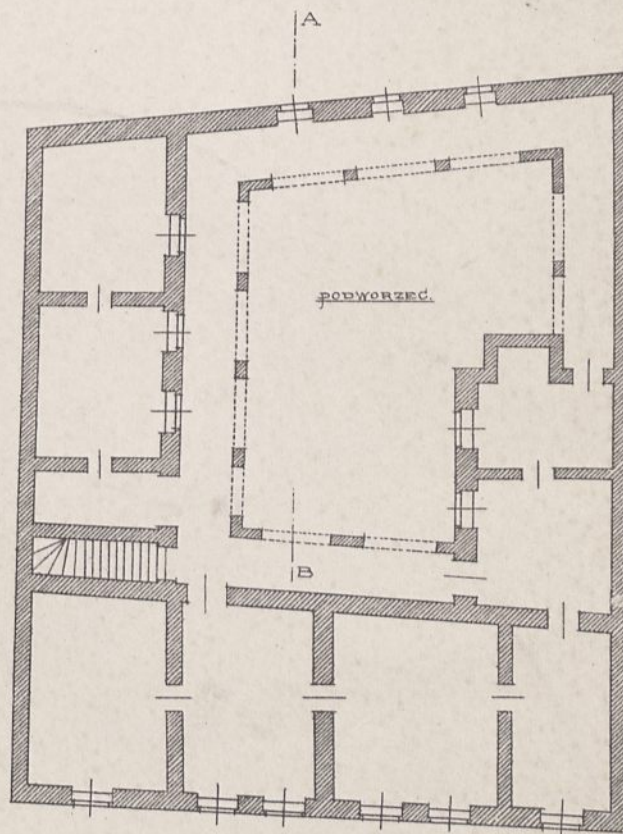
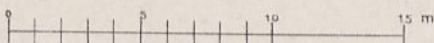
PRZEKRÓJ po AB.

SKALA

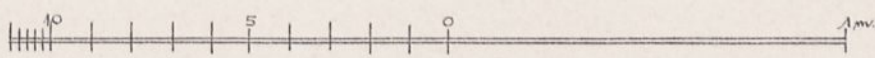
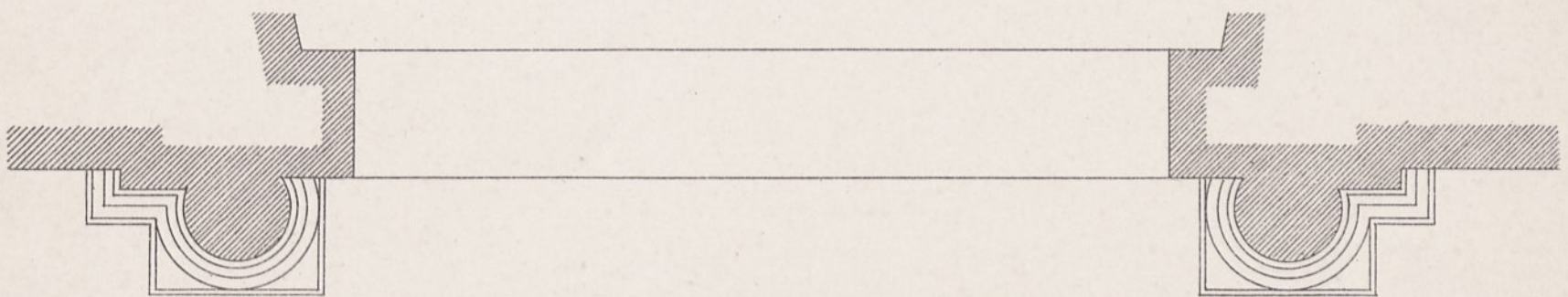
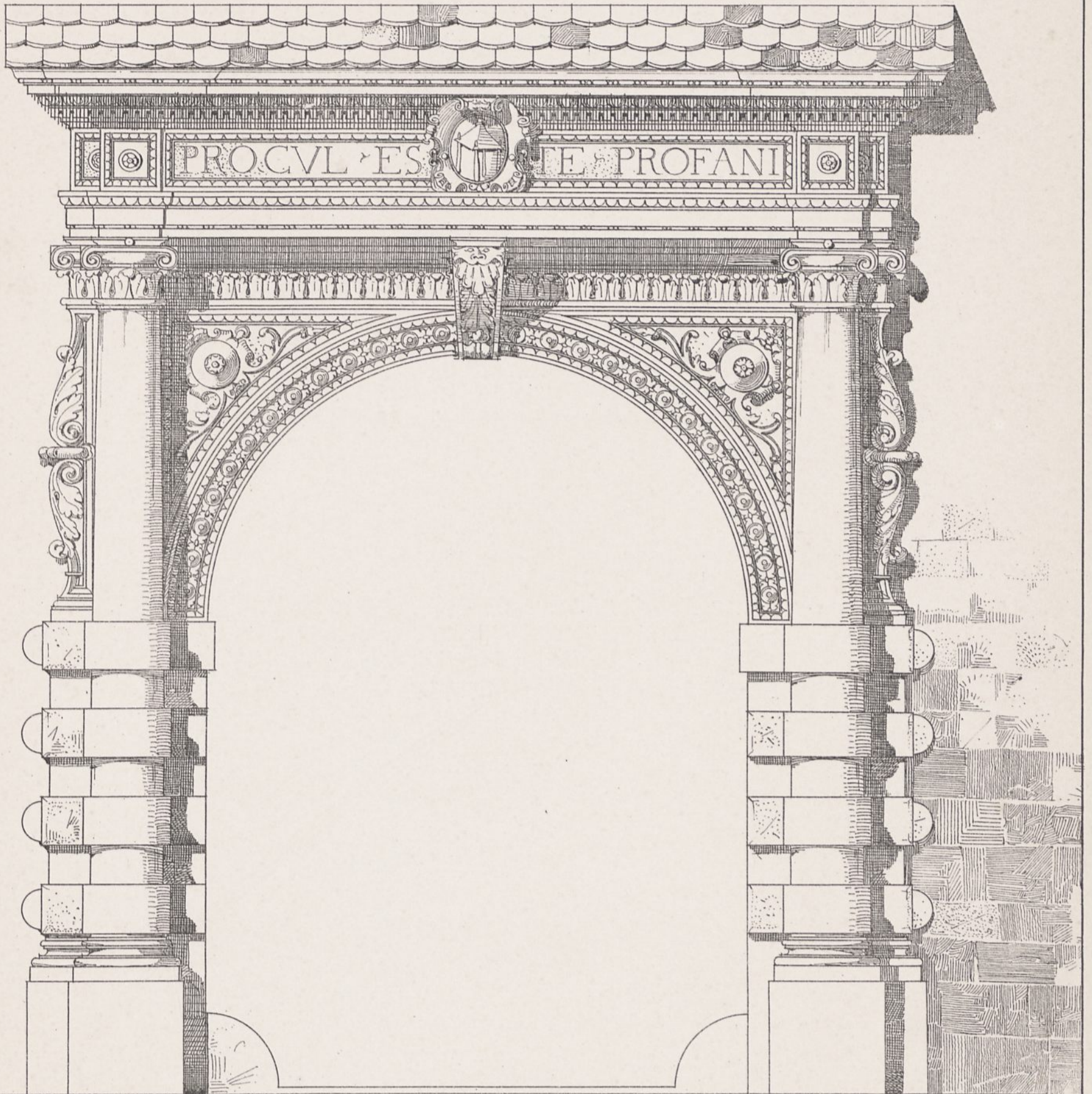
WIDOK PODWORÇA.

SKALA DLA RZUTU

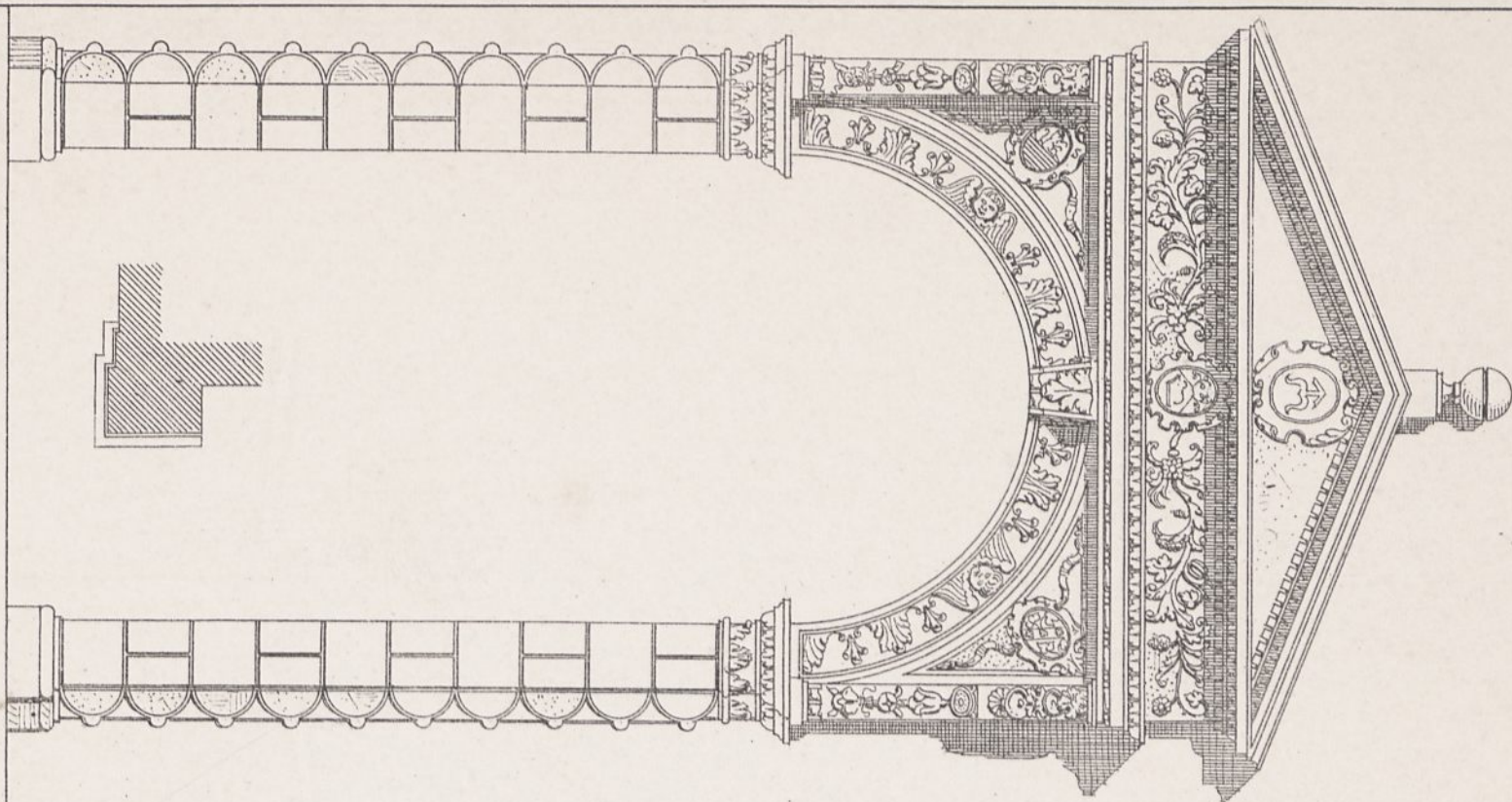
RZUT 1° PIĘTRA

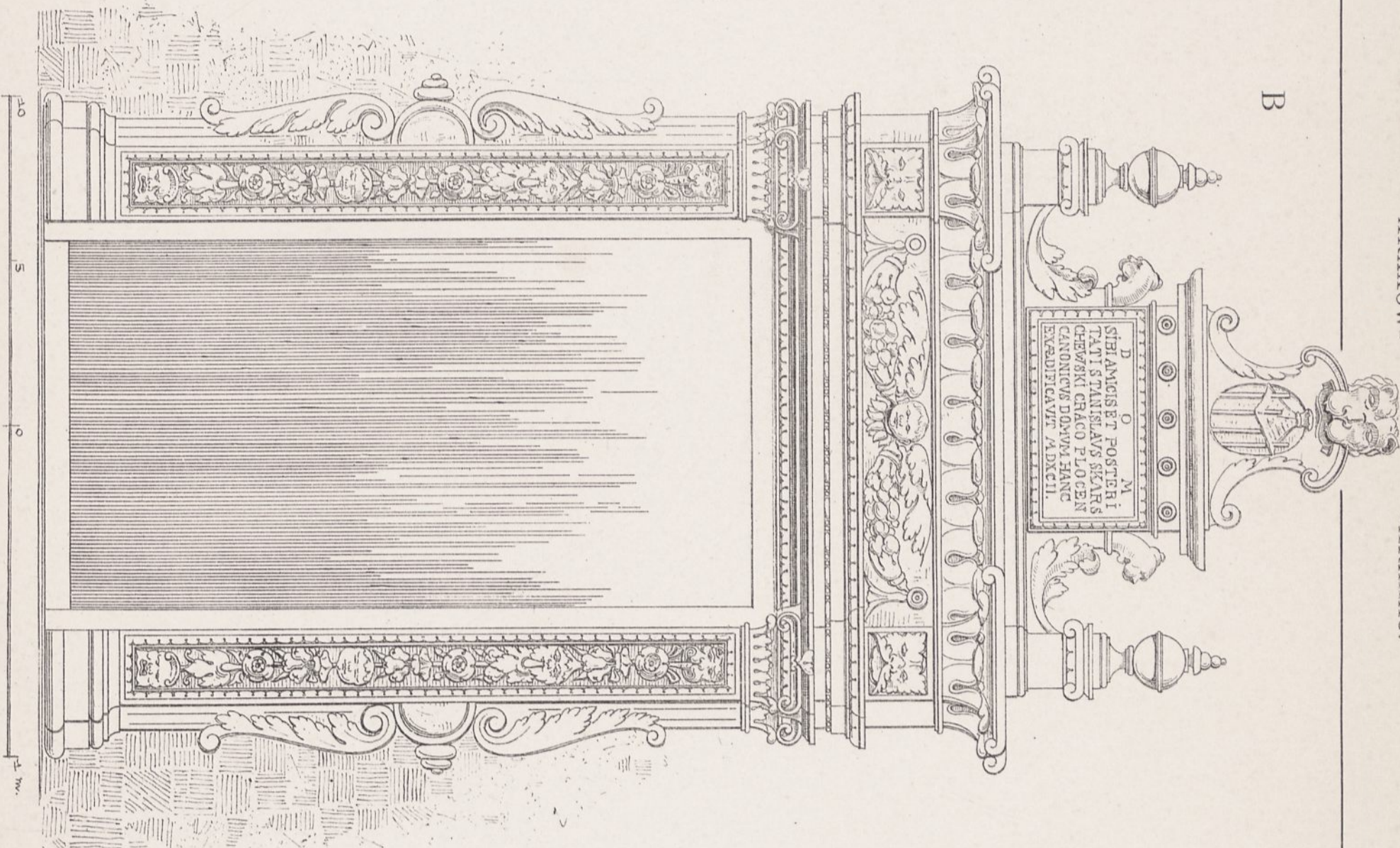

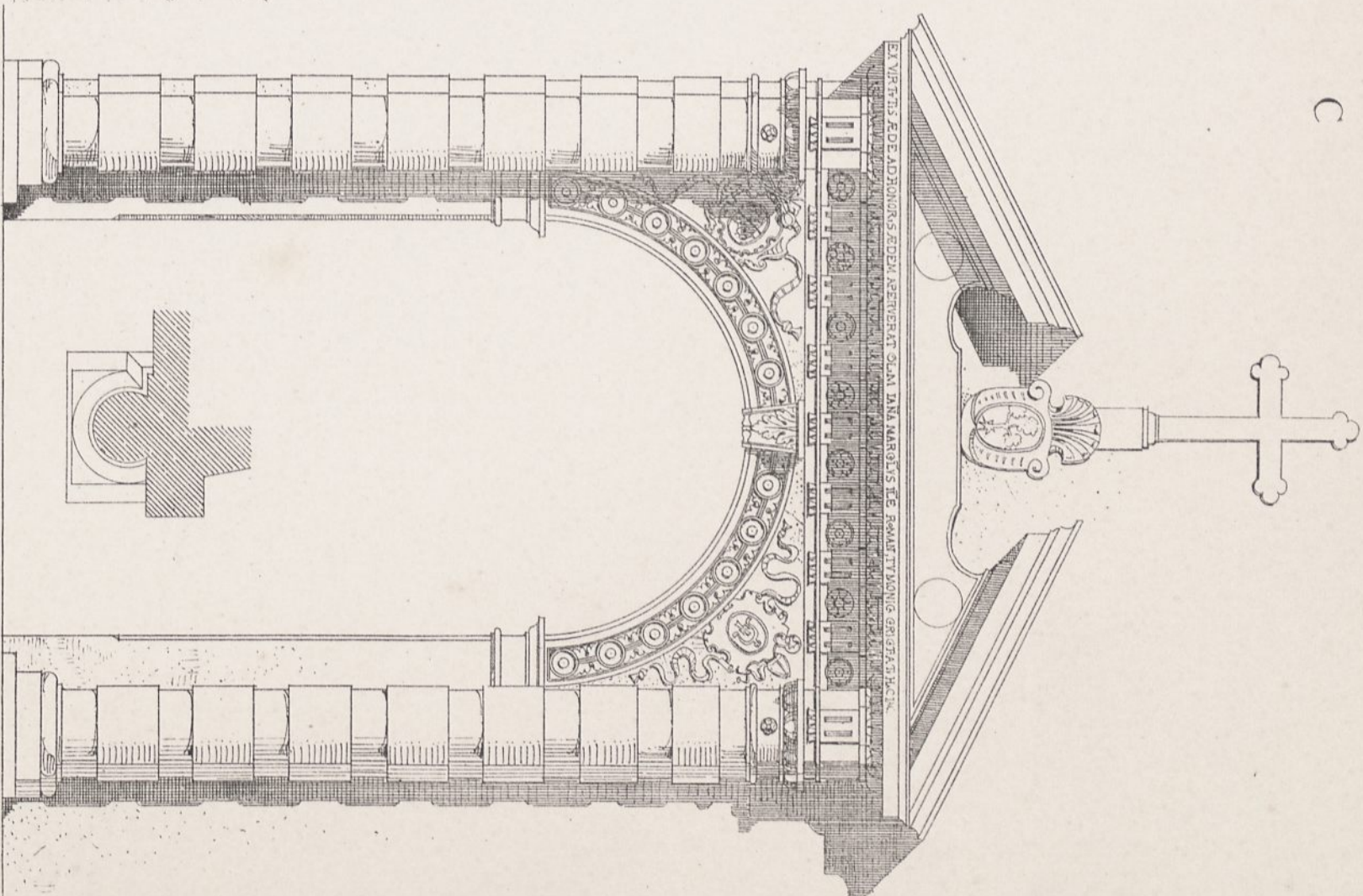
A

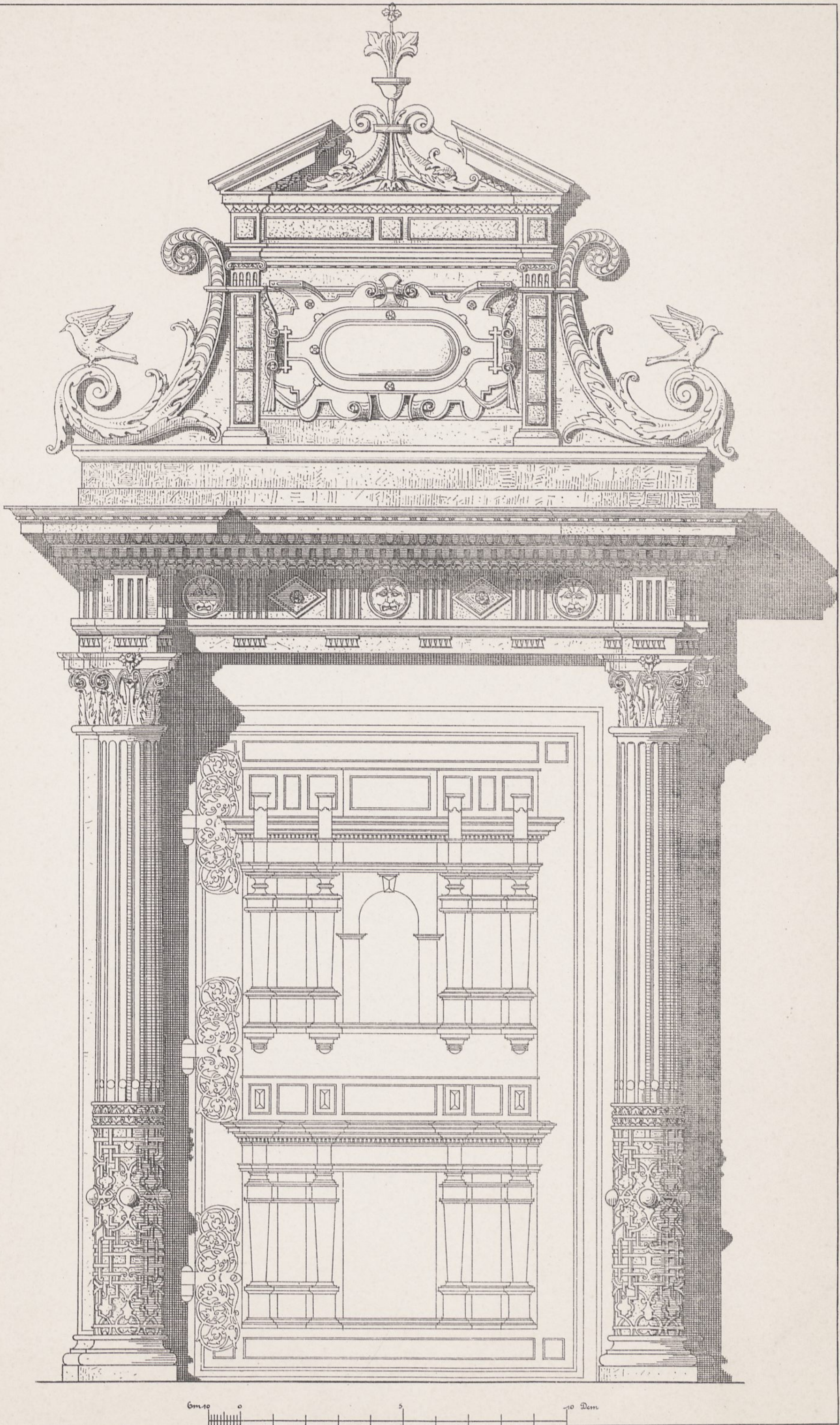
B

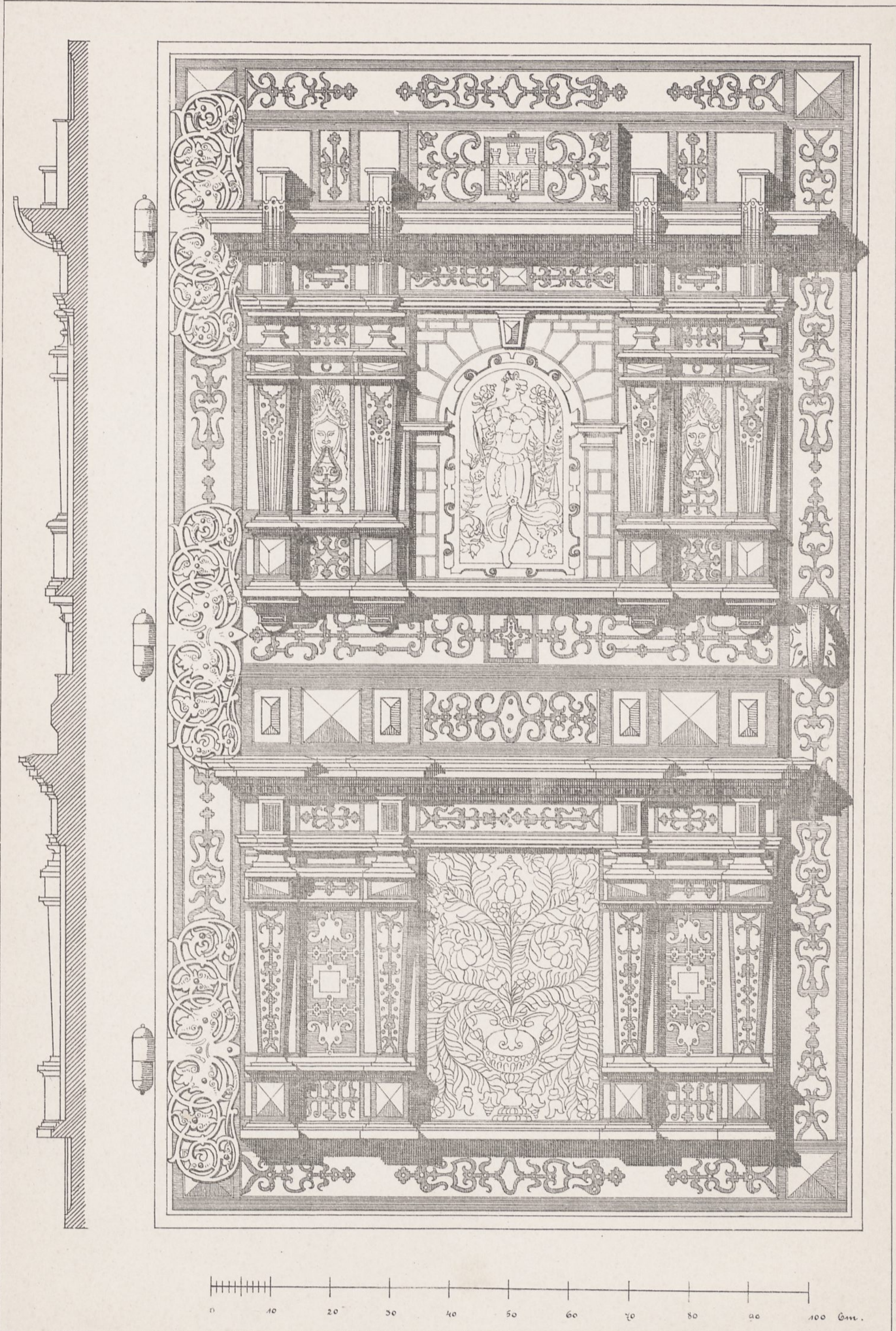
C

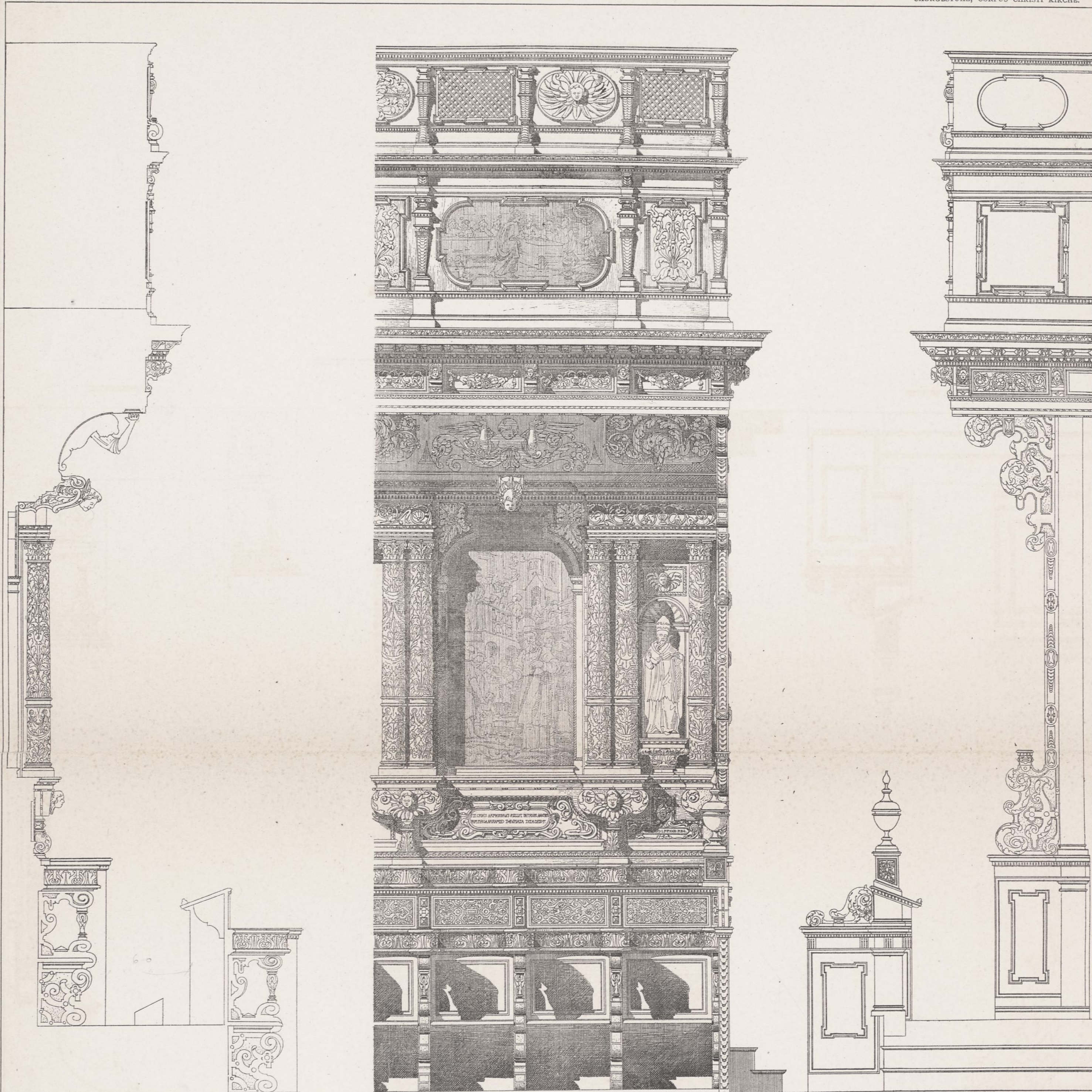

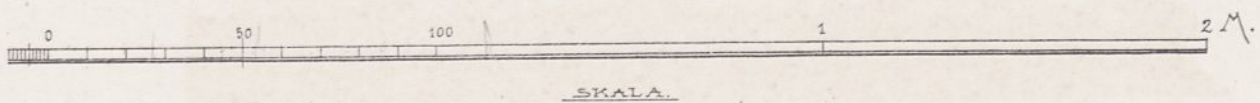

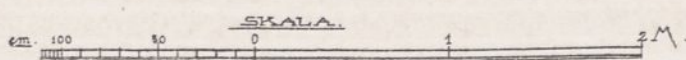
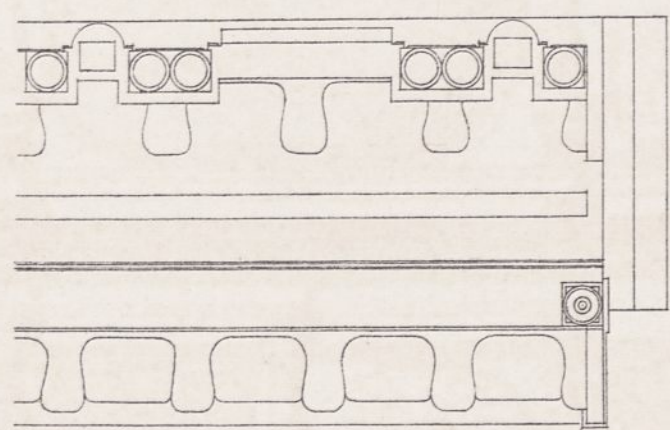
PRZEMKÓJ.

WIDOK.

WIDOK BOCZNY.

RZUT POZIOMY.

KRAKÓW—KATEDRA.
KRAKAU—DOM.

1520.

KAPLICA ZYGMUNTOWSKA.

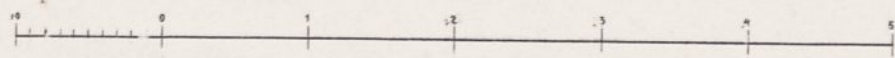
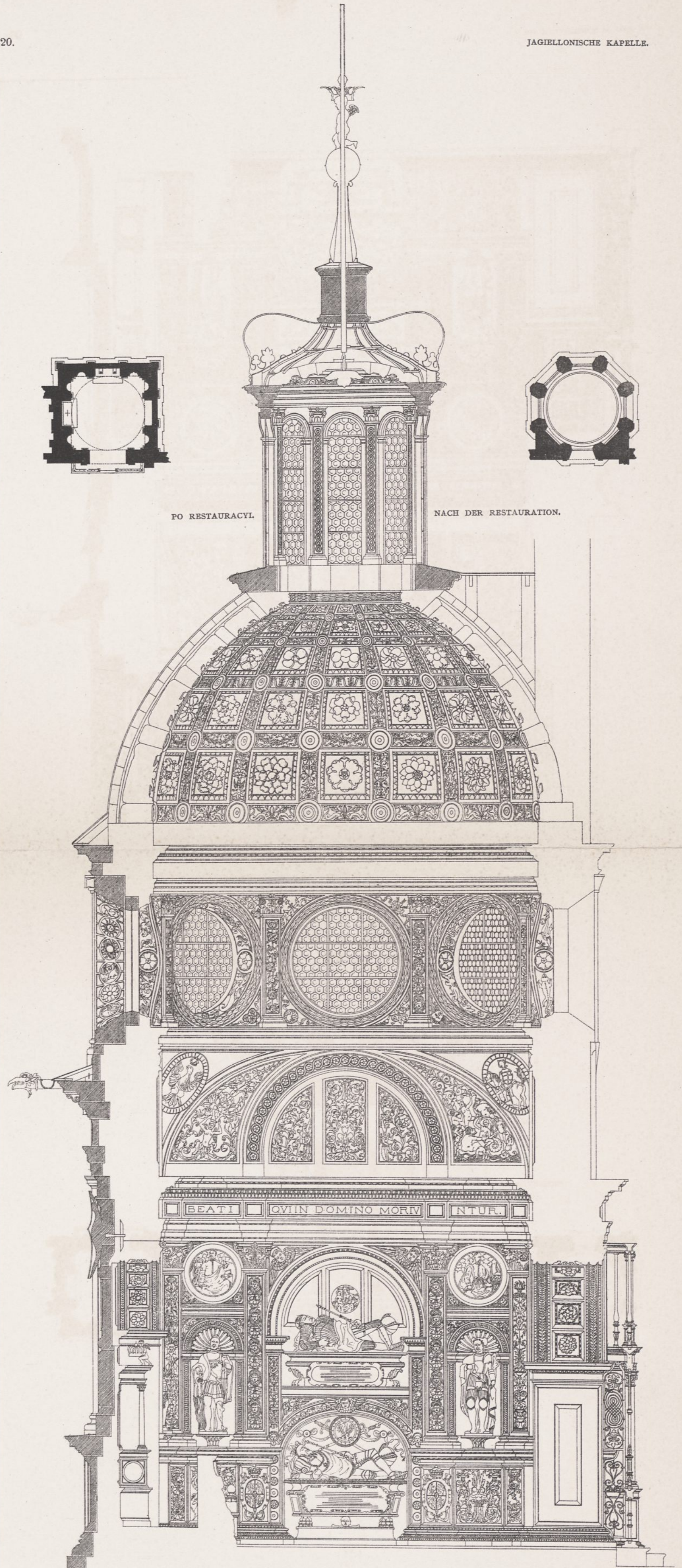
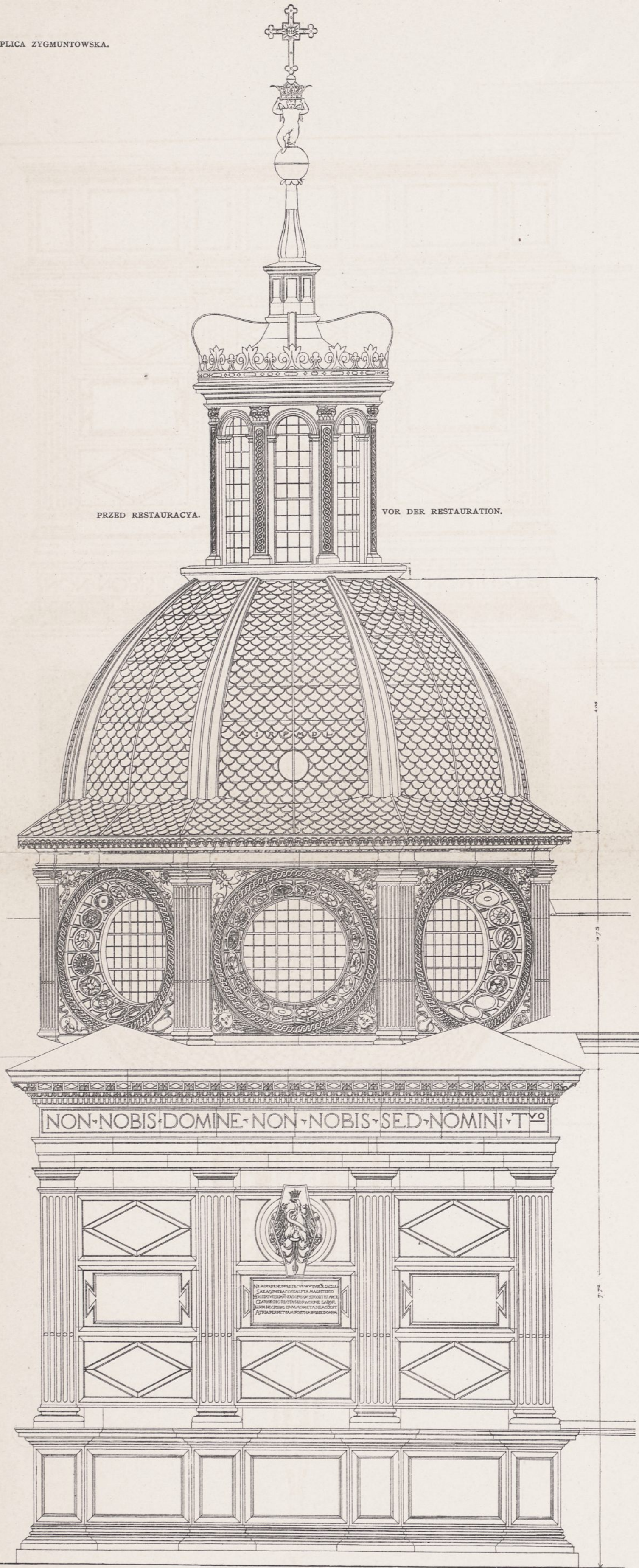
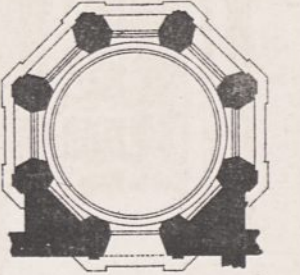
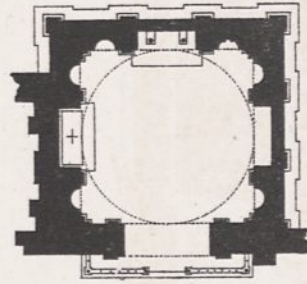
JAGELLONISCHE KAPELLE.

PRZED RESTAURACYA.

VOR DER RESTAURATION.

PO RESTAURACYI.

NACH DER RESTAURATION.

KRAKÓW — KATEDRA.
KRAKAU — DOM.

KAPLICA ZYGMUNTOWSKA, TRYPTYK.

1536.

JAGIELLON, KAPELLE, FLÜGELALTAR.

RENEANS W POLSCE.

FOTOG. T. JABŁOŃSKI W KRAKOWIE.

DIE RENAISSANCE IN POLEN.

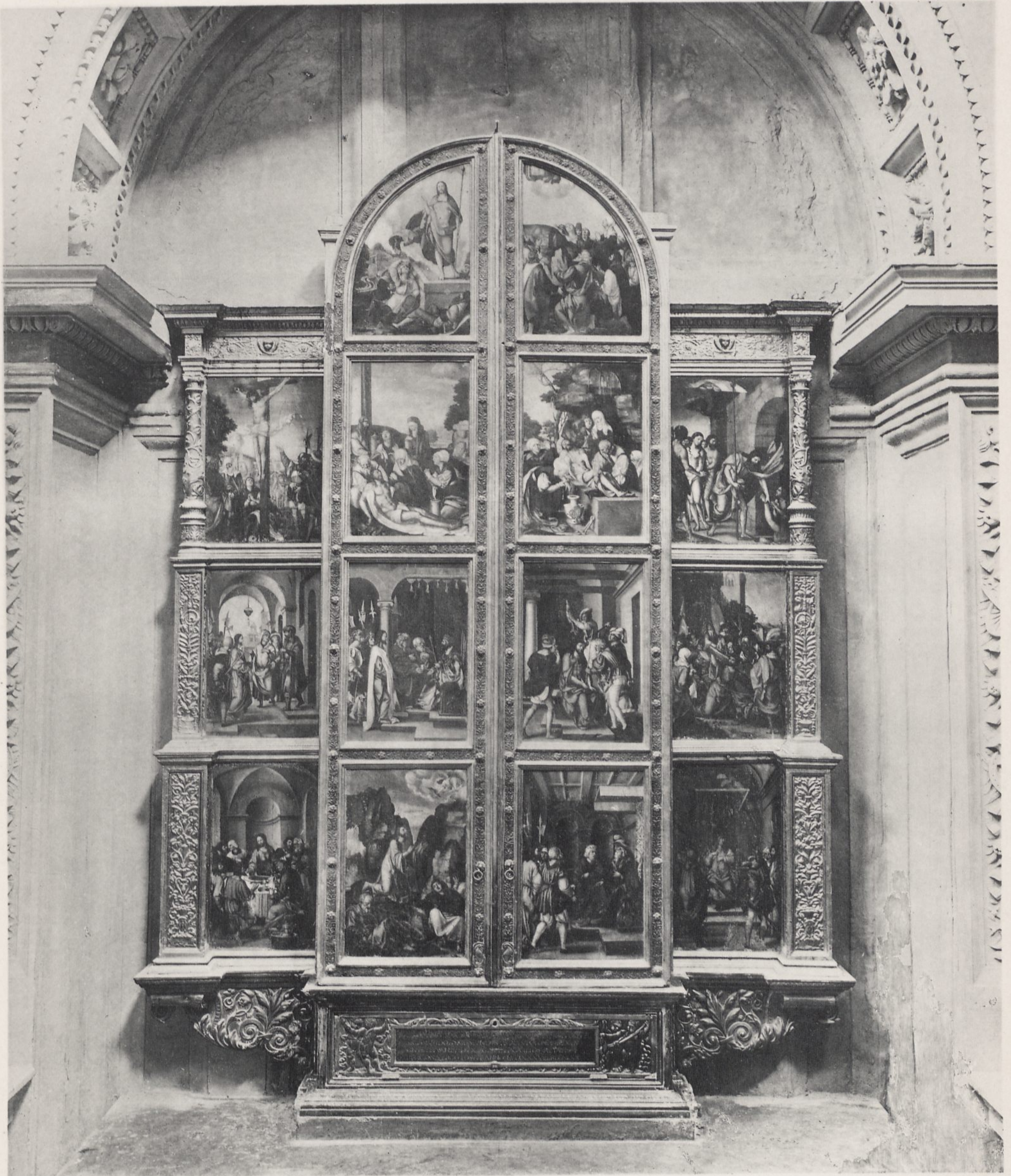

KRAKÓW — KATEDRA.
KRAKAU — DOM.

KAPLICA ZYGMUNTOWSKA, TRYPTYK.

1536.

JAGIELLON. KAPELLE, FLÜGELALTAR.

RENESSANS W POLSCE.

FOTOGR. T. JABŁŃSKI W KRAKOWIE.

DIE RENAISSANCE IN POLEN.

KRAKÓW — KATEDRA.
KRAKAU — DOM.

KAPL. ZYGMUNTOWSKA.

1520.

JAGIELLON, KAPELLE.

RENESSANS W POLSCE.

FOTGR. T. JABLONSKI W KRAKOWIE.

DIE RENAISSANCE IN POLEN.

KRAKÓW — KATEDRA.
KRAKAU — DOM.

KAPL. ZYGMUNTOWSKA.

1520.

JAGIELLON, KAPELLE.

RENESSANS W POLSCE.

FOTOG. T. JABŁOŃSKI W KRAKOWIE.

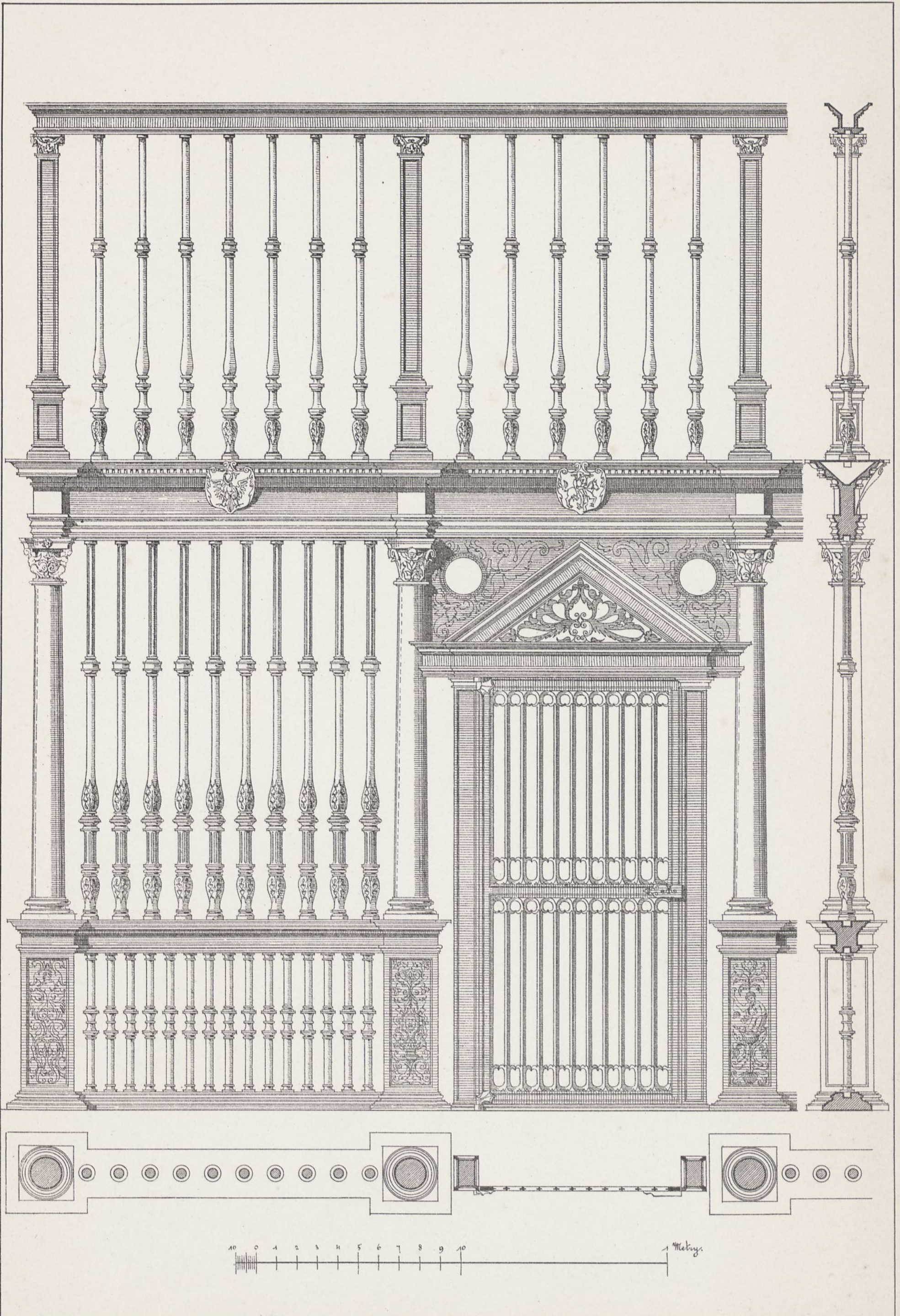
DIE RENAISSANCE IN POLEN.

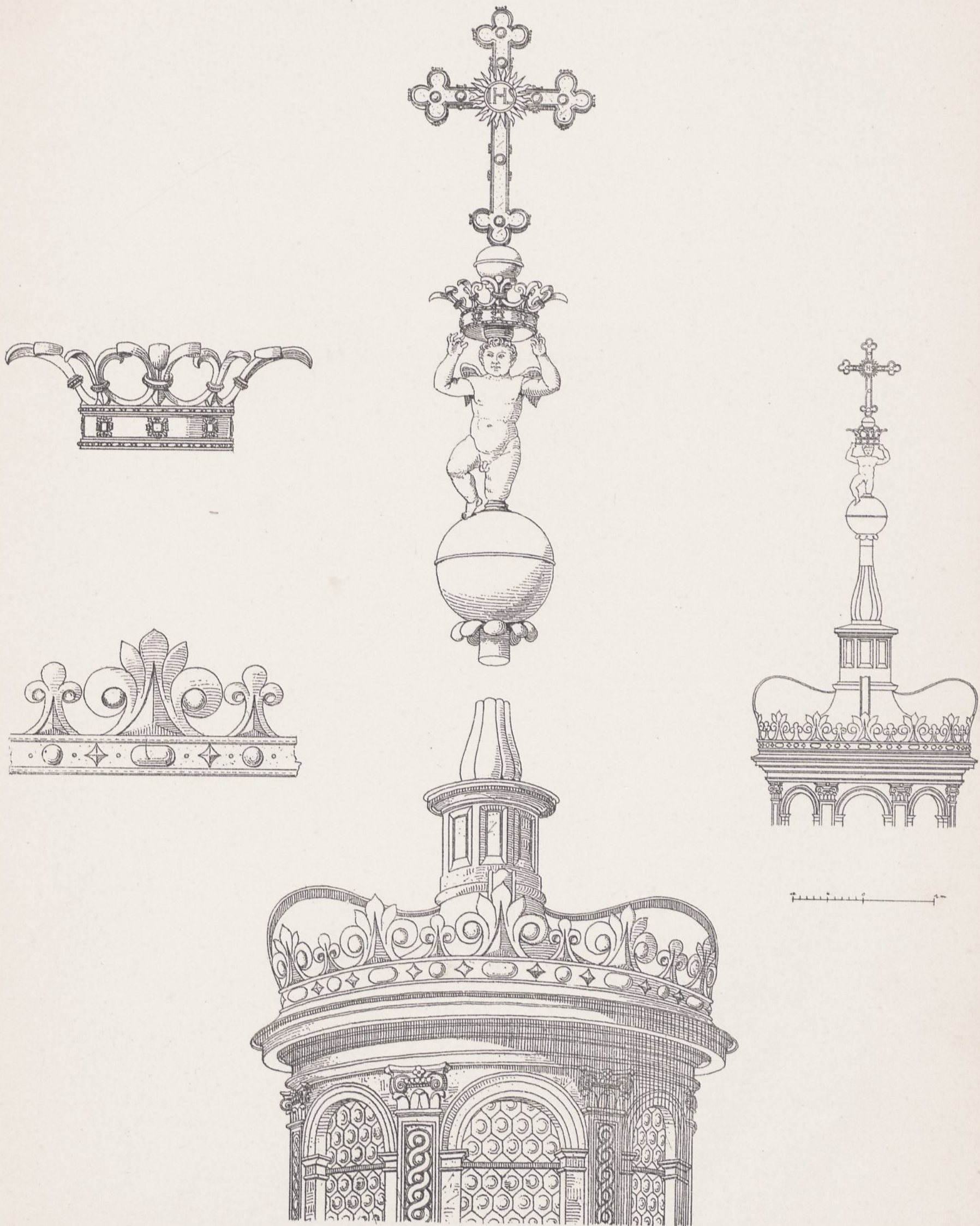
KRAKÓW—KATEDRA.
KRAKAU—DOM.
1525—1527.

KRATA BRĄZOWA KAPL. ZYGMUNTOWSKIEJ.

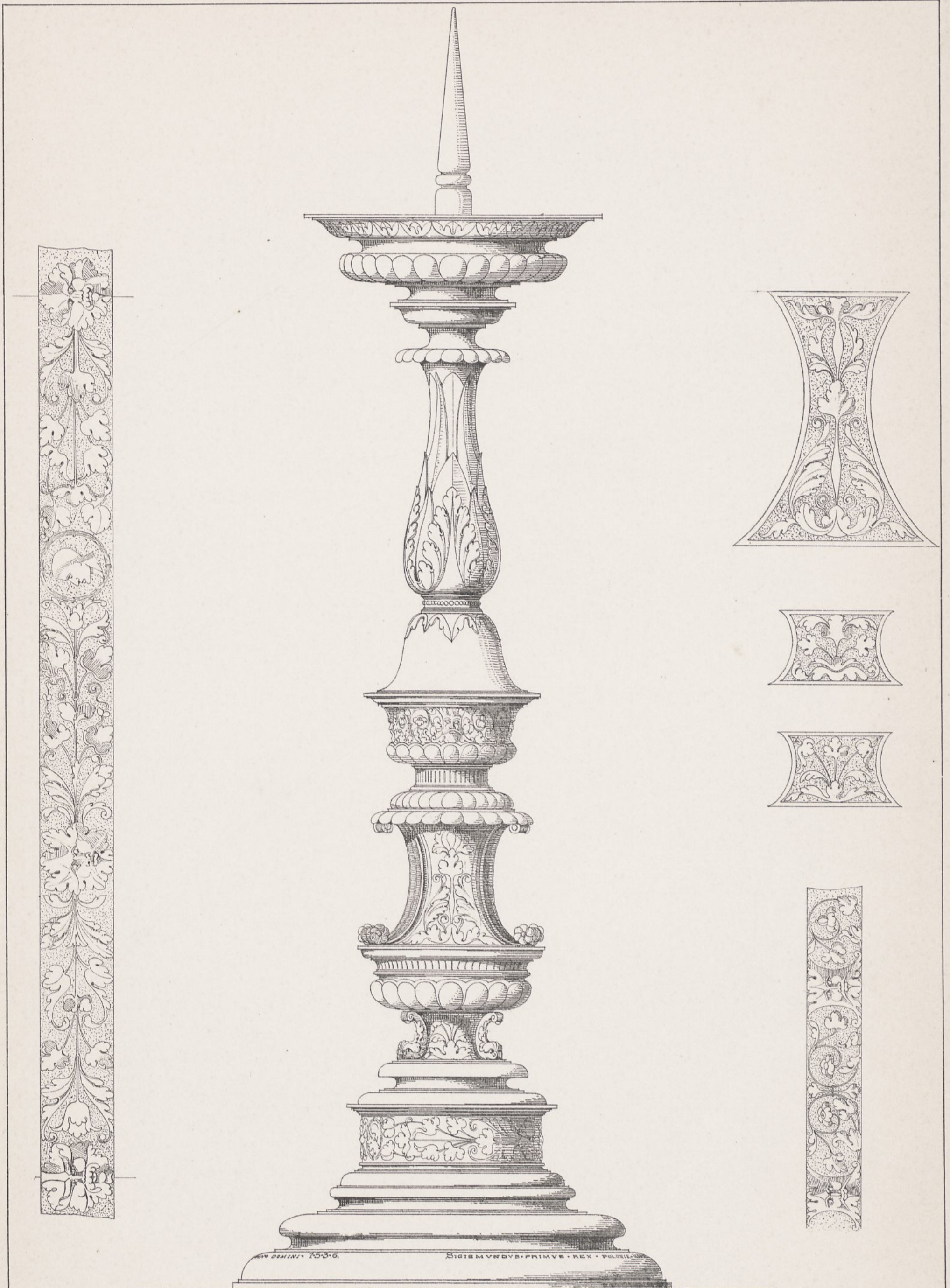
BRONZEGITTER DER JAGIEL. KAPELLE.

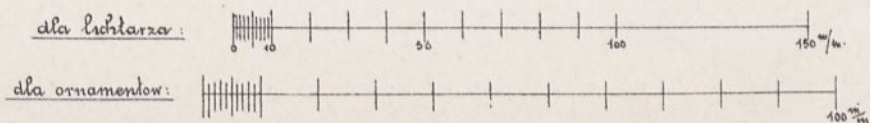

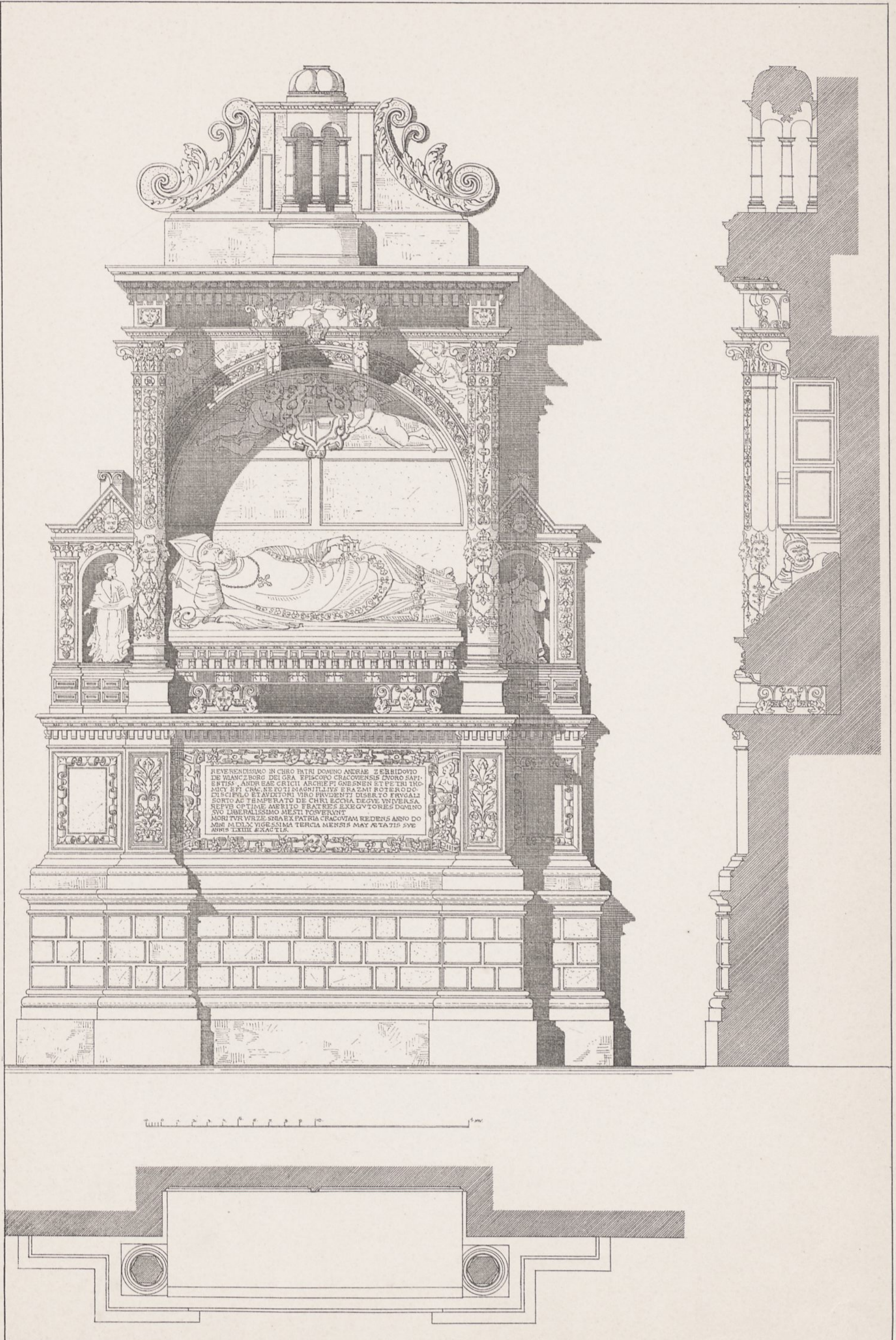

SIGISMUNDVS • PRIMVS • REX • POLONIE • SVPREMVS • DVX • LITVANIAE • RVSSIE • PRVSSIE • MASOVIE • ETC • DOMINVS • ET • HERES • FABRICARES • DEDIT • ANNO DOMINI 1536

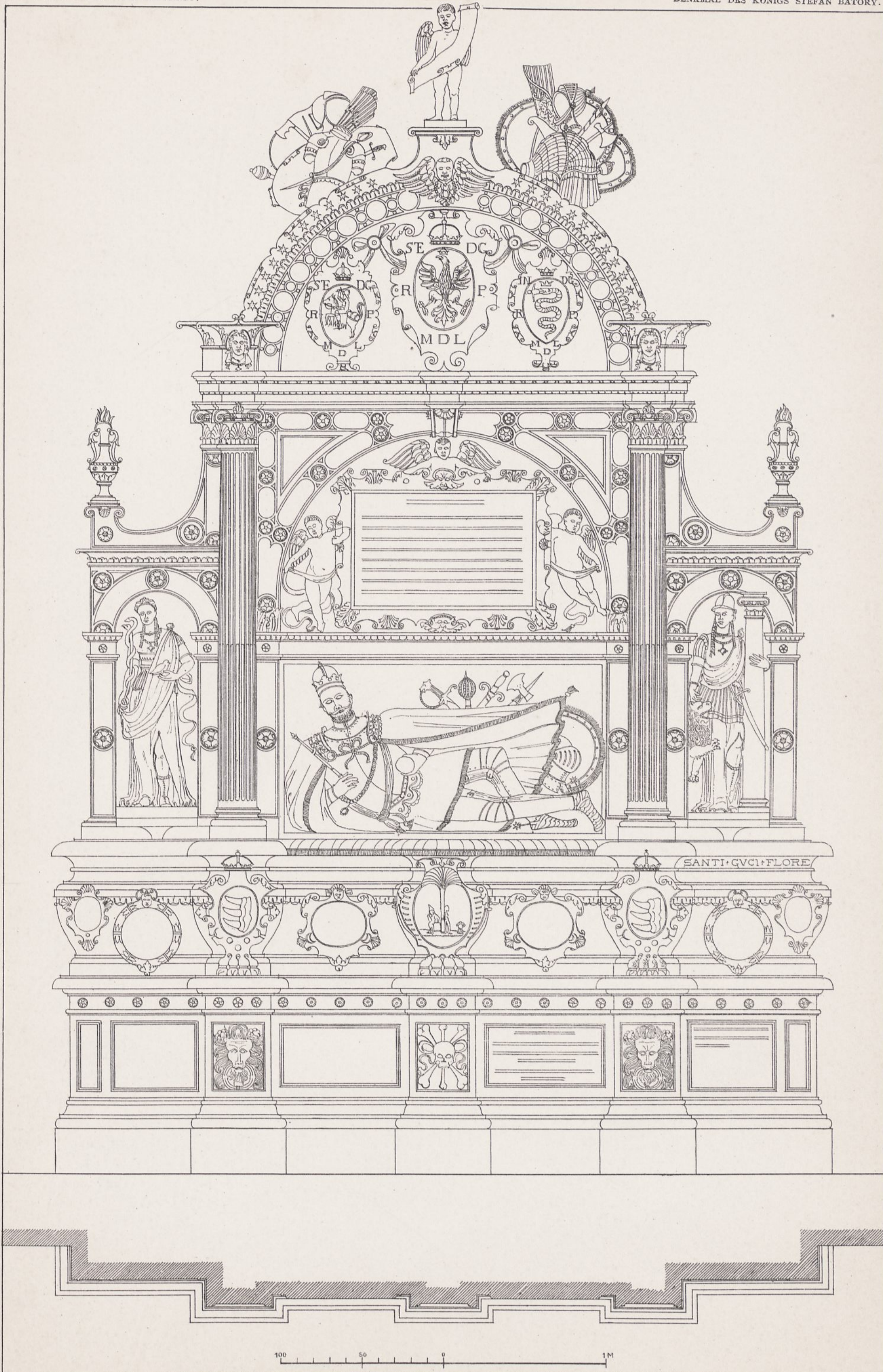

KRAKÓW—KATEDRA.
KRAKAU—DOM.

POMNIK KRÓLA STEFANA BATOREGO.

DENKMAL DES KÖNIGS STEFAN BATORY.

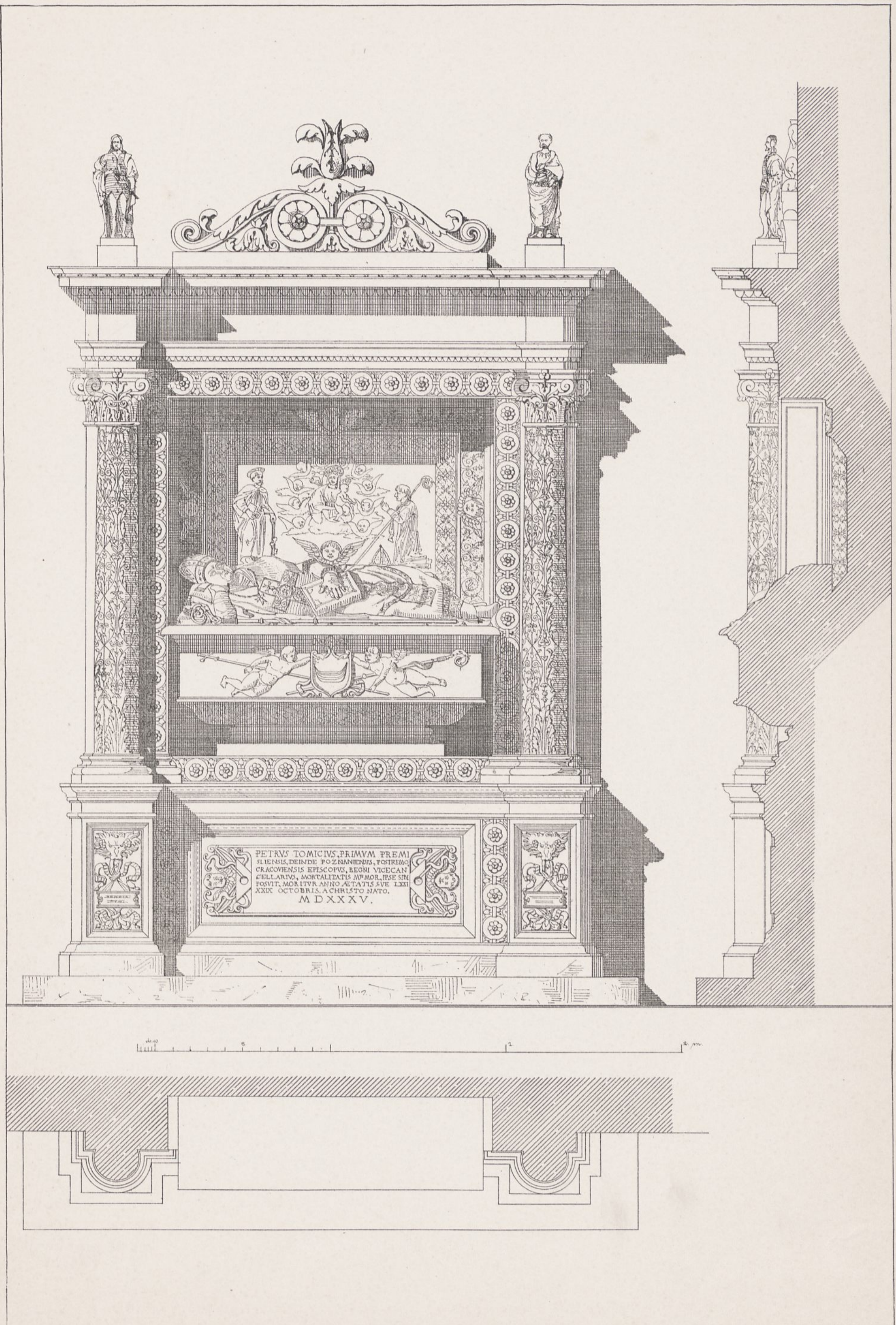

KRAKÓW—KATEDRA.
KRAKAU—DOM.

1535.

POMNIK BISKUPA TOMICKIEGO.

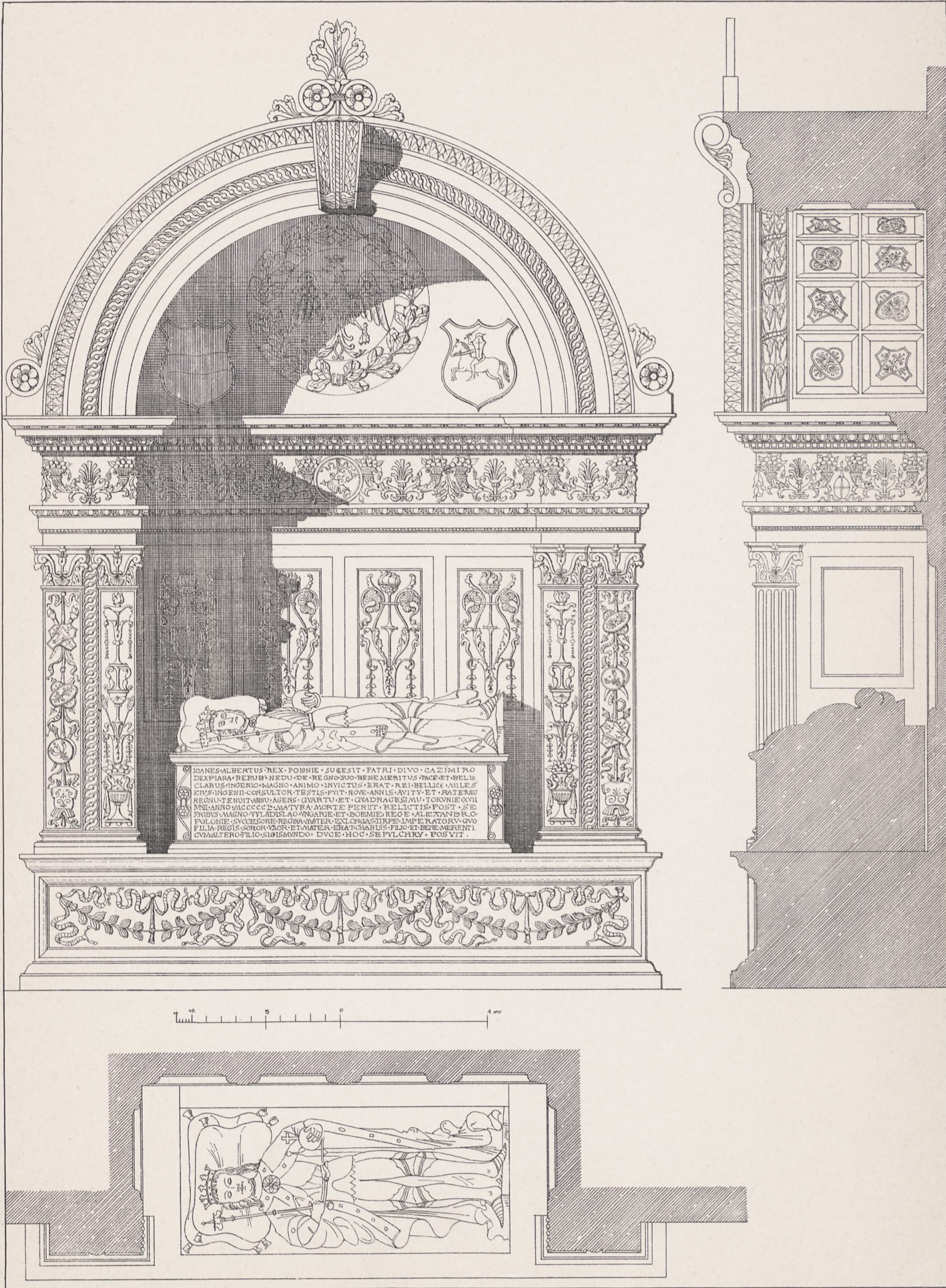
DENKMAL DES BISCHOFES TOMICKI.

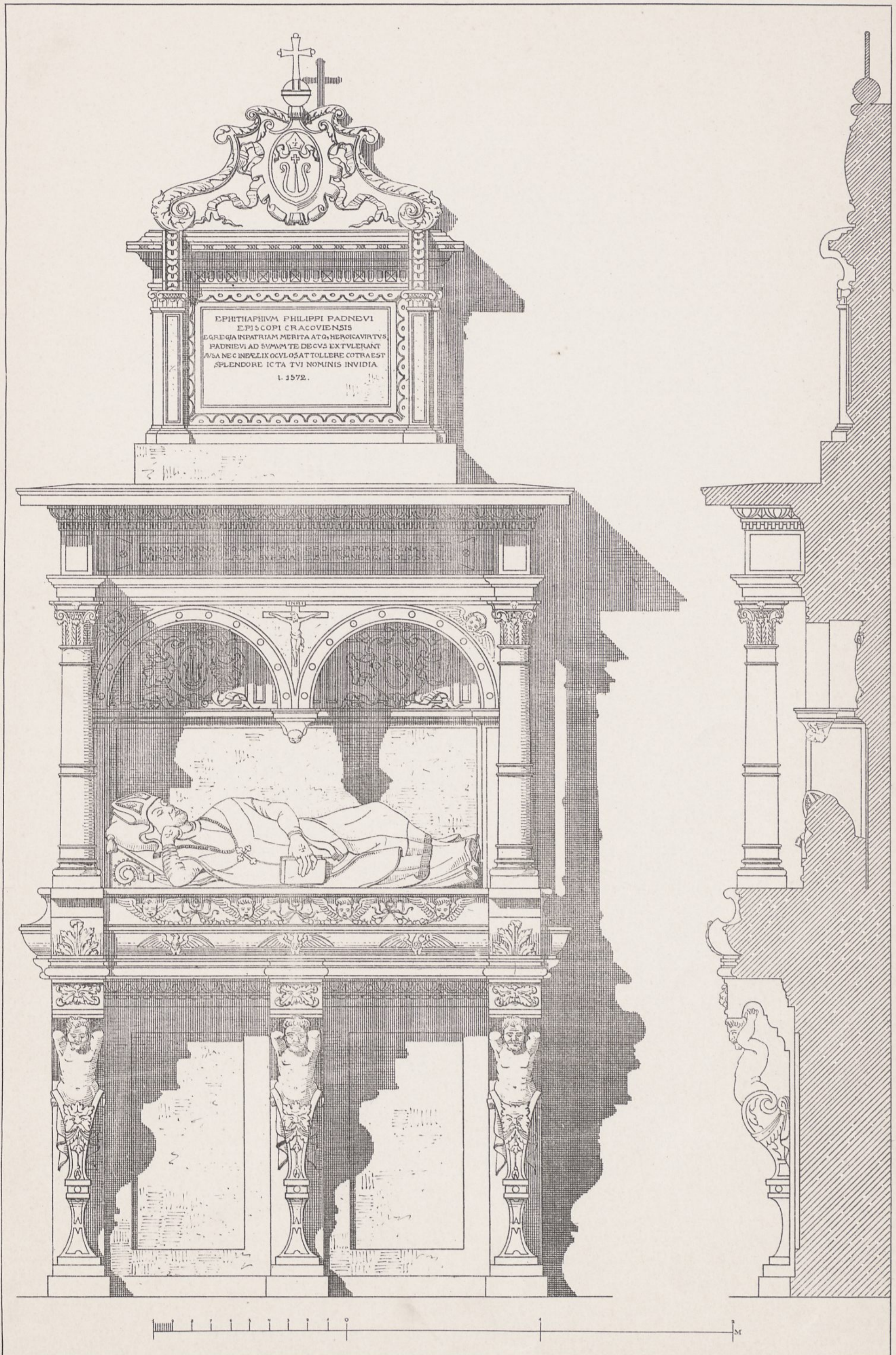
RENESSANS W POLSCE.

DIE RENAISSANCE IN POLEN.

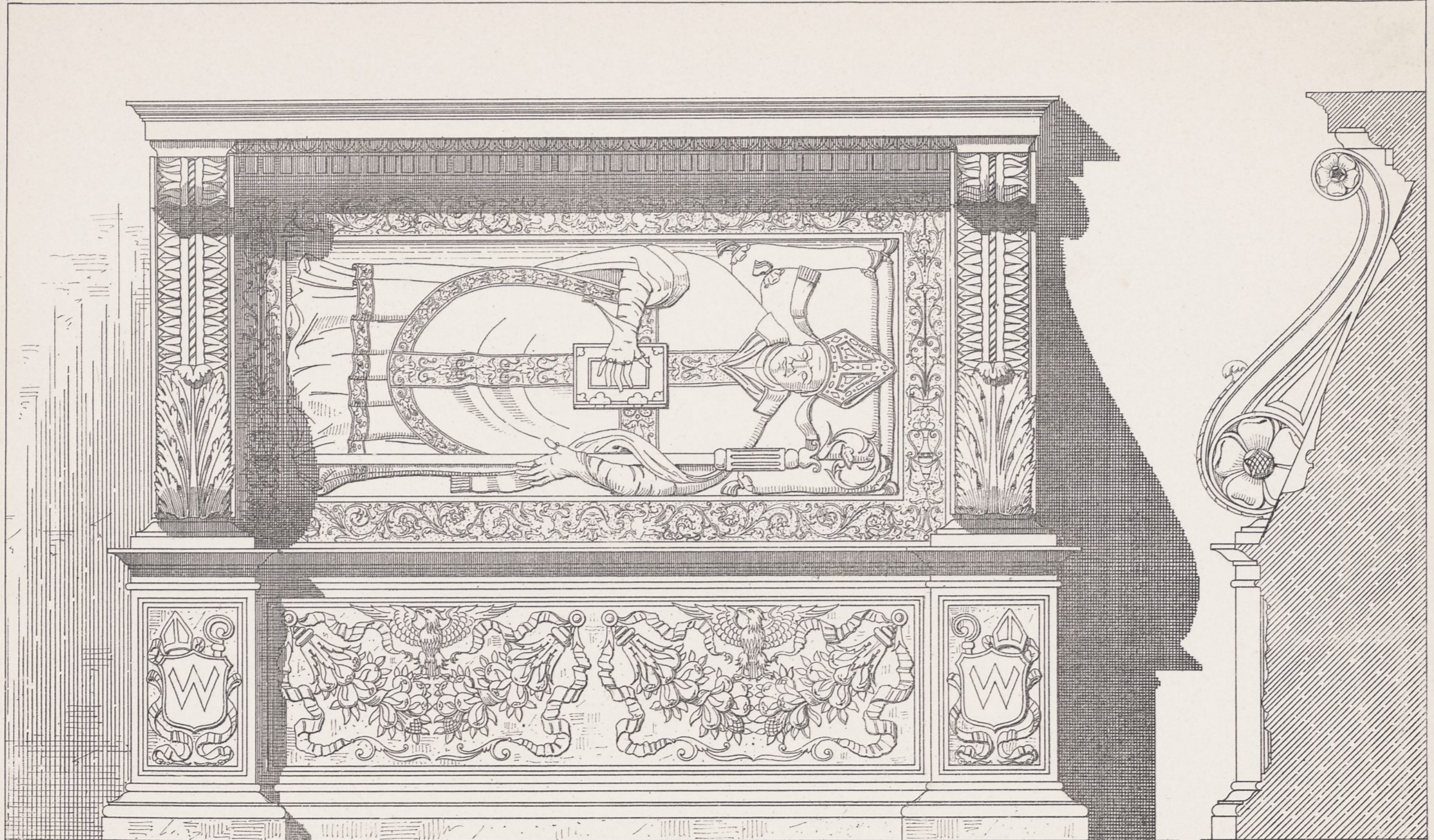

KRAKÓW—KATEDRA.
KRAKAU—DOM.

POMNIK BISKUPA KONARSKIEGO.

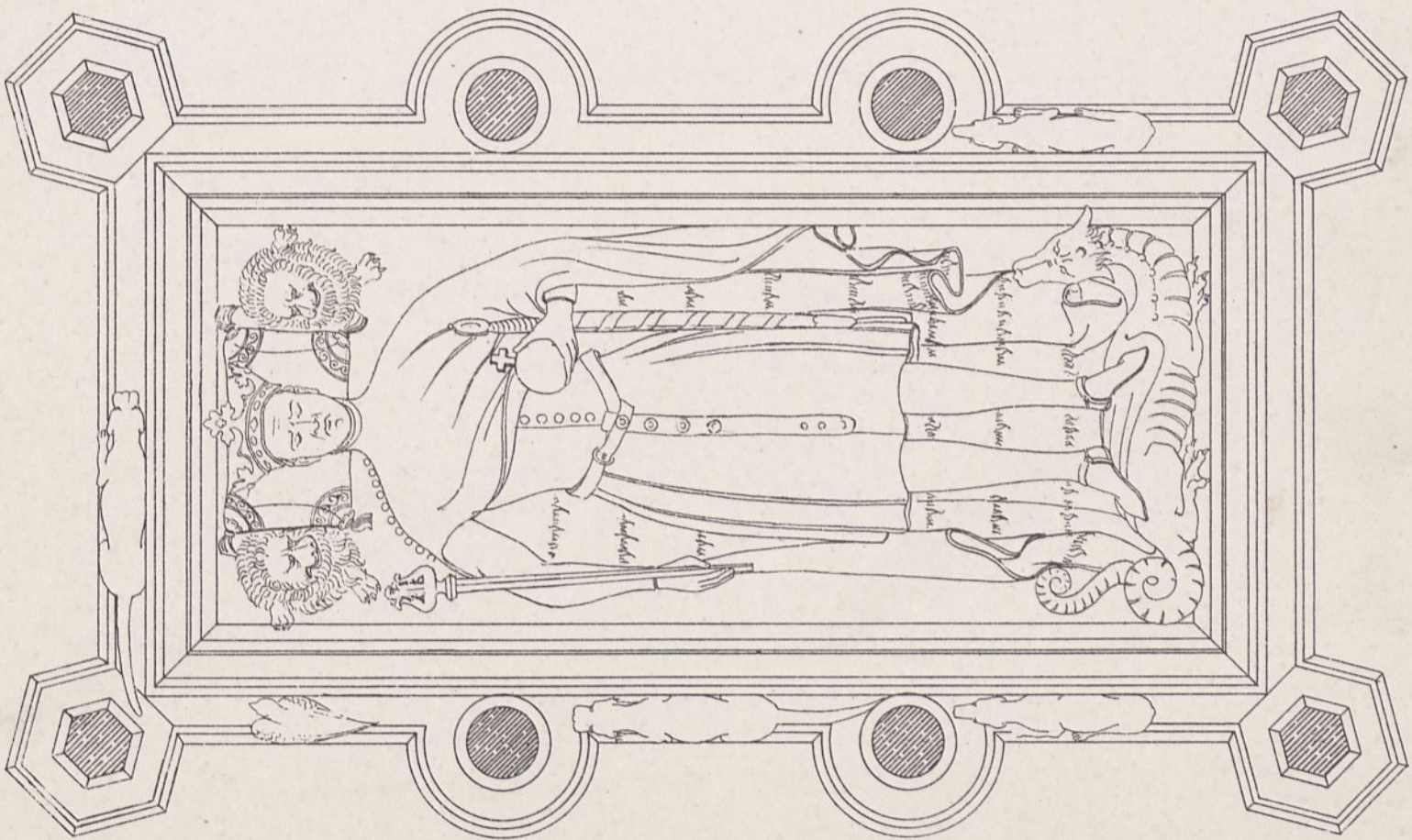
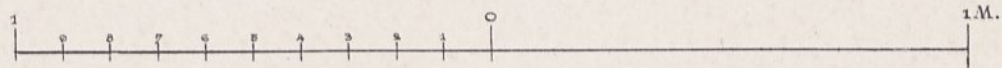
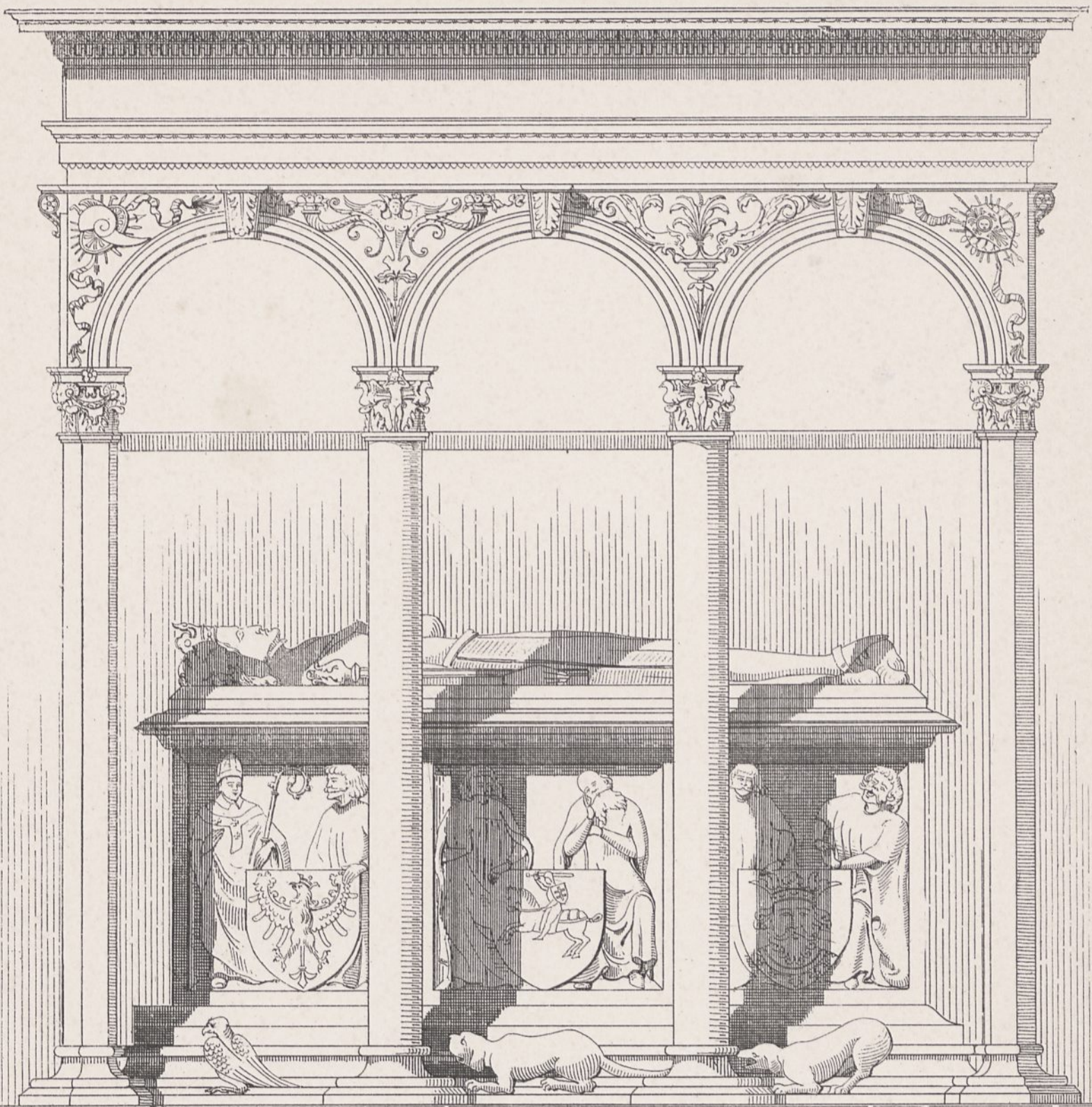
DENKMAL DES BISCHOFES KONARSKI.

RENEZANS W POLSCE.

DIE RENAISSANCE IN POLEN.

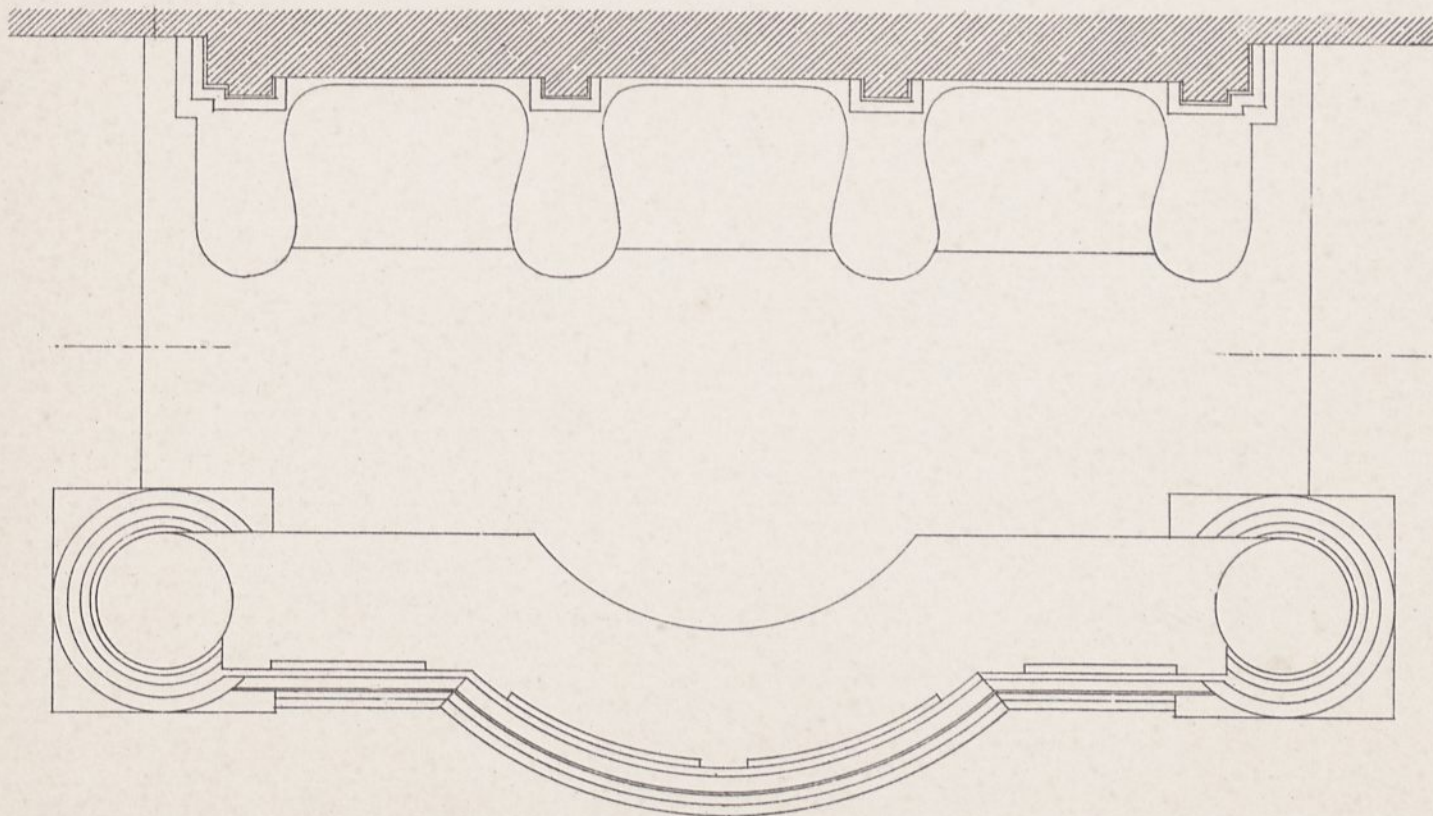
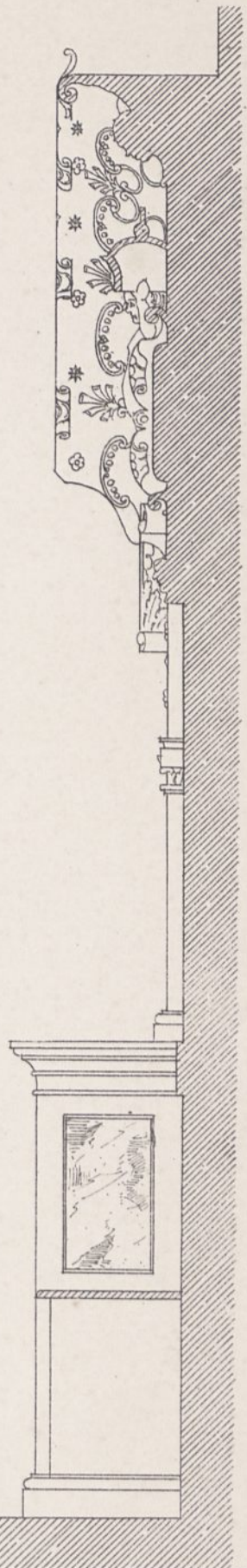
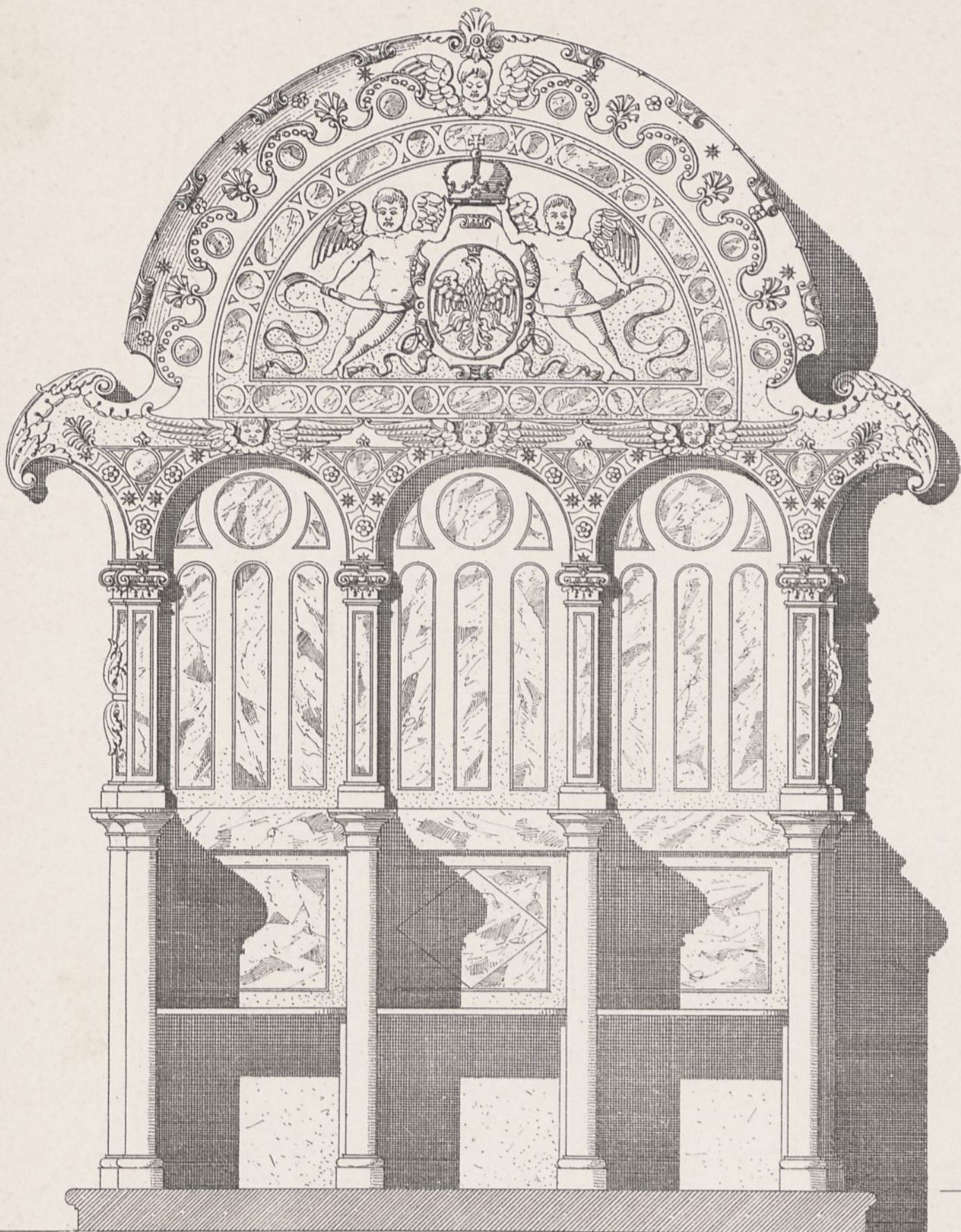

KRAKÓW—KATEDRA.
KRAKAU—DOM.

STALE W KAPLICY STEFANA BATOREGO.

GESTÜHL I. D. KÖNIG STEFAN BATORY-KAPELLE.

0m 10 5 0 2 3 4 5 6 7 8 9 10 dm.

RENEANS W POLSCE.

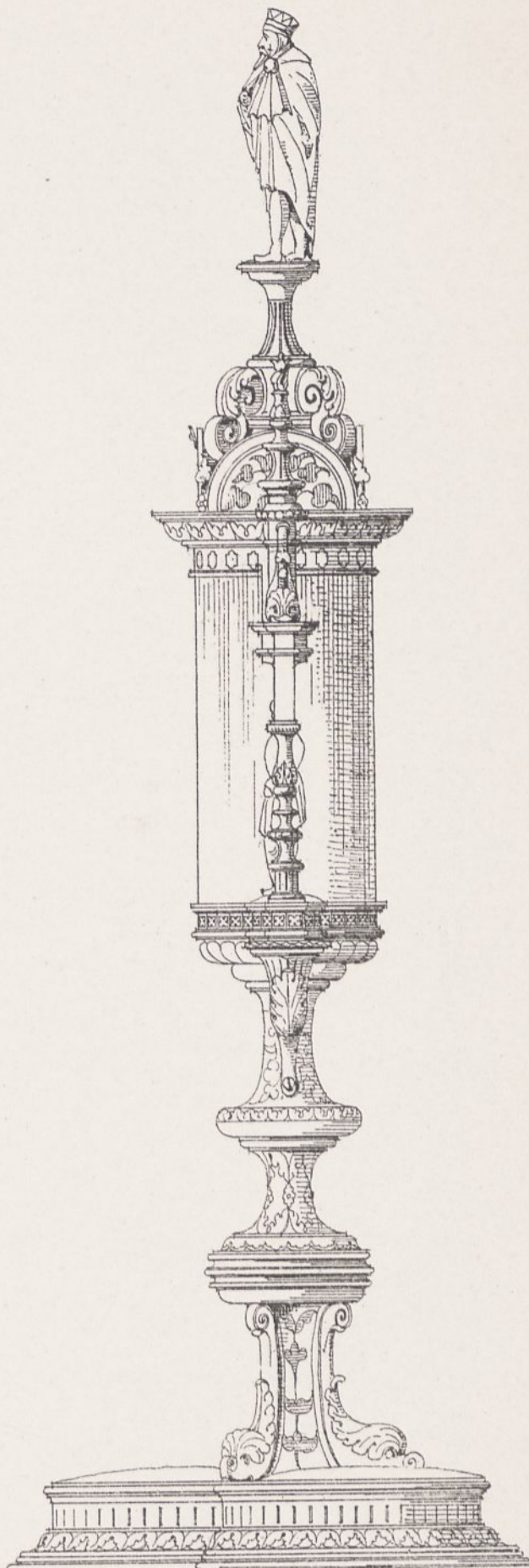
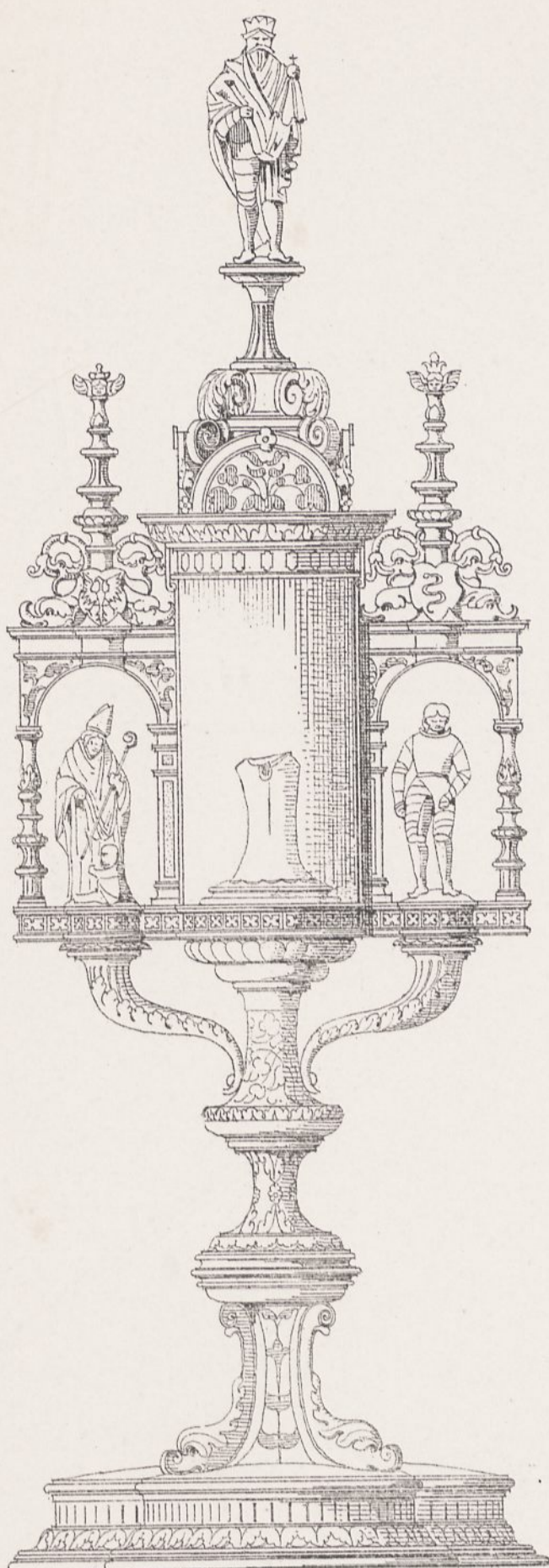
DIE RENAISSANCE IN POLEN.

cate

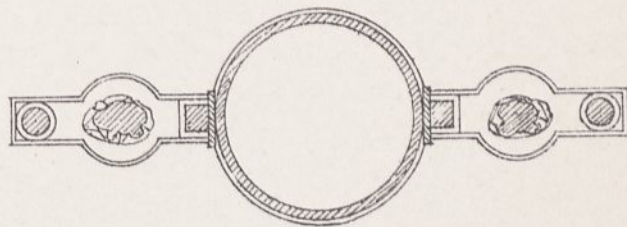

RELIKWIARZ.

RELIQUIAR.

n.w. $\frac{7}{8}$ n.G.

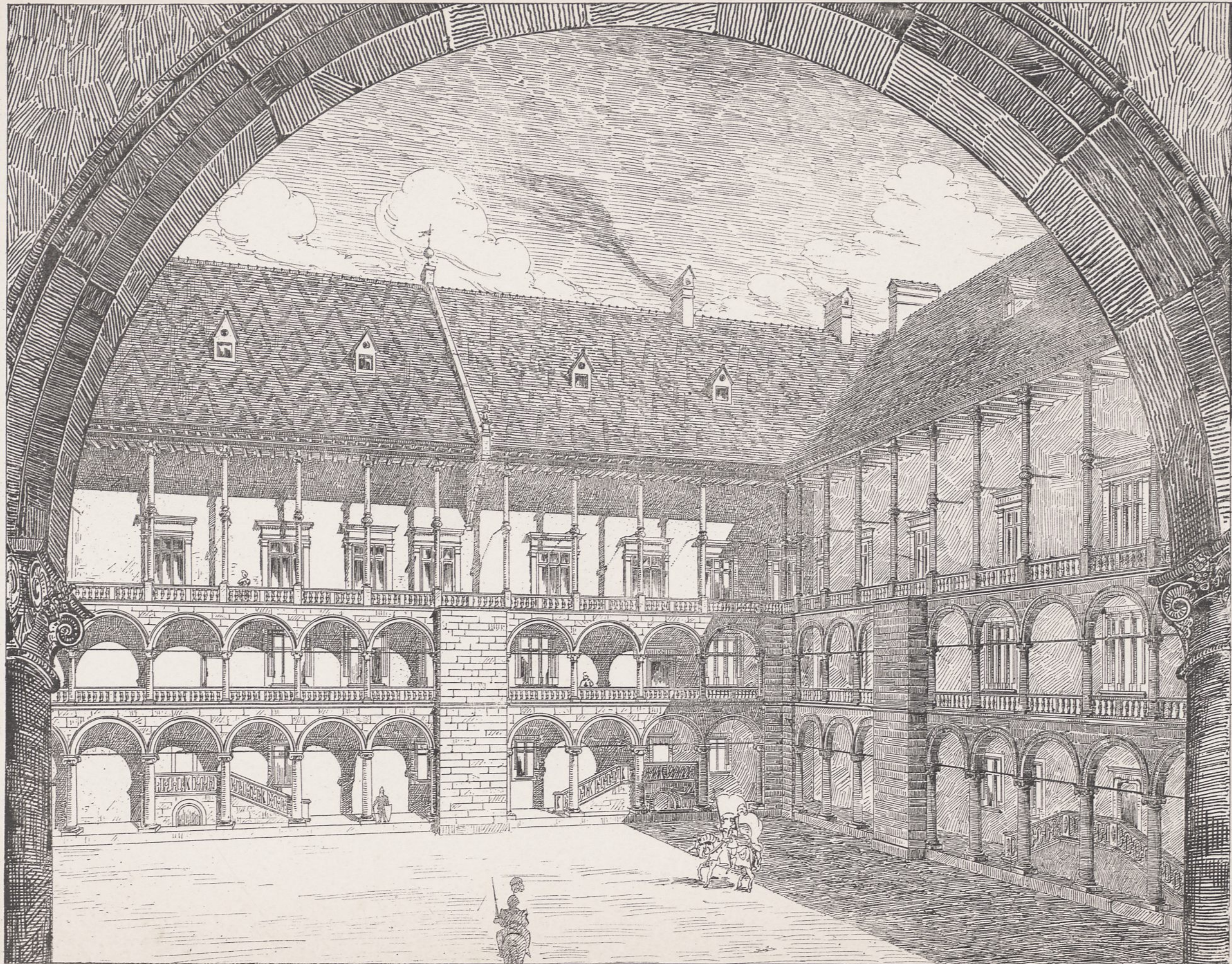

KRAKOW - ZAMEK KROLEWSKI.
KRAKAU. DAS KÖNIGL. SCHLOSS.

WIDOK DZIEDZINCA.

ANSICHT DES SCHLOSSHOFES.

RENESSANS W POLSCE.

DIE RENAISSANCE IN POLEN.

KRAKÓW-ZAMEK KRÓLEWSKI.
KRAKAU. DAS KÖNIGL. SCHLOSS.

SYSTEM ARCHITEKTURY DZIEDZINCA.

SYSTEM DER SCHLOSSHOF-ARCHITEKTUR.

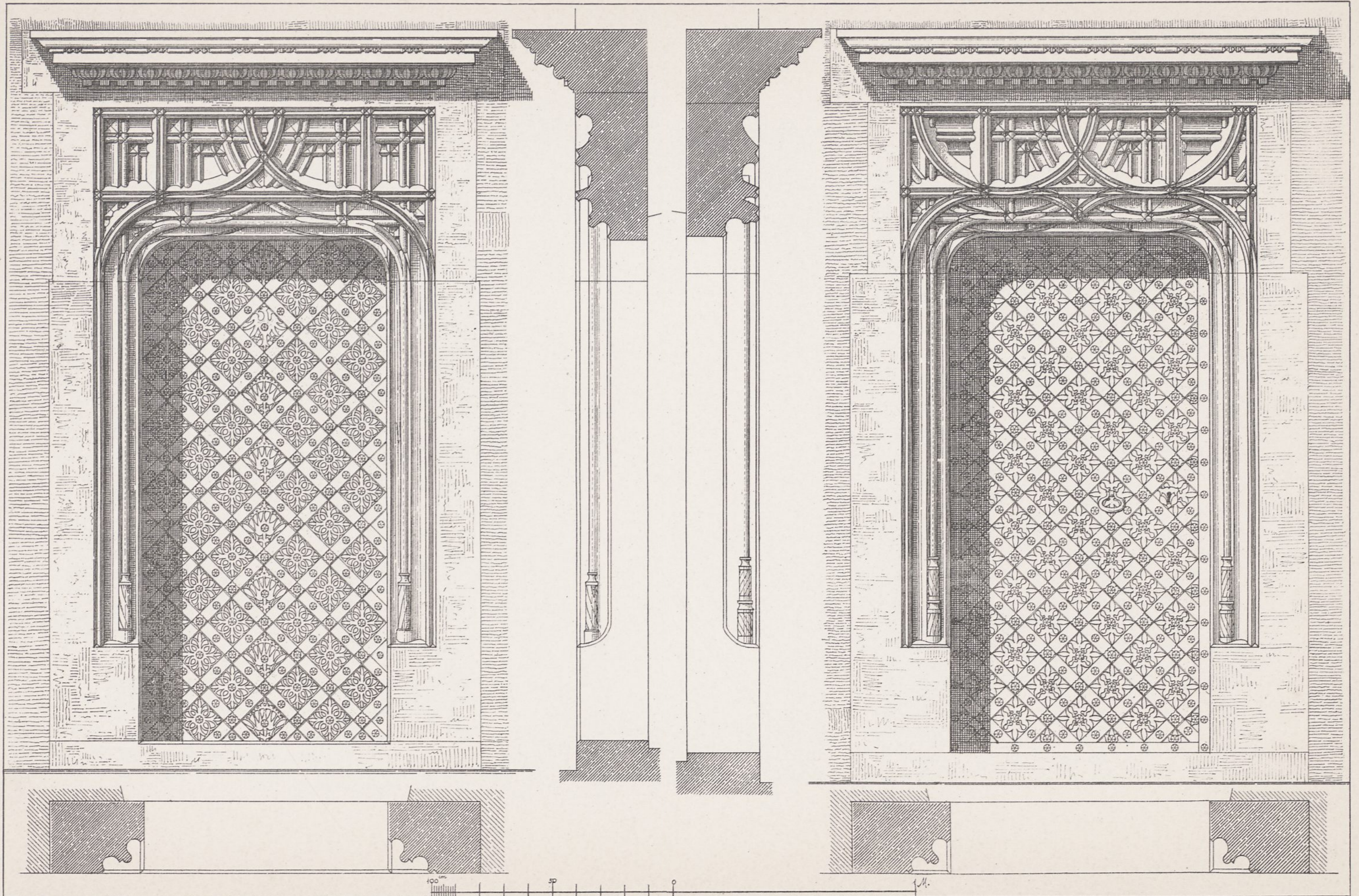
RENEANS W POLSCE.

DIE RENAISSANCE IN POLEN

DRZWI NA PARTERZE.

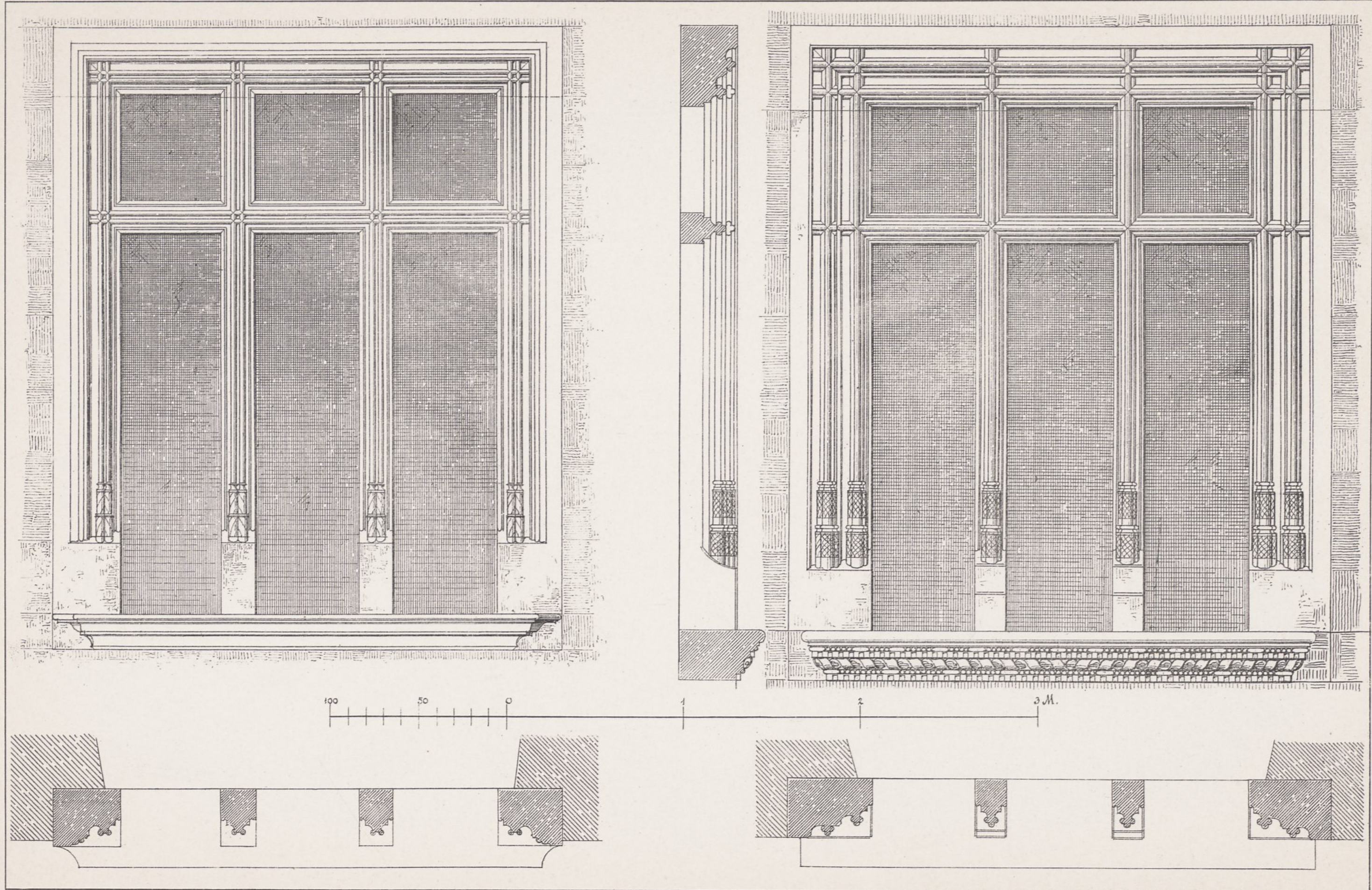
THÜREN IM PARTERRE.

OKNA 1° PIĘTRA OD DZIEDZIŃCA.

FENSTER IM I. STOCK VOM SCHLOSSHOF.

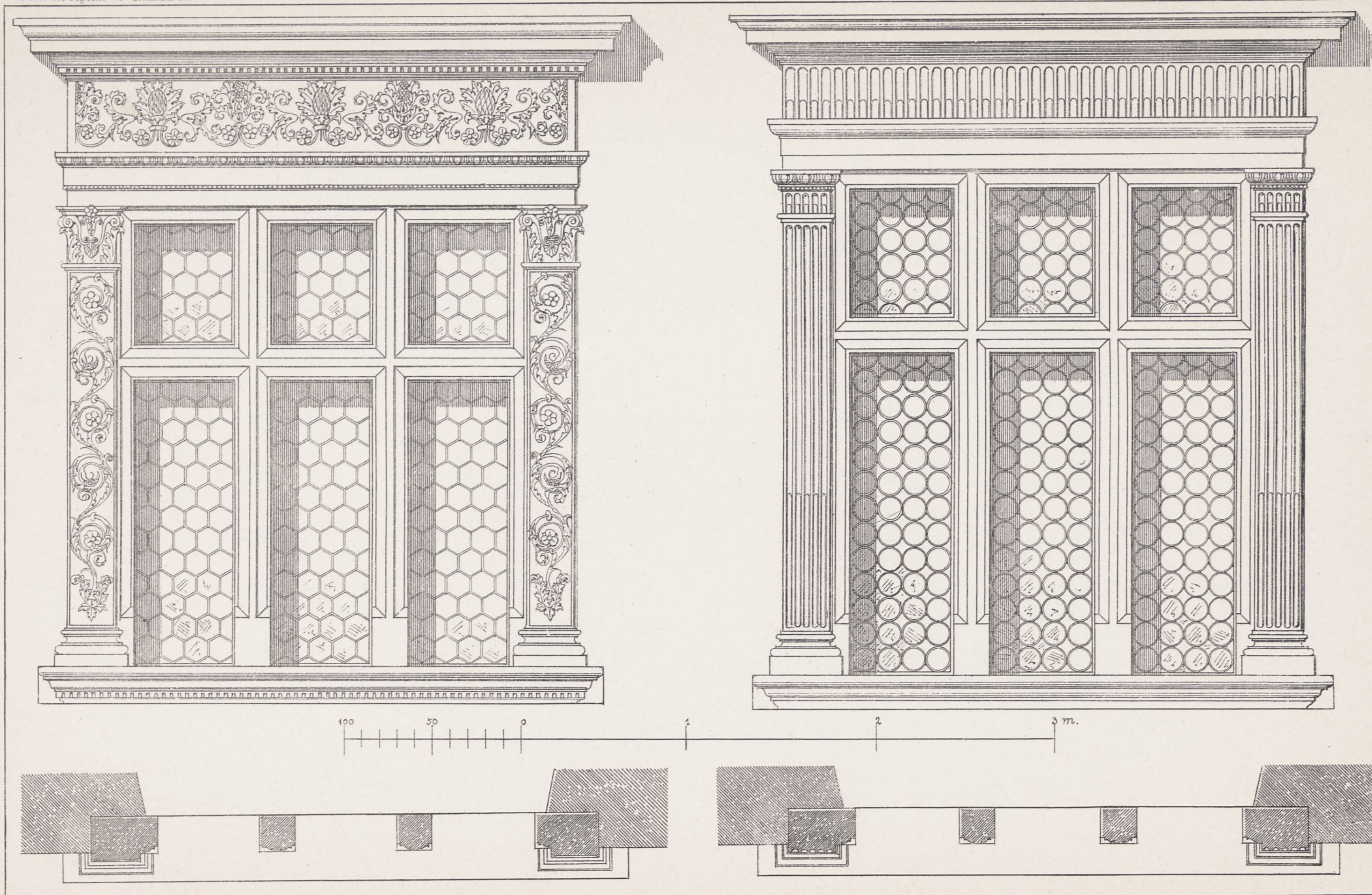
RENESSANS W POLSCE

DIE RENAISSANCE IN POLEN

OKNA H&PIETRA OD DZIEDZIŃCA.

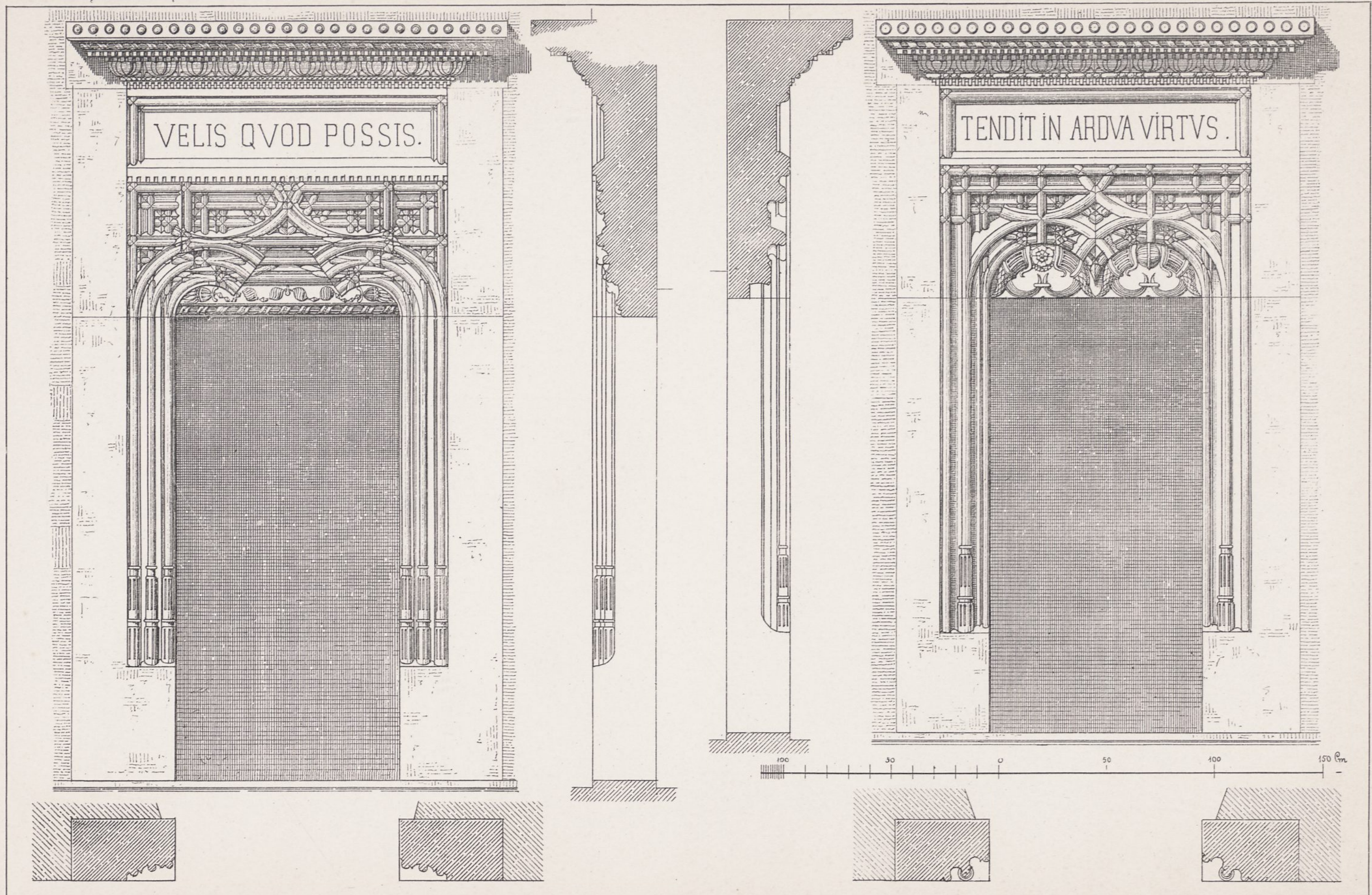
FENSTER DES II. STOCKES VOM SCHLOSSHOF

DRZWI WEWNĘTRZNE W I^o PIETRZE.

THÜR IM INNERN DES I. STOCKES.

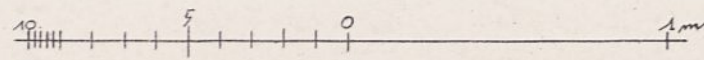
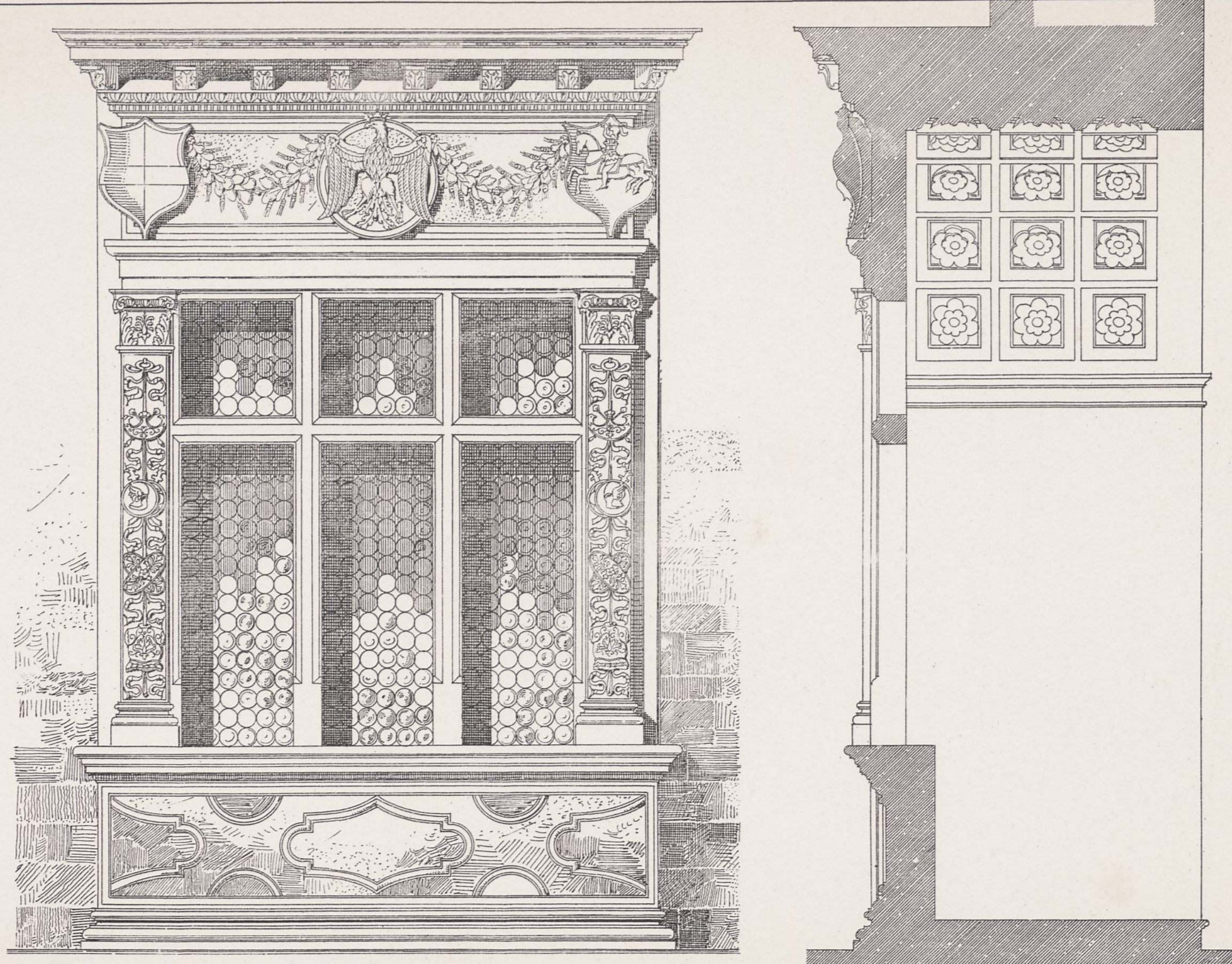
RENEANS W POLSCE.

DIE RENAISSANCE IN POLEN.

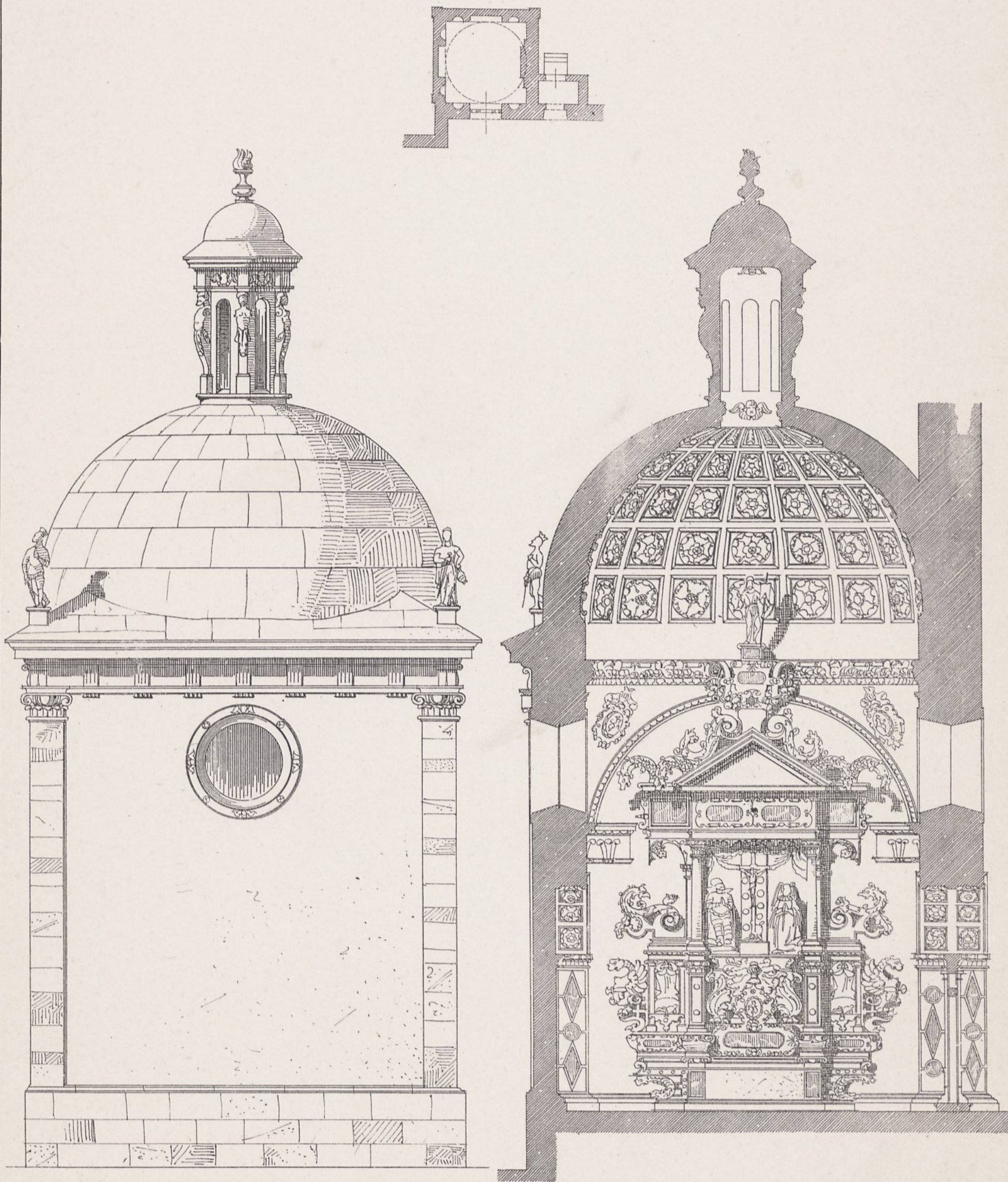

WYKUSZ II° PIĘTRA OD DZIEDZIŃCA.

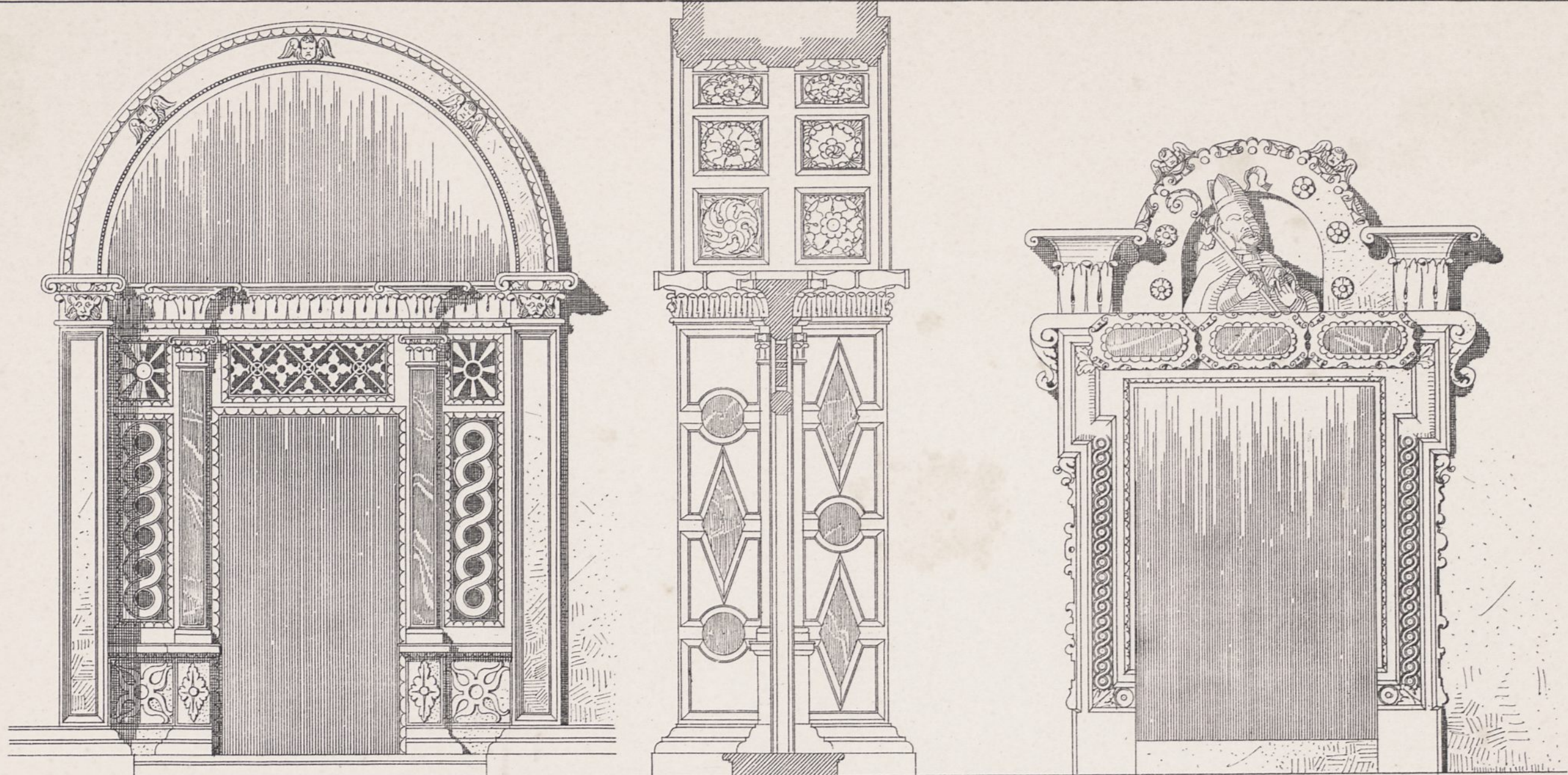
ERKER IM II. STOCK.

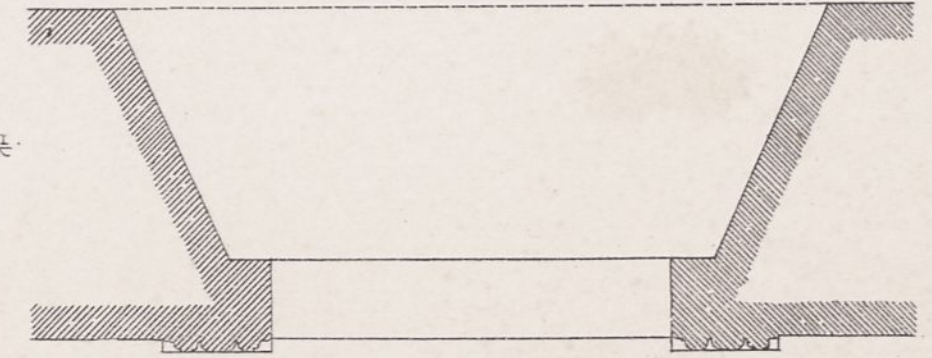
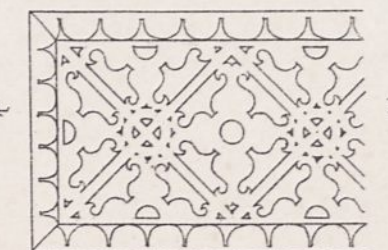
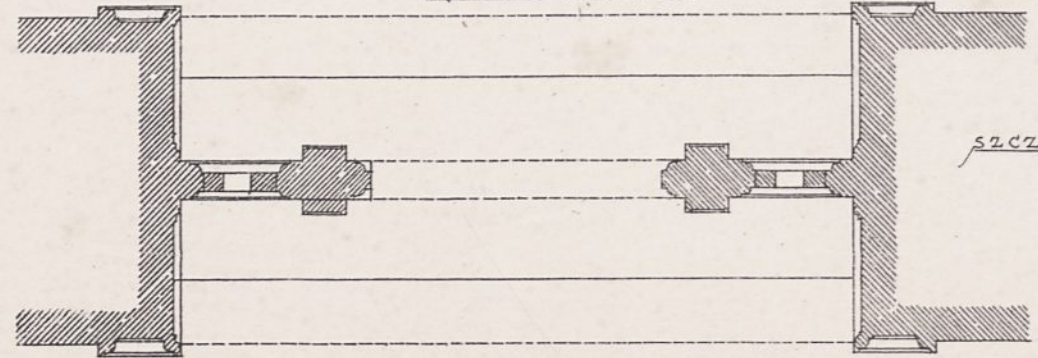

RZUT POZIOMY.

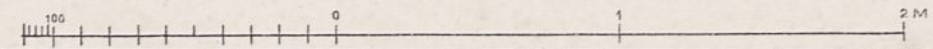
DO PORTALU KAPLICY.

RZUT POZIOMY.

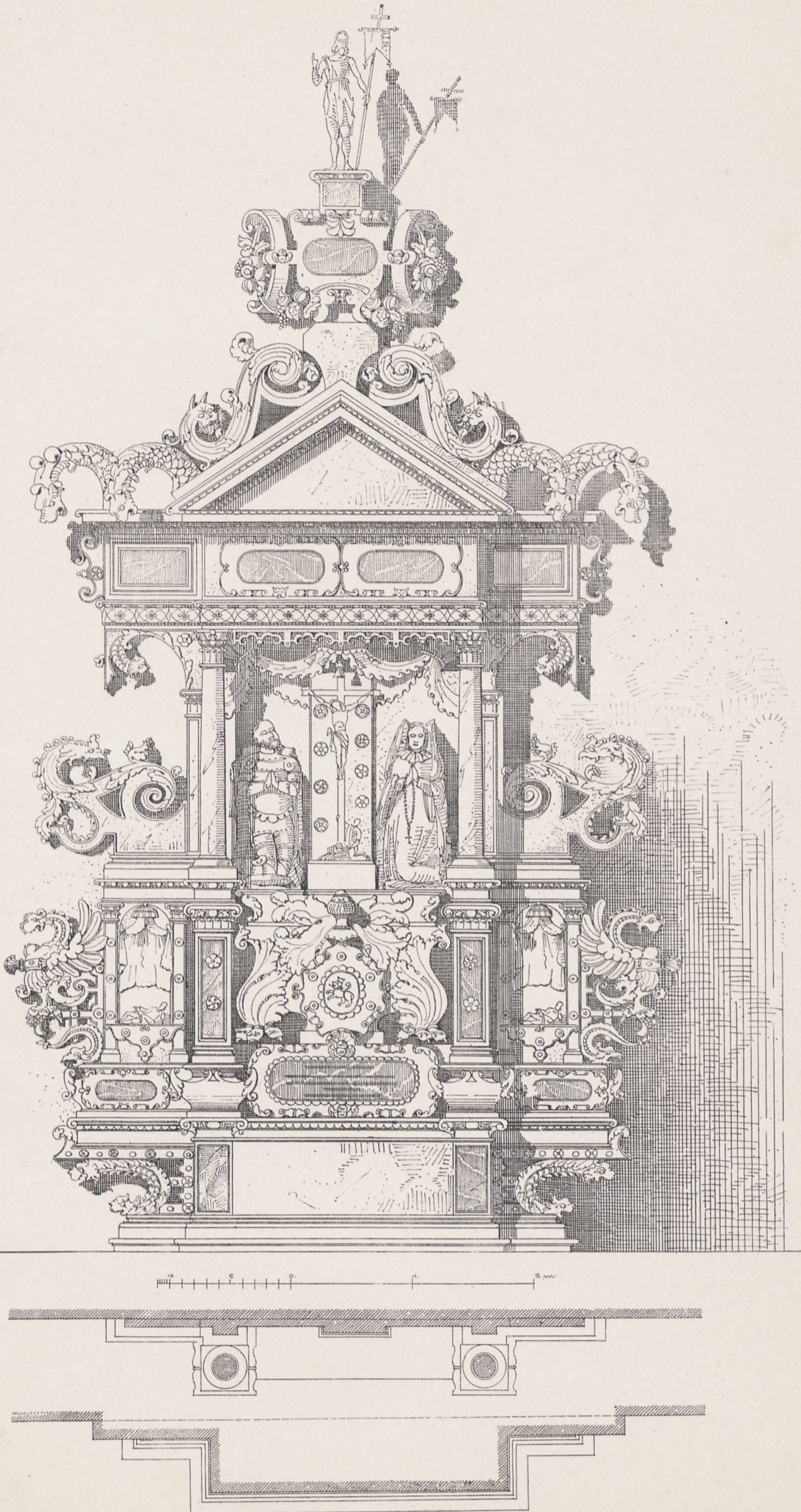
SZCZEGÓŁ

KORONKI

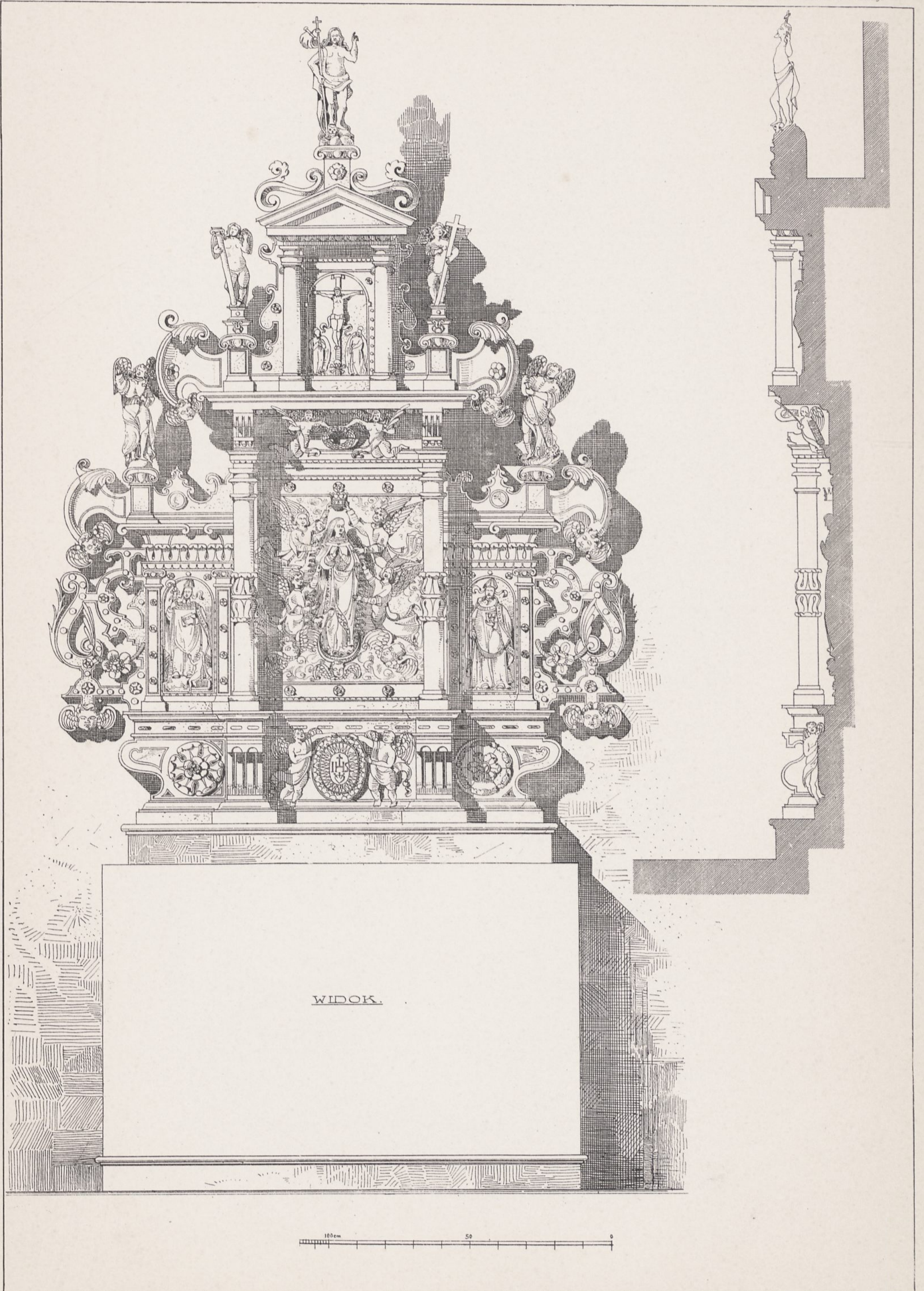
cale

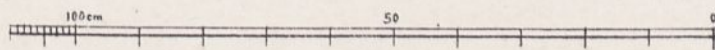

cate

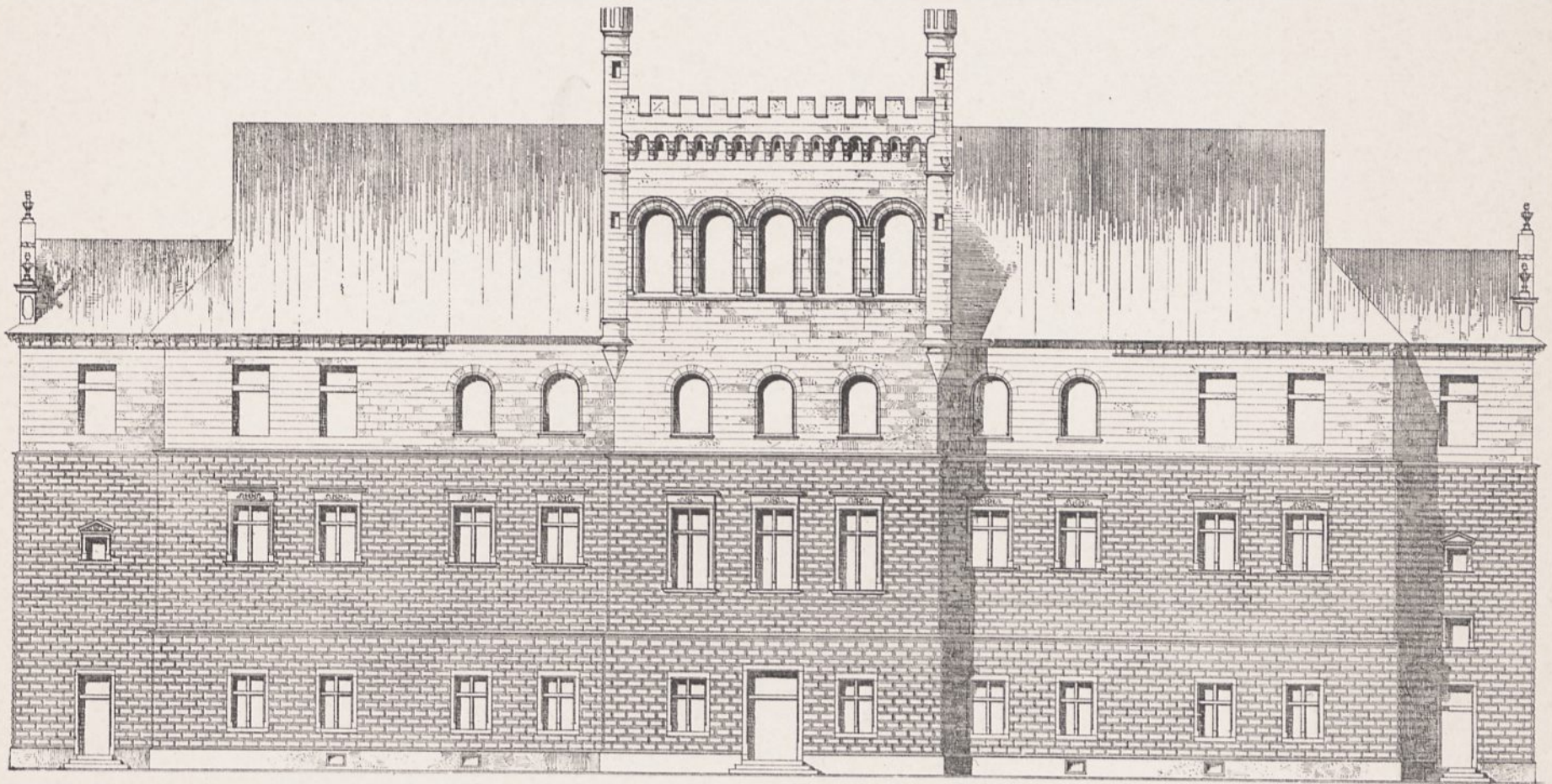

WIDOK.

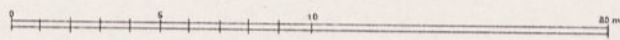

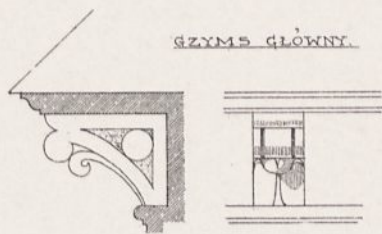
MIRÓW.
ZAMEK—SCHLOSS.

WIDOK GŁÓWNY.

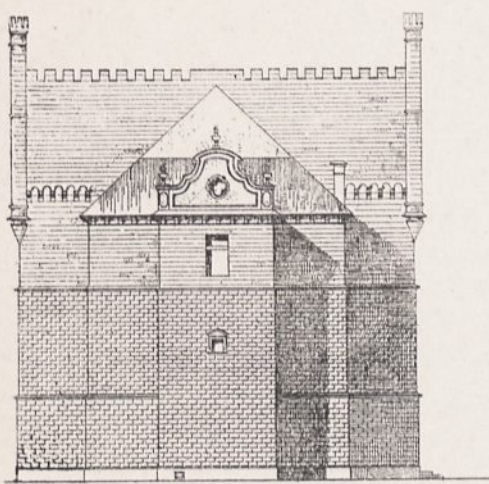
KARTUSZE OKIEN I.P.

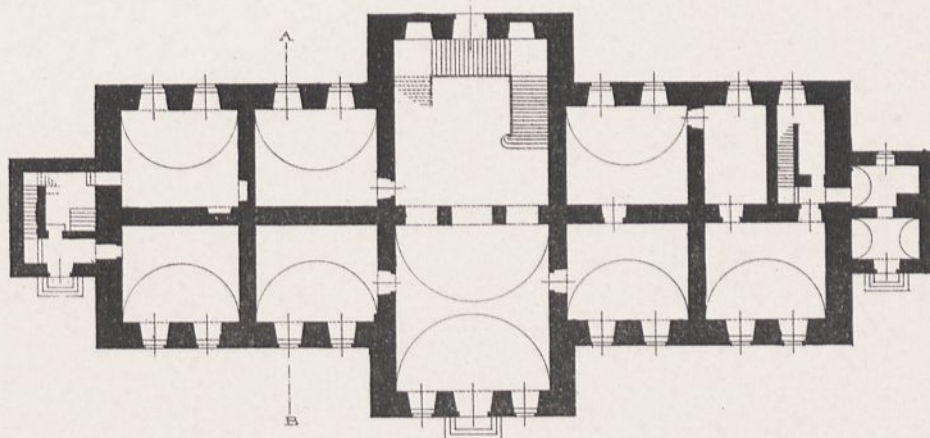
GZYMS GŁÓWNY.

KARTUSZE OKIEN I.P.

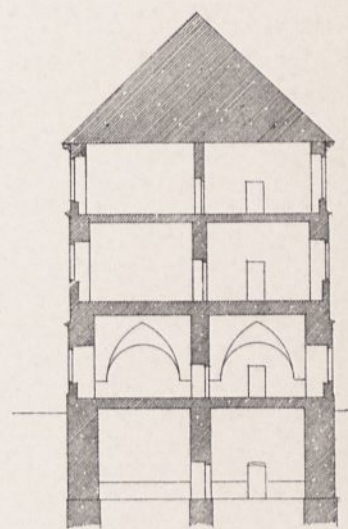
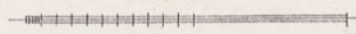

WIDOK BOCZNY.

RZUT POZIOMY.

SKALA.

PRZEKRÓJ AB.

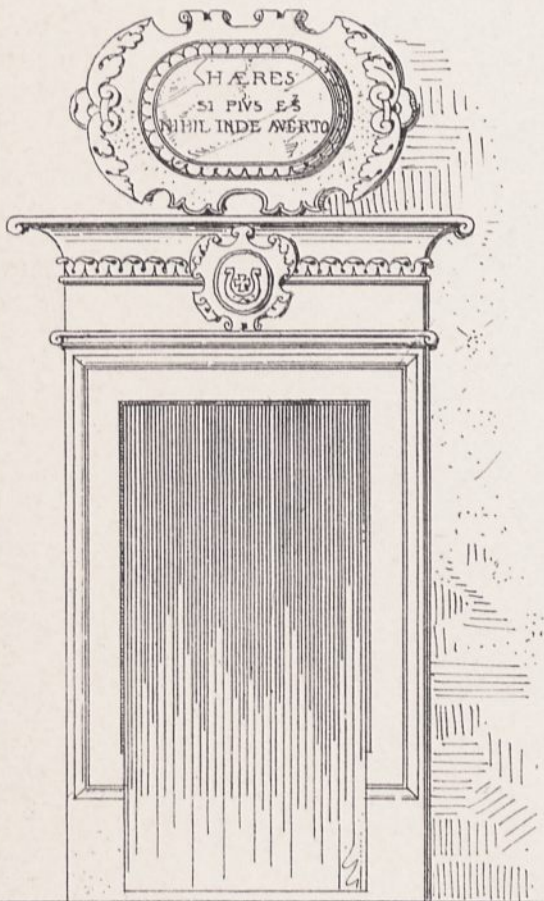
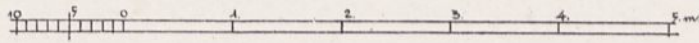

KAPLICA.

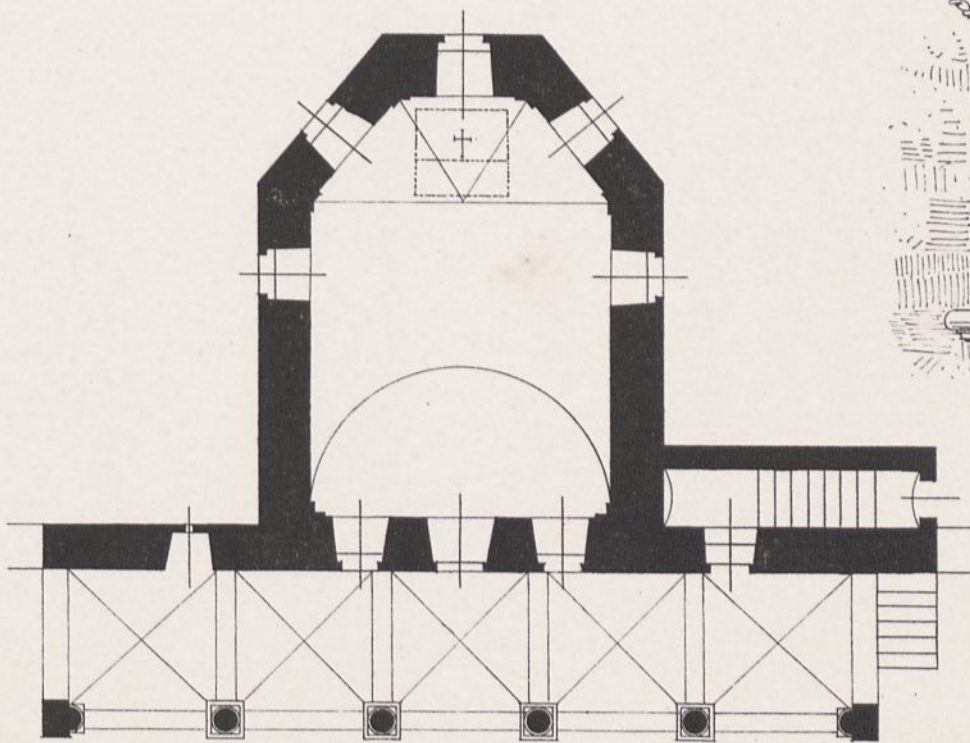

WIDOK FRONTOWY.

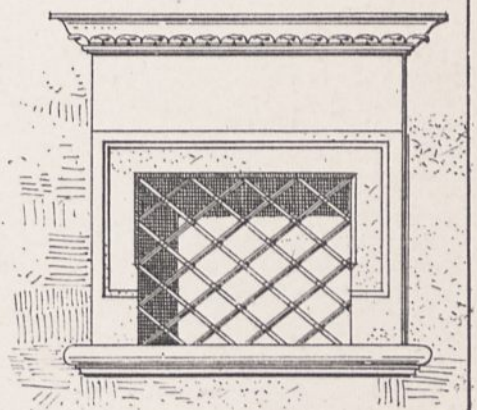
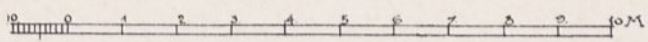
SKALA

RZUT POZIOMY.

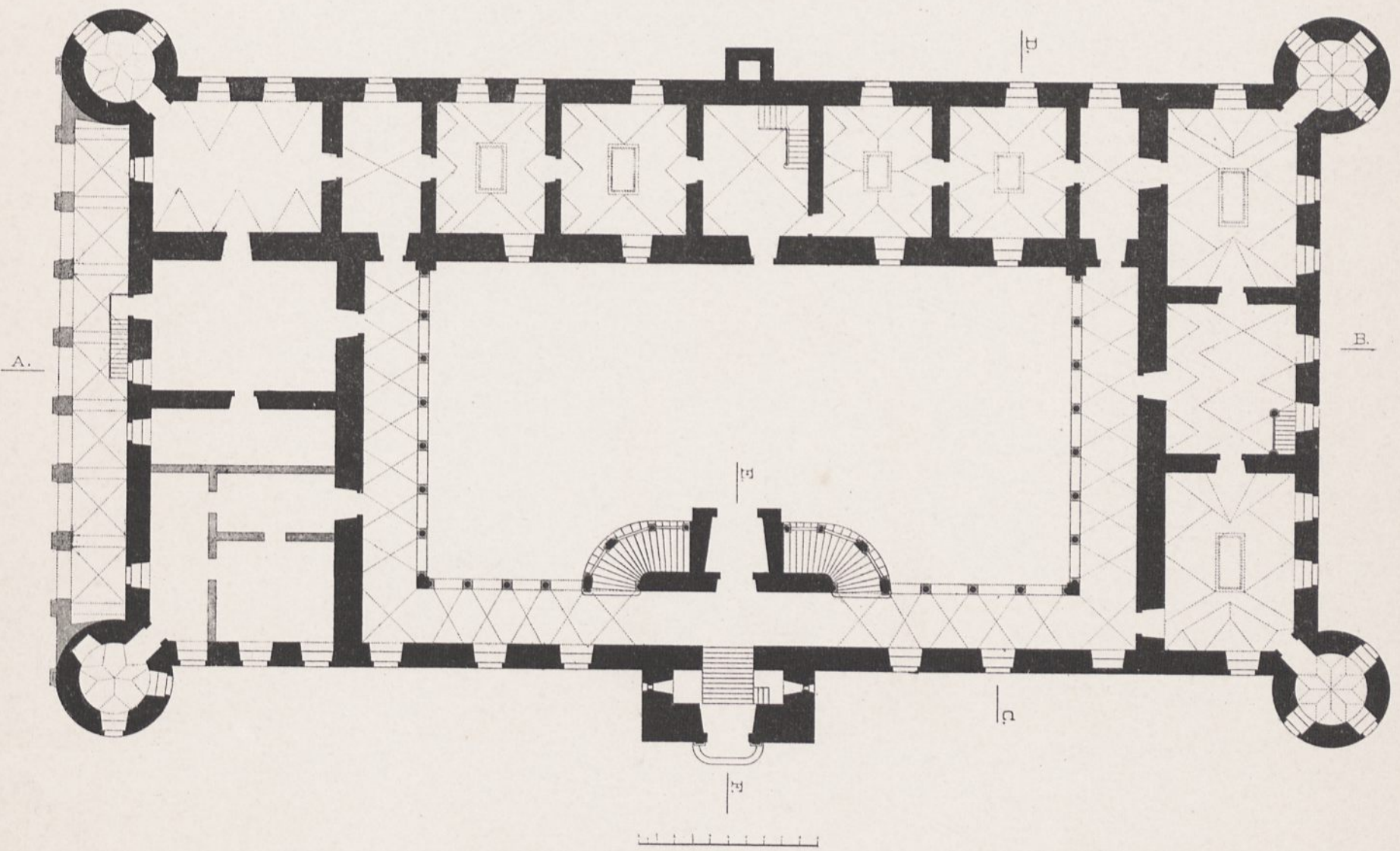
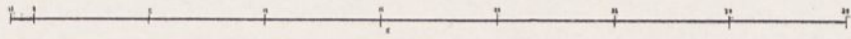
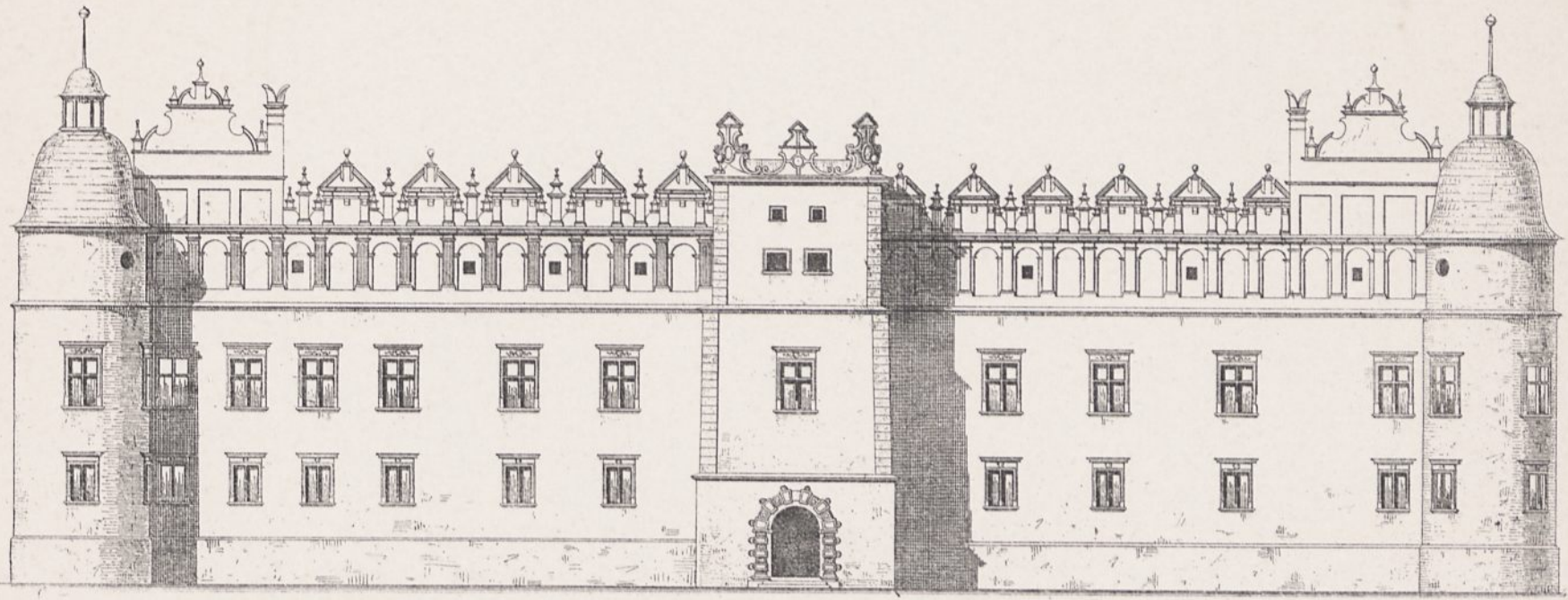
SKALA.

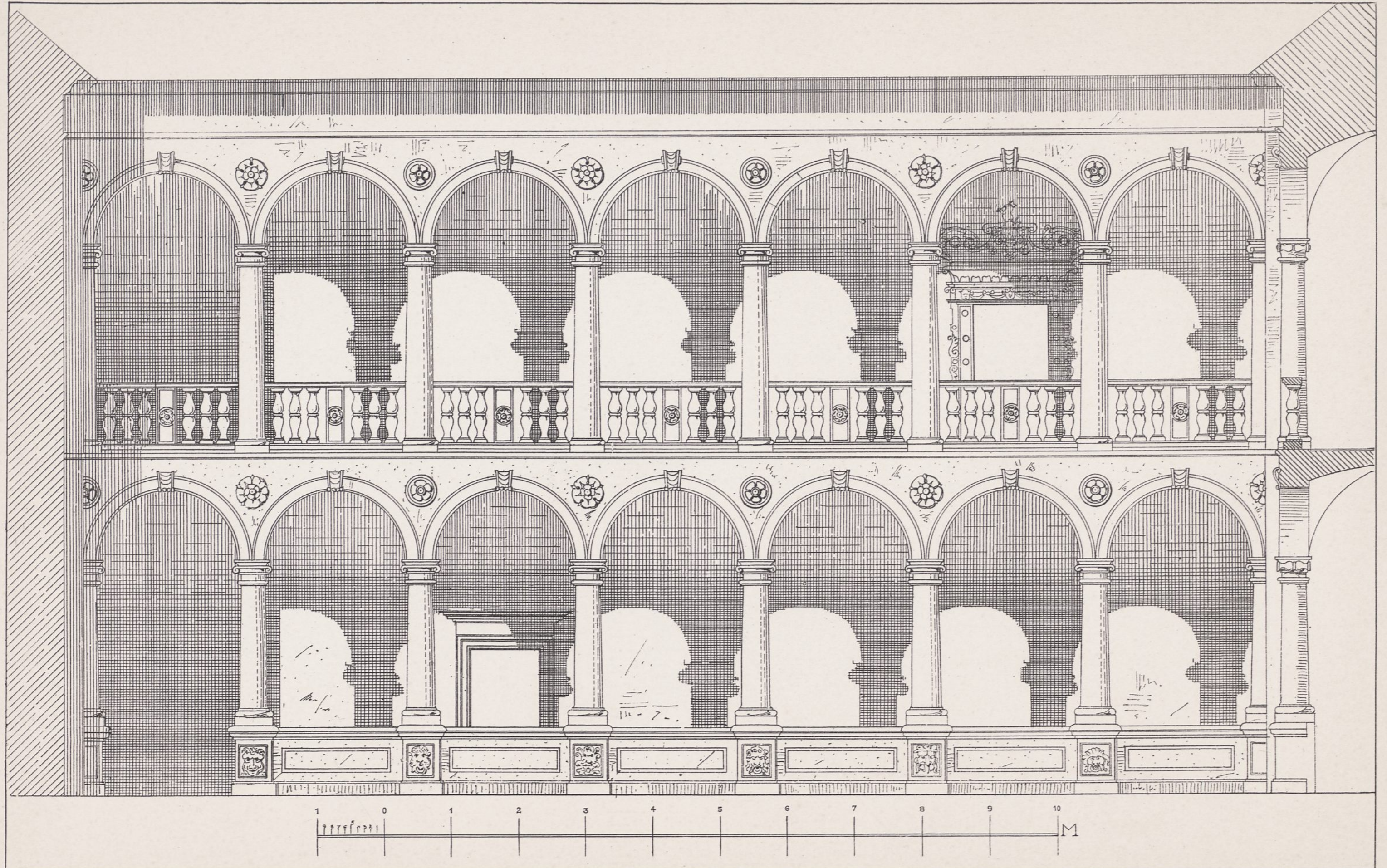

ZAMEK.

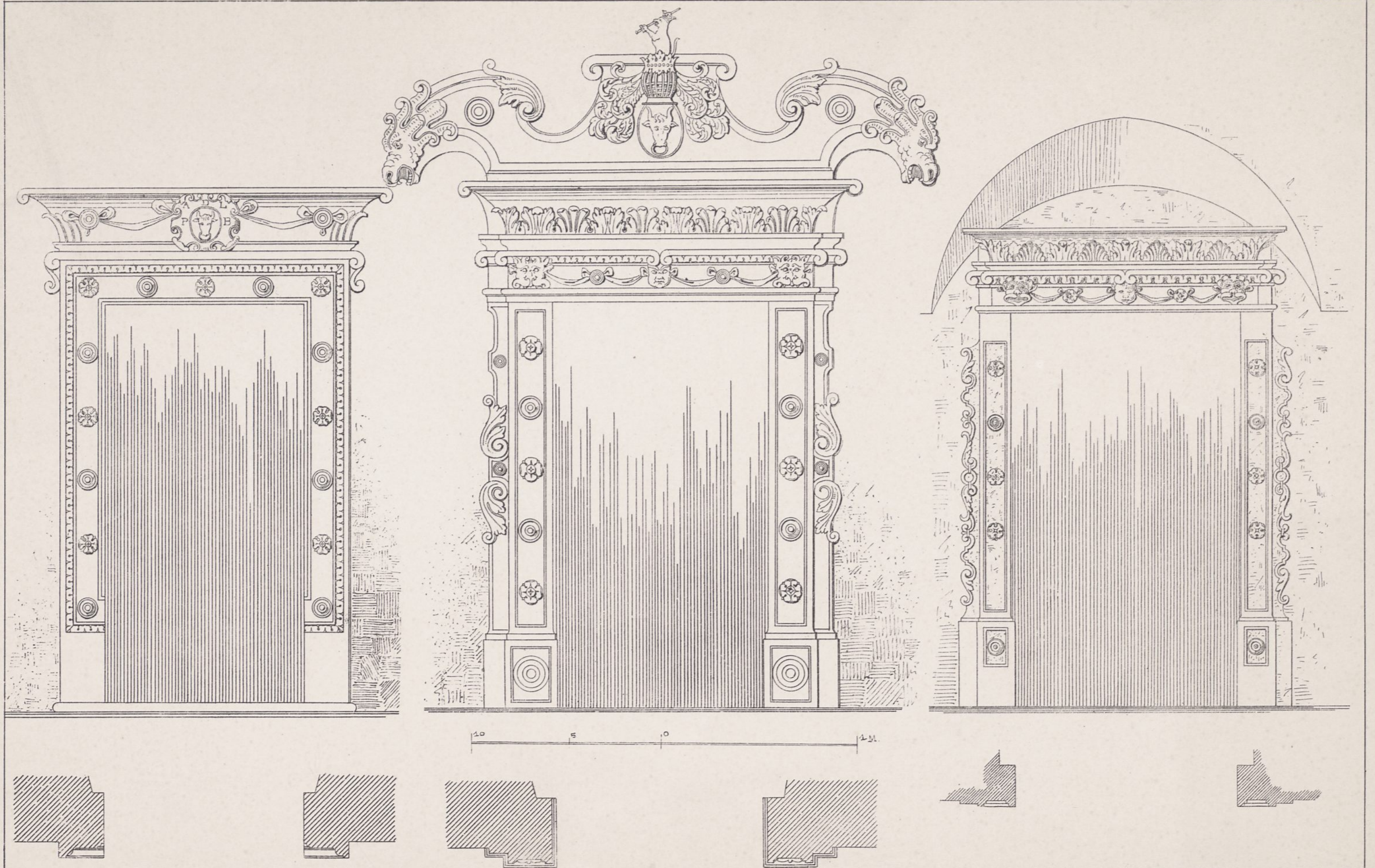
SCHLOSS.

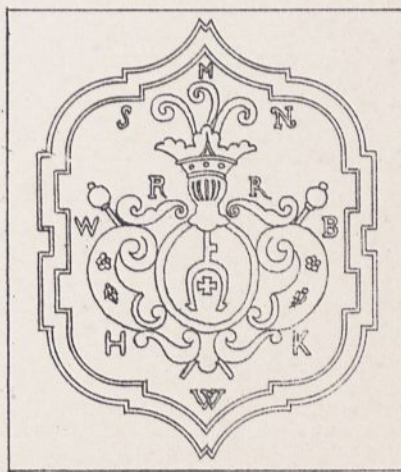
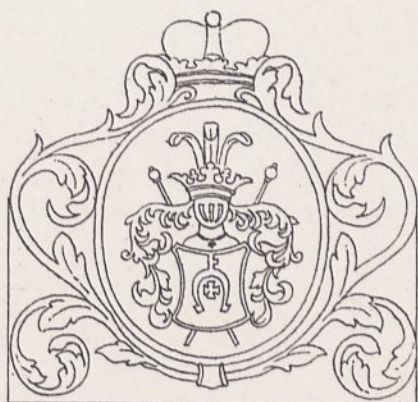
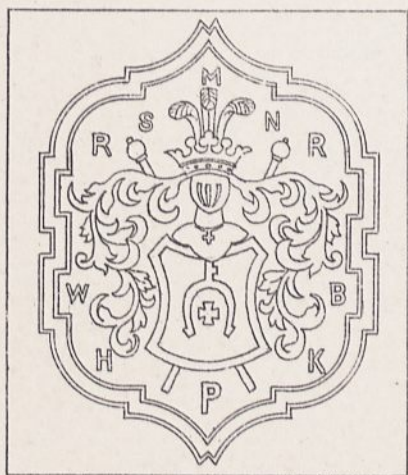
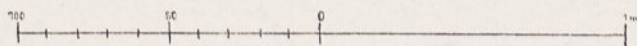
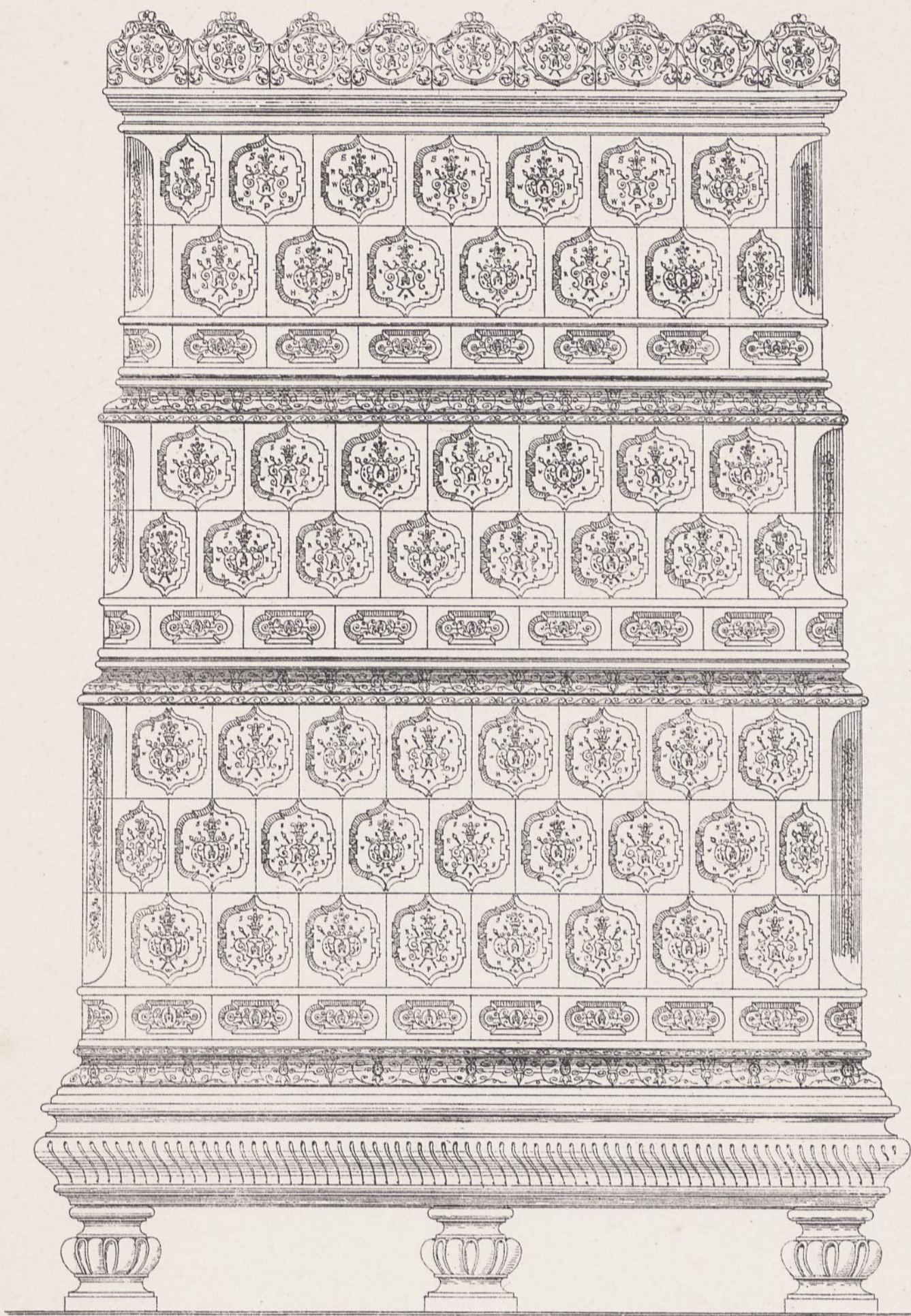

Gate

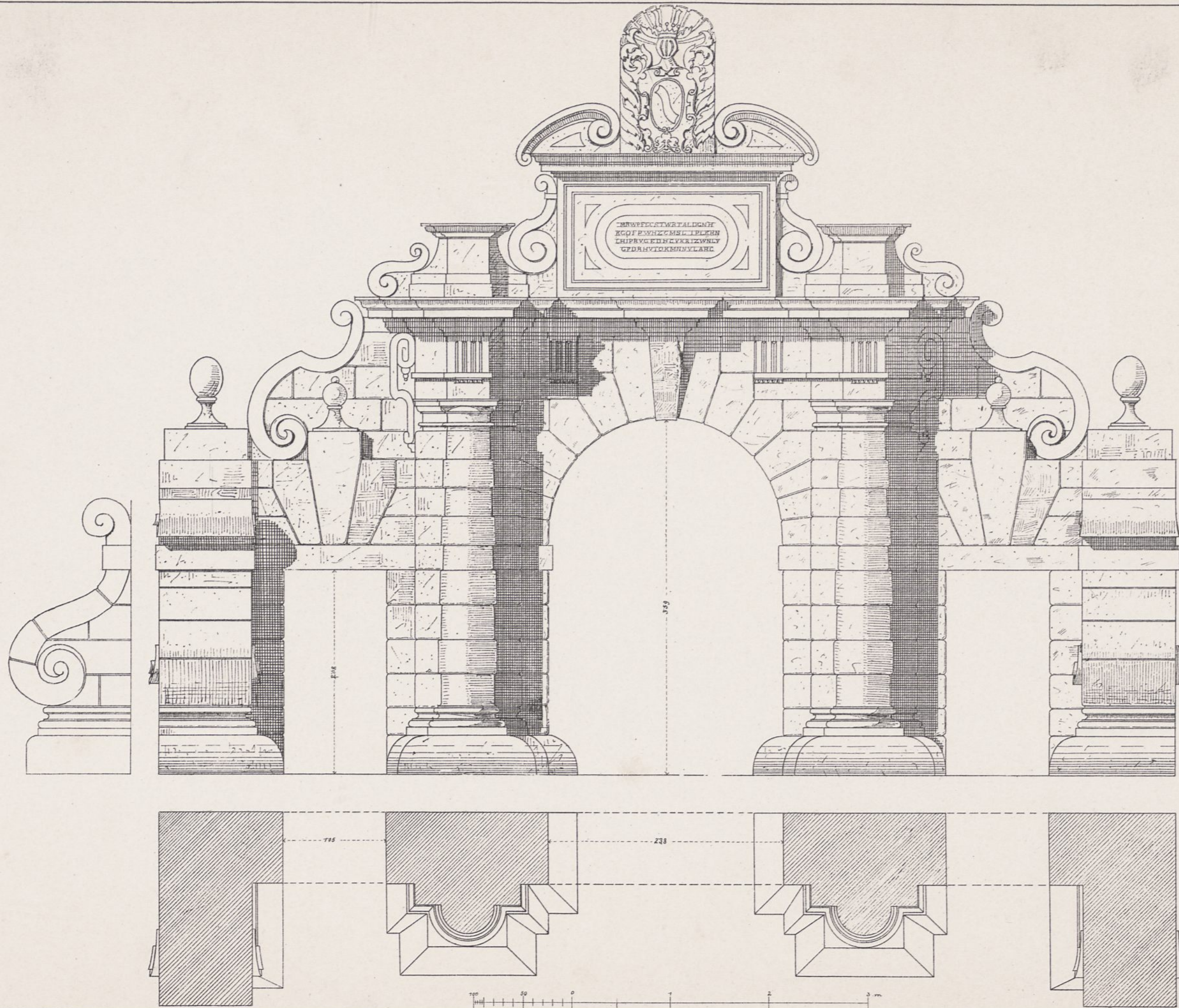

KRASICZYN.
ZAMEK — SCHLOSS.

WIDOKI: A POLUDNIOWO WSCHODNI, B PÓLNOČNO ZACHODNI.

1614.

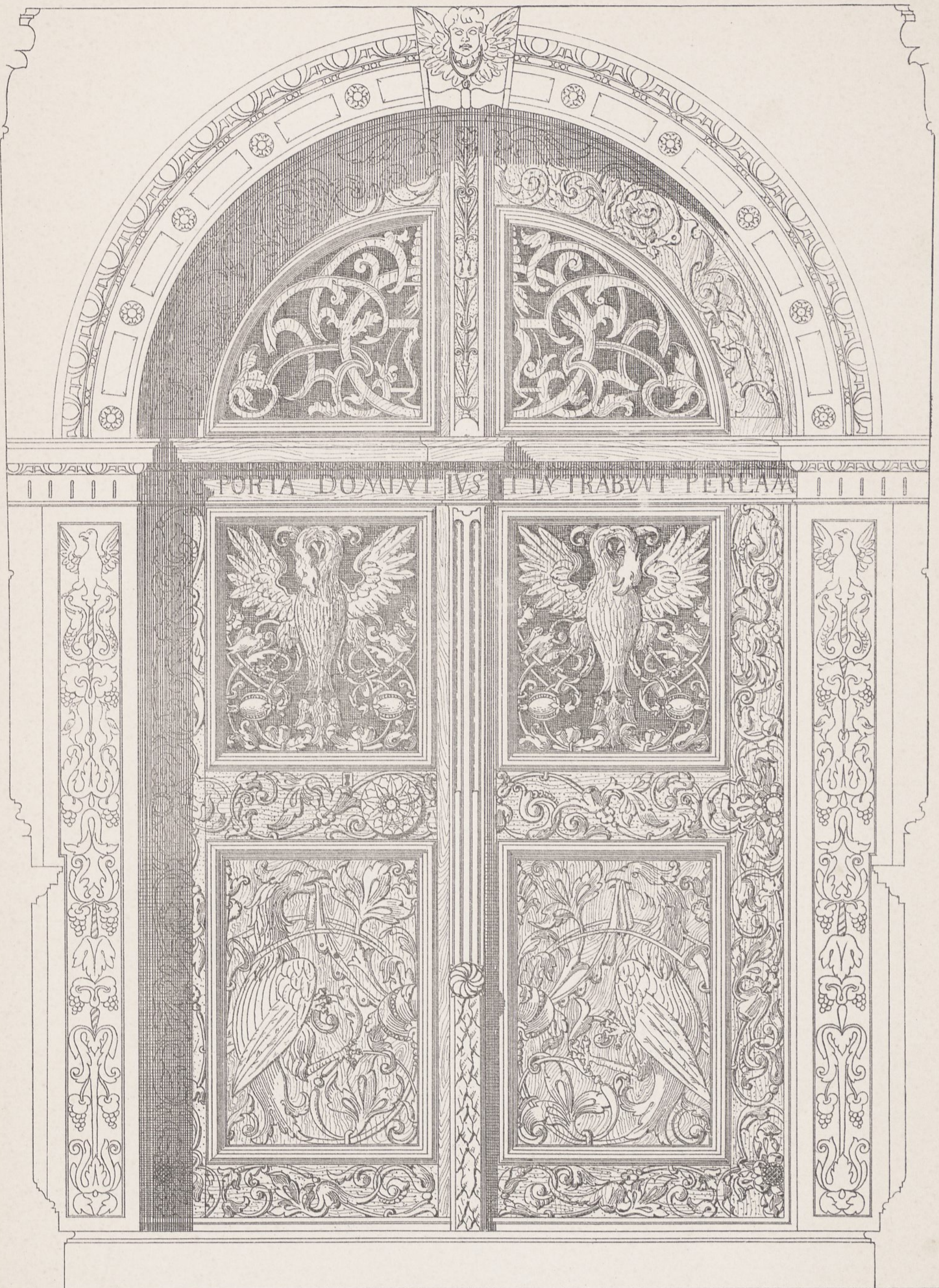
ANSICHTEN: A SUEDOESTLICH, B NORDWESTLICH

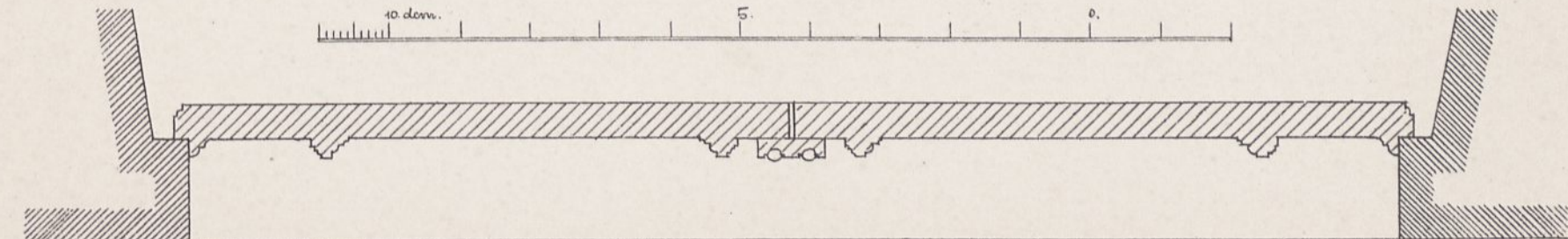
RENESSANS W POLSCE.

DIE RENAISSANCE IN POLEN.

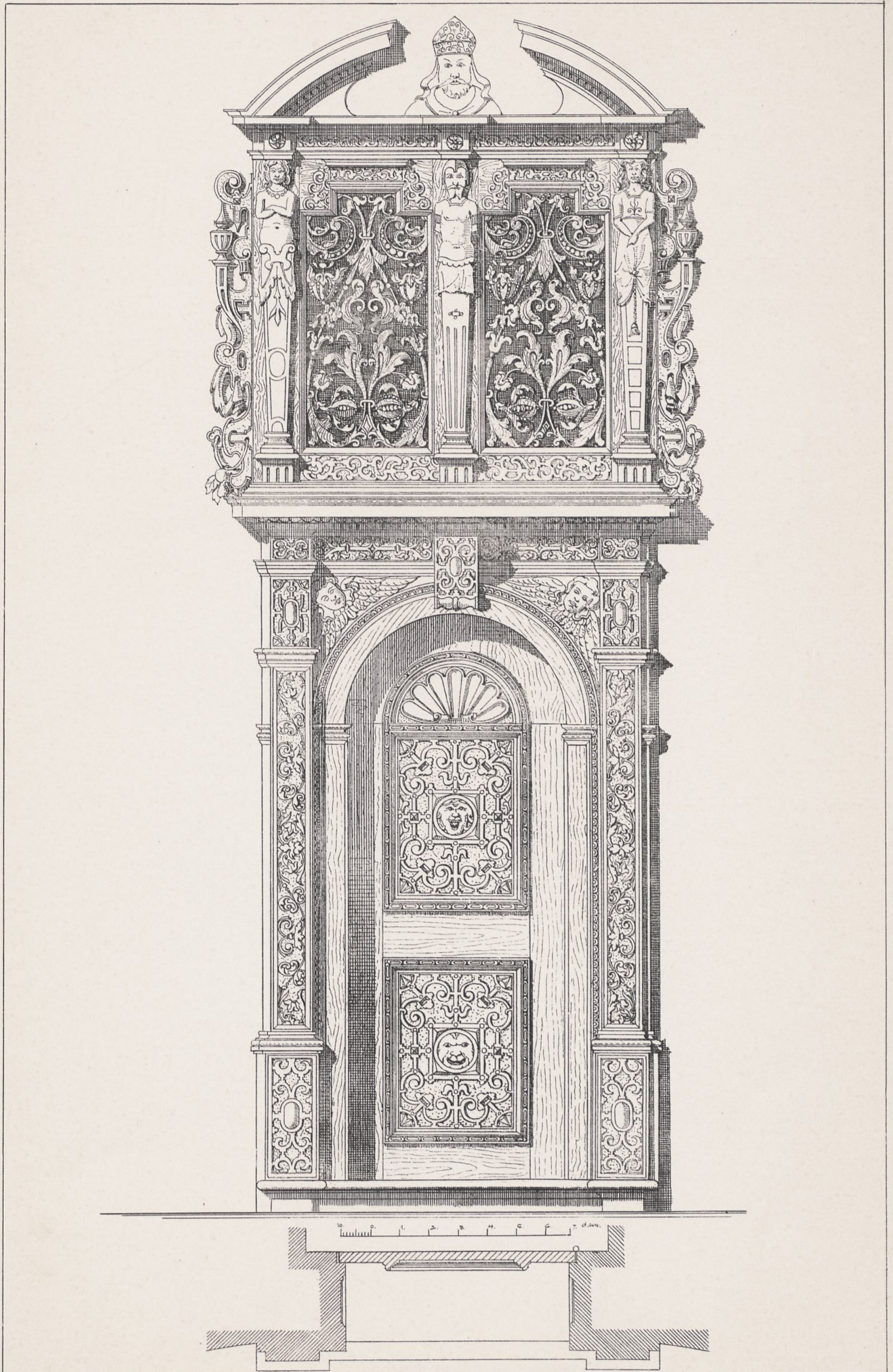

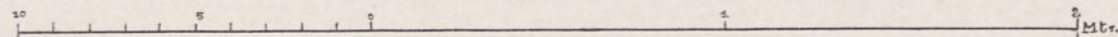
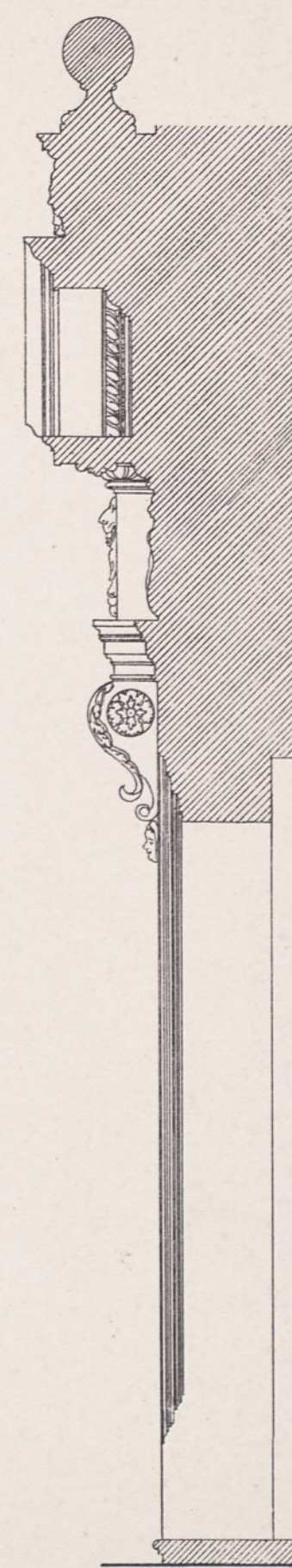
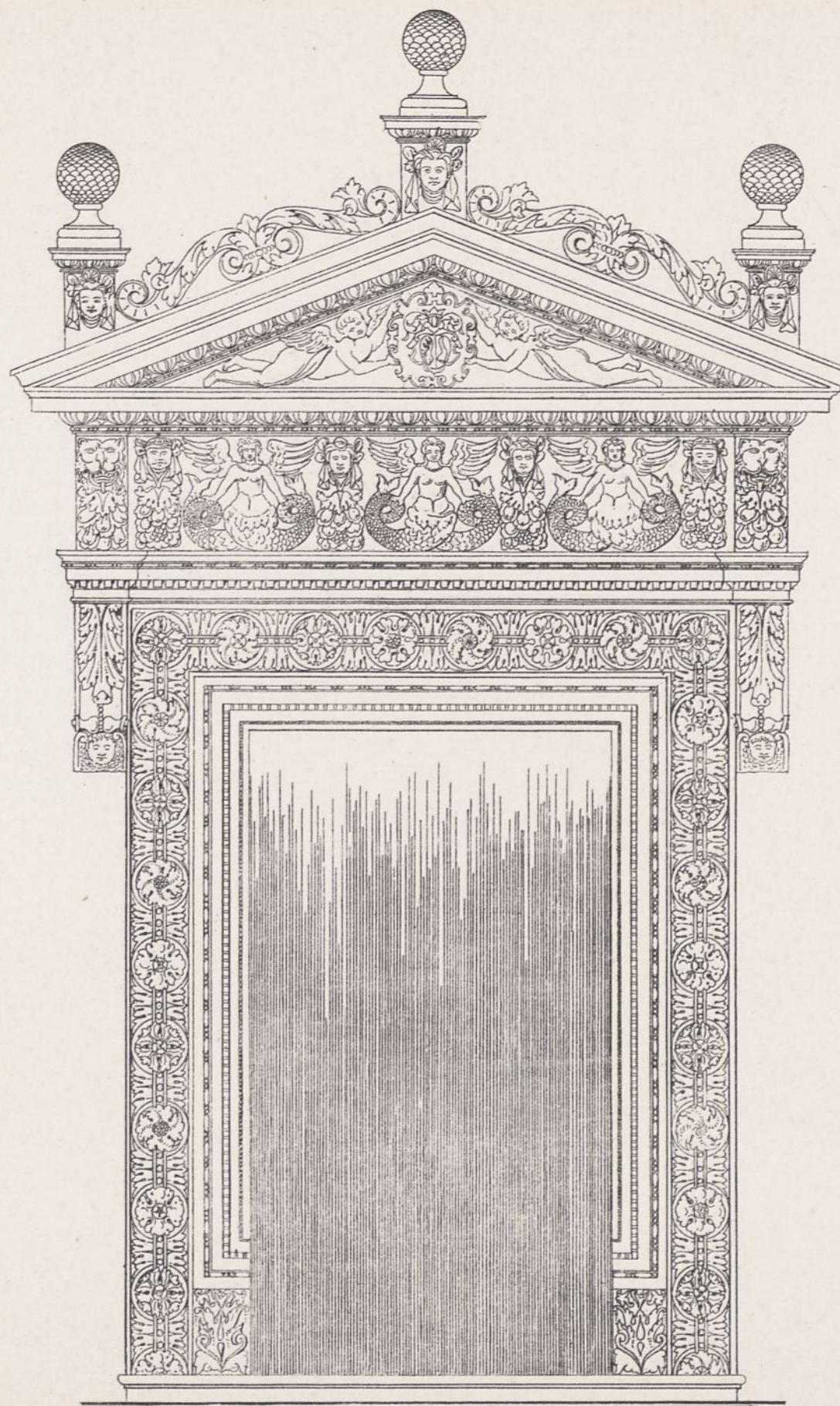
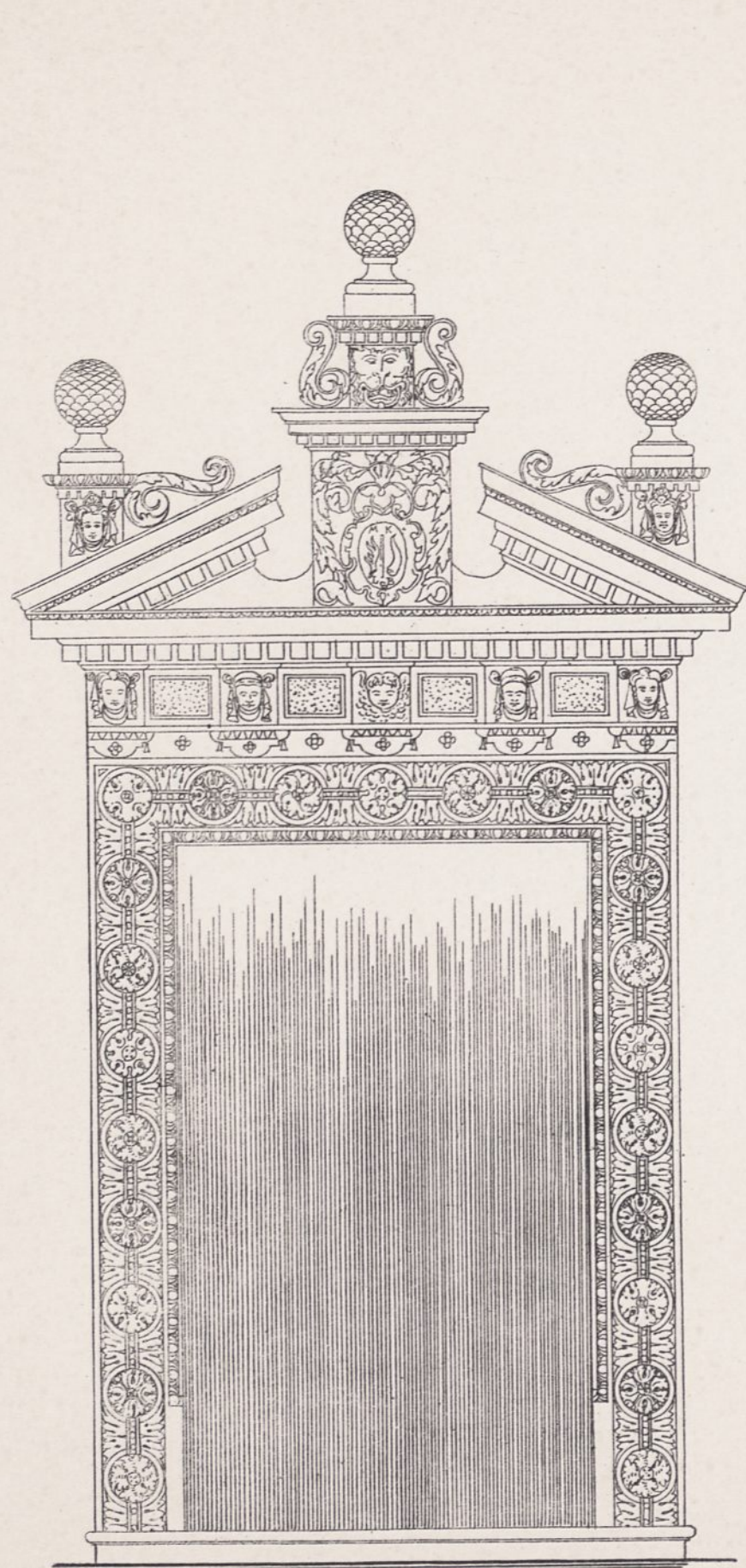
10 decm. 5 0

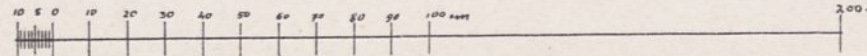
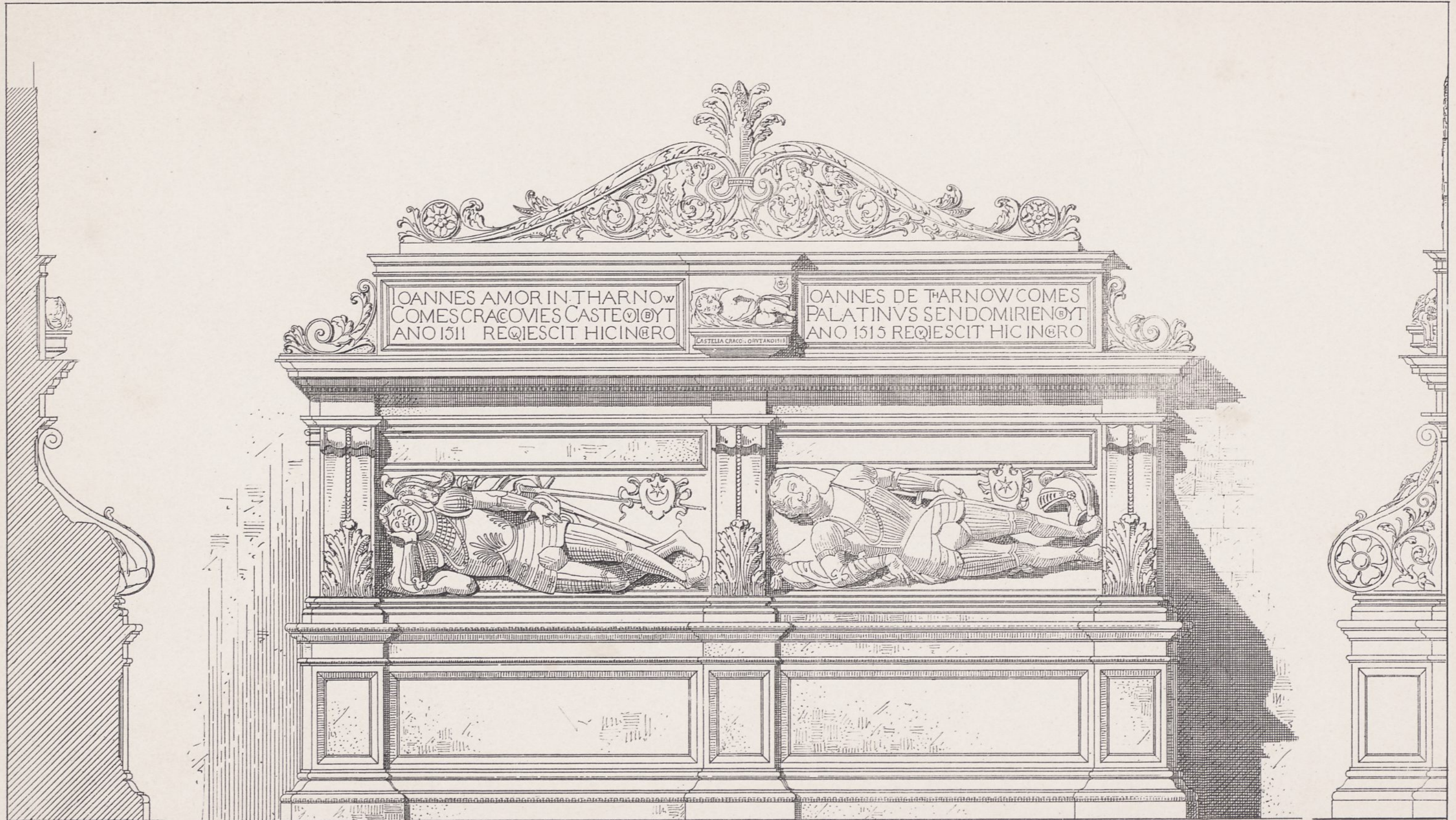

KRAKÓW-KRAKAU.
TARNÓW.
KATEDRA-DOM.

A), B) TABLICE NAGROBKOWE Z KOŚC. FRANCISZK. KRAKÓW.
C) POMNIK BARBARY TARNOWSKIEJ. TARNOW-KATEDRA.

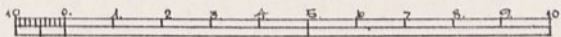
A), B) EPITAPHIEN AUS DER FRANCISK. KIRCHE. KRAKAU.
C) DENKMAL DER BARBARA TARNOWSKA. TARNÓW-DOM.

A.

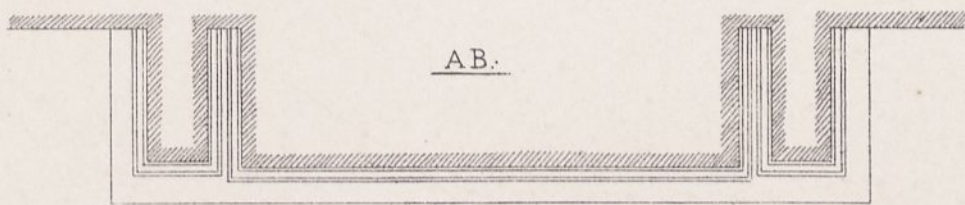
B.

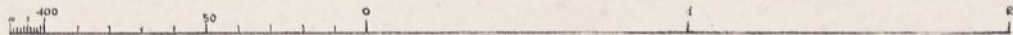
A

B

C.

AB.

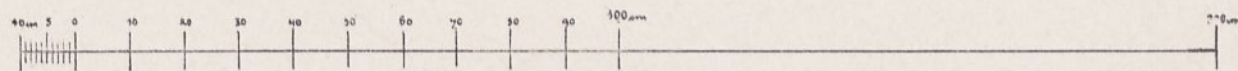
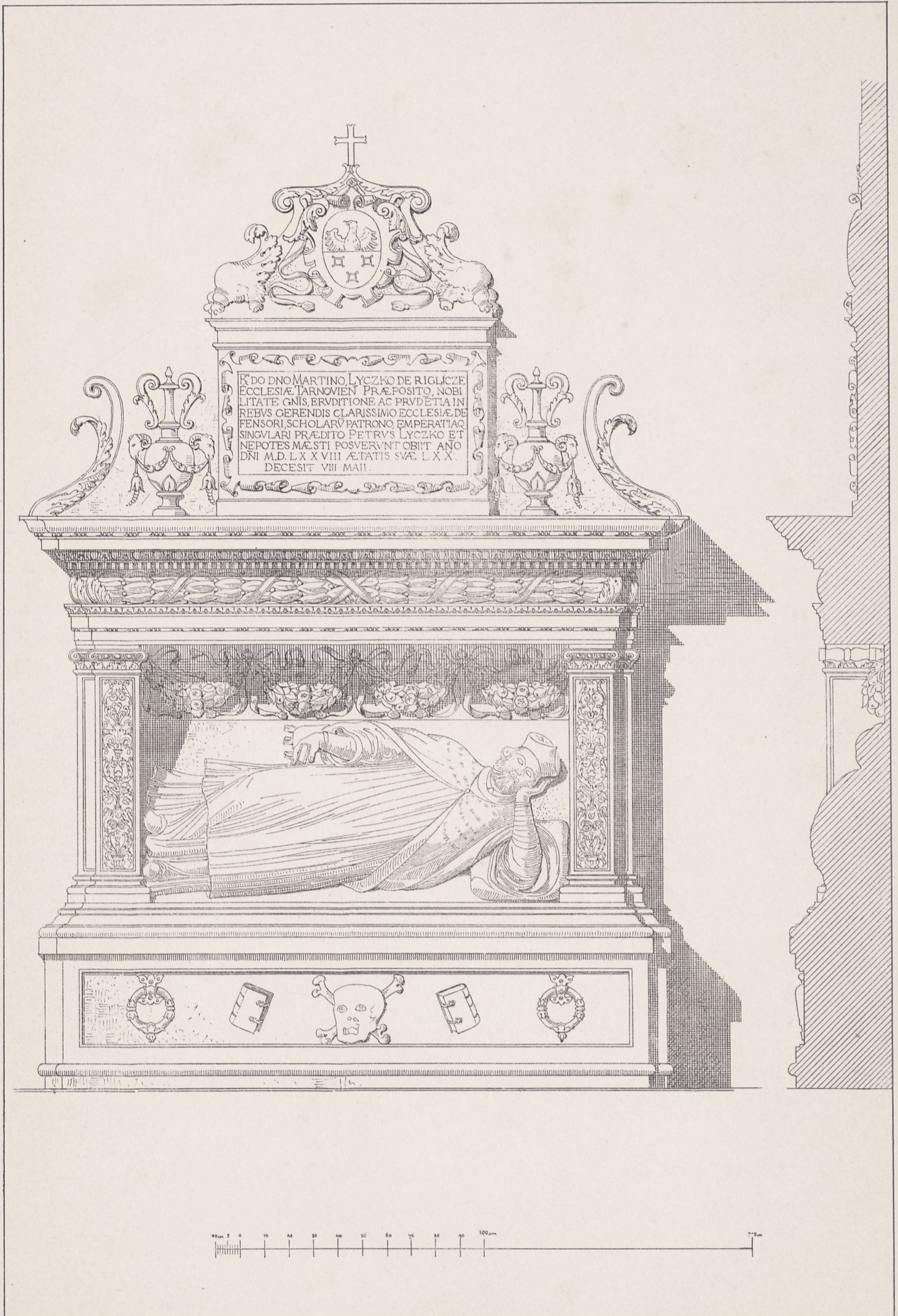

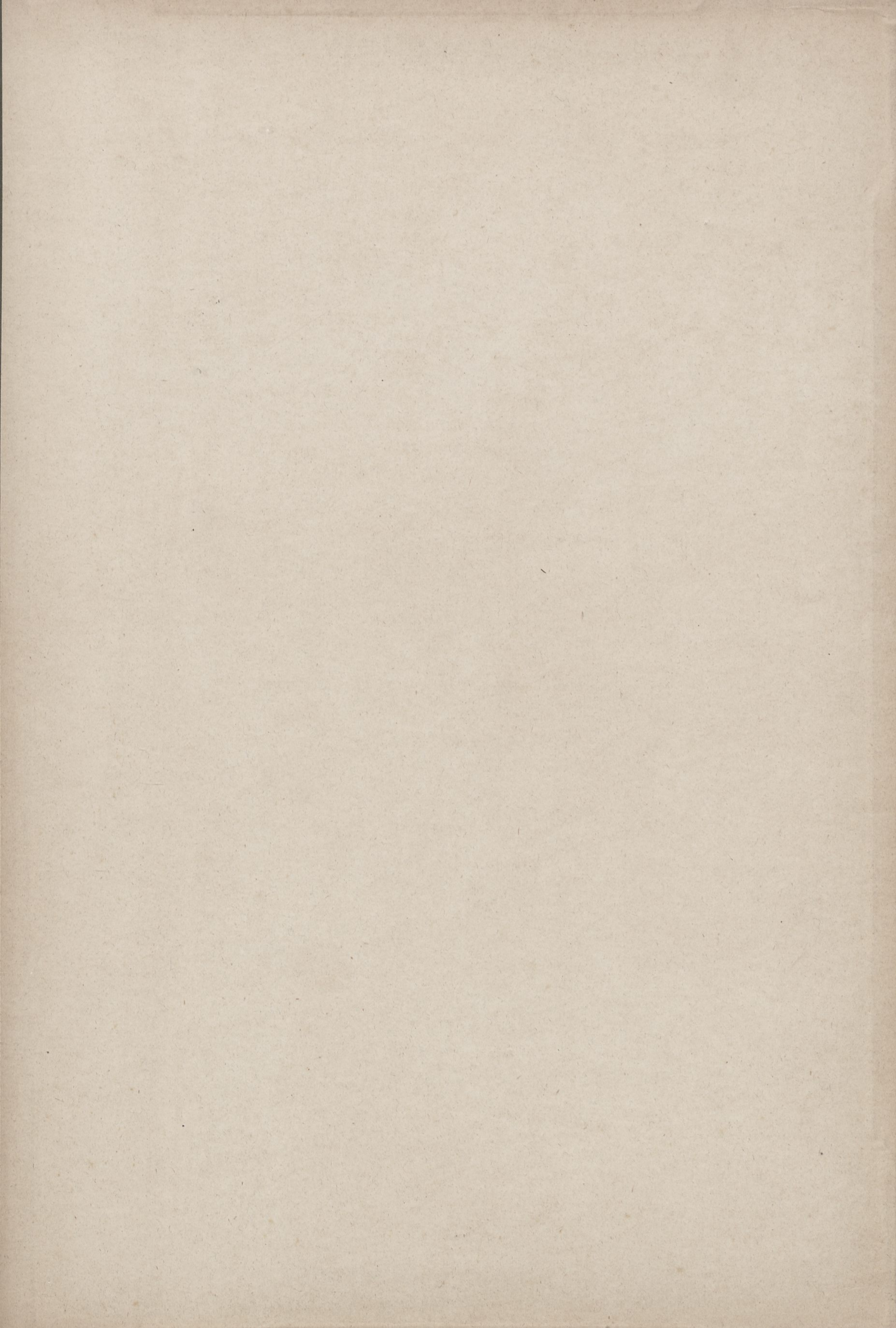
TARNÓW.
KATEDRA—DOM.

POMNIK MARCINA LYCZKI.

DENKMAL DES MARTIN LYCZKO.

 BIBLIOTEKA GŁÓWNA
470 N
M-12 72/1